

**T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

Psikoloji Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Bilim Dalı

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ÇOCUKLUK ÇAĞI
TRAVMALARI İLE ERKEN DÖNEM UYUMSUZ
ŞEMALARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Burcu BALBABA

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Arzu SOMAY

İstanbul – 2021

TEZ TANITIM FORMU

- Yazar Adı Soyadı** : Burcu BALBABA
- Tezin Dili** : Türkçe
- Tezin Adı** : Üniversite Öğrencilerinin Çocukluk Çağı Travmaları İle Erken Dönem Uyumsuz Şemaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi
- Enstitü** : İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
- Anabilim Dalı** : Psikoloji Anabilim Dalı
- Tezin Türü** : Yüksek Lisans
- Tezin Tarihi** : 16.02.2021
- Sayfa Sayısı** : 115
- Tez Danışmanları** : Dr. Öğr. Üyesi Arzu SOMAY
- Dizin Terimleri** : Çocukluk Çağı Travmaları, Erken Dönem Uyumsuz Şemalar.
- Türkçe Özet** : Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmaları ile erken dönem uyumsuz şemaları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.
- Dağıtım Listesi** : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Burcu BALBABA

**T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

Psikoloji Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Bilim Dalı

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ÇOCUKLUK ÇAĞI
TRAVMALARI İLE ERKEN DÖNEM UYUMSUZ
ŞEMALARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Burcu BALBABA

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Arzu SOMAY

İstanbul – 2021

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Burcu BALBABA

.../.../2021

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Burcu BALBABA'nın Üniversite Öğrencilerinin Çocukluk Çağı Travmaları İle Erken Dönem Uyumsuz Şemaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Psikoloji anabilim dalı, Klinik Psikoloji bilim dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan

Dr. Öğr. Üyesi Arzu SOMAY

(Danışman)

İmza

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Tuncay BARUT

İmza

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Fatih BAL

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... / ... / 2021

İmzası

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmaları ile erken dönem uyumsuz şemaları ve sosyodemografik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaç çerçevesinde üniversite öğrencilerinden ölçek seti aracılığıyla toplanan veriler analiz edilmiş ve çalışma bulguları saptanmıştır.

Çalışmaya araştırma grubu olarak 2020 yılında İstanbul ilinde yaşamını sürdüren 62 erkek ve 198 kadın olmak üzere toplamda 260 üniversite öğrencisi dahil edilmiştir. Araştırmada veri toplama araçları olarak demografik özellikleri belirlemek amacıyla çalışmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu, Young Şema Ölçeği ve Çocukluk Çağı Travma Ölçeği kullanılmıştır. Veri toplama araçları online olarak katılımcılara sunulmuş ve katılımcıların doldurup tekrar çalışmacıya göndermeleri yoluyla veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler SPSS paket programı aracılığıyla analiz edilmiş ve çalışma sonuçları edilmiştir.

Yapılan analizler sonucunda şu sonuçlar elde edilmiştir: Çocukluk çağı travmalarından duygusal istismar ile duygusal yoksunluk, terk edilme, sosyal izolasyon, kusurluluk, bağımlılık, dayanıksızlık, başarısızlık, yetersiz özdenetim, onay arayıcılık, karamsarlık, duyguları bastırma, yüksek standartlar ve cezalandırıcılık şemaları arasında orta seviyede pozitif ilişki vardır. Fiziksel istismar ile duygusal yoksunluk, terk edilme, sosyal izolasyon ve başarısızlık arasında orta seviye pozitif ilişki bulunmaktadır. Cinsel istismar ile duygusal yoksunluk, terk edilme, sosyal izolasyon, kusurluluk, bağımlılık, dayanıksızlık, başarısızlık ve cezalandırıcılık arasında orta düzeyde pozitif ilişki olduğu saptanmıştır. Fiziksel ihmal ve duygusal yoksunluk, terk edilme, sosyal izolasyon, kusurluluk, arasında orta seviye pozitif ilişki vardır. Duygusal ihmal ve duygusal yoksunluk, sosyal izolasyon, arasında orta seviye pozitif ilişki vardır. Elde edilen diğer tüm sonuçlar çalışmanın bulgular bölümünde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocukluk Çağı Travmaları, Şema Alanları, Erken Uyumsuz Şemalar.

SUMMARY

The aim of this study is to examine the relationship between childhood traumas of university students and early maladaptive schemas. In addition, it was aimed to examine the relationship between the personal characteristics of the participants and study variables, childhood traumas and early maladaptive schemas. For this purpose, the data collected from university students through the scale set were analyzed and the study findings were determined.

Within the scope of this purpose, a total of 260 university students, 62 male and 198 female, living in Istanbul in 2020, were included in the study as a research sample. Personal Information Form, Young Schema Scale and Childhood Trauma Scale prepared by the researcher were used as data collection tools in the study in order to determine demographic characteristics. Data collection tools were presented to the participants online, and the data were collected by the participants filling in and sending them back to the study. The obtained data were analyzed through the SPSS package program and the study results were obtained.

As a result of the analysis, the following results were obtained: Among the childhood traumas, emotional abuse and emotional deprivation, abandonment, social isolation, imperfection, addiction, endurance, failure, inadequate self-control, seeking approval, pessimism, suppression of emotions, high standards and punishment schemes there is a positive relationship. There is a moderate positive relationship between physical abuse and emotional deprivation, abandonment, social isolation and failure. It was found that there is a moderate positive relationship between sexual abuse and emotional deprivation, abandonment, social isolation, imperfection, addiction, endurance, failure, and punishment. There is a moderate positive relationship between physical neglect and emotional deprivation, abandonment, social isolation, imperfection. There is a moderate positive relationship between emotional neglect and emotional deprivation, social isolation. All other results obtained are presented in the findings section of the study.

Keywords: Childhood Traumas, Schema Areas, Early Incompatible Schemas

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
SUMMARY	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR.....	vi
TABLolar LİSTESİ	vii
ÖNSÖZ	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Araştırmanın Problem Cümlesi.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	3
1.3. Hipotezler.....	3
1.4. Varsayımlar	4
1.5. Sınırlılıklar	4

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI	5
1.1.1. Travma.....	7
1.1.1.1. Travmanın Tanımı	7
1.1.1.2. Travmanın Tarihçesi.....	8
1.1.2. Çocukluk Çağı Travmaları Tanımı.....	9
1.1.3. Çocuk Çağı Travmalarının Tarihçesi	10
1.1.4. Epidemiyoloji	11
1.1.5. Risk Faktörleri	12
1.1.6. Travmanın Türleri.....	13
1.1.6.1. İstismar Türleri	14
1.1.6.2. İhmal Türleri.....	17
1.1.7. Çocukluk Çağı Travmalarının Etiyolojisi	18

1.1.8. Çocukluk Çağı Travmalarının Olumsuz Sonuçları	19
1.1.9. Çocukluk Çağı Travmaları ve Kuramlar	20
1.1.9.1. Psikiyatrik Model	20
1.1.9.3. Sosyolojik Model.....	21
1.1.9.4. Ekolojik Model	21
1.1.9.5. Geçiş Modeli.....	22
1.1.9.6. Etkileşimsel Model	22
1.2. ŞEMA KAVRAMI.....	23
1.2.1. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Özellikleri	25
1.2.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Temeli	27
1.2.2.1. Çekirdek Duygusal İhtiyaçlar	27
1.2.2.2. Erken Dönem Yaşam Deneyimleri	28
1.2.2.3. Duygusal Mizaç	28
1.2.3. Şema Alanları ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar.....	30
1.2.3.1. Kopukluk ve Reddedilmişlik Şema Alanı	31
1.2.3.2. Zedelenmiş Otonomi ve Kendini Ortaya Koyma Şema Alanı	33
1.2.3.3. Zedelenmiş Sınırlar Şema Alanı	34
1.2.3.4. Diğeri/Başkaları Yönelimlilik Alanı.....	35
1.2.3.5. Aşırı Tetikte Olma ve Bastırılmışlık Alanı.....	37
1.2.4. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar Hakkında Yapılan Araştırmalar	40

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	42
3.2. Araştırma Grubu.....	42
3.3. Veri Toplama Araçlar	42
3.3.1. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği.....	42
3.3.2. Young Şema Ölçeği.....	43

3.4. Araştırmada Verilerin Toplanması ve Analizi	44
--	----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR	46
TARTIşMA VE YORUM.....	75
KAYNAKÇA.....	81
EKLER	91

KISALTMALAR

KBF	: Kişisel Bilgi Formu
Çev.	: Çeviren
DSM-5	: Diagnostic and Stastical Manual of Mental Disorders - 5
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
s.	: Sayfa
Vb.	: Ve benzeri
Vd.	: Ve diğerleri

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 4.1. Araştırma Grubunun Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı	46
Tablo 4.2. Katılımcıların Young Şema Ölçeği ve Çocukluk Çağı Travmalarına Ait Ortalama ve Standart Sapma Puanları	47
Tablo 4.3. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Ayrılma ve Dışlanma Alanına Ait Mann Whitney-U Testi Sonuçları	48
Tablo 4.4. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Zedelenmiş Özgürlük Alanına Ait Mann Whitney-U Testi Sonuçları	49
Tablo 4.5. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Zayıf Sınırlar Alanına Ait Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	50
Tablo 4.6. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Başkalarına Yönelimlilik Alanına Ait Mann Whitney-U Testi Sonuçları	50
Tablo 4.7. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Aşırı Duyarlılık Baskılama Alanına Ait Mann Whitney-U Testi Sonuçları	50
Tablo 4.8. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğine Ait Mann Whitney-U Testi Sonuçları	51
Tablo 4.9. Katılımcıların Gelir Memnuniyeti Değişkenine Göre Ayrılma ve Dışlanma Alanına Ait Mann Whitney-U Testi Sonuçları	52
Tablo 4.10. Katılımcıların Gelir Memnuniyeti Değişkenine Göre Zedelenmiş Özgürlük Alanına Ait Mann Whitney-U Testi Sonuçları	53
Tablo 4.11. Katılımcıların Gelir Memnuniyeti Değişkenine Göre Zayıf Sınırlar Alanına Ait Mann Whitney-U Testi Sonuçları	54
Tablo 4.12. Katılımcıların Gelir Memnuniyeti Değişkenine Göre Başkalarına Yönelimlilik Alanına Ait Mann Whitney-U Testi Sonuçları	54
Tablo 4.13. Katılımcıların Gelir Memnuniyeti Değişkenine Göre Aşırı Duyarlılık Baskılama Alanına Ait Mann Whitney-U Testi Sonuçları	54

Tablo 4.14. Katılımcıların Gelir Memnuniyeti Değişkenine Göre Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğine Ait Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	55
Tablo 4.15. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Ayrılma ve Dışlanma Alanına Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	57
Tablo 4.16. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Zedelenmiş Özgürlük Alanına Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	58
Tablo 4.17. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Zayıf Sınırlar Alanına Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	58
Tablo 4.18. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Başkalarına Yönelimlilik Alanına Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	59
Tablo 4.19. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Başkalarına Yönelimlilik Alanına Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	60
Tablo 4.20. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Çocukluk Çağı Travması Ölçeğine Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	61
Tablo 4.21. Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Ayrılma ve Dışlanma Alanına Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	62
Tablo 4.22. Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Zedelenmiş Özgürlük Alanına Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	64
Tablo 4.23. Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Zayıf Sınırlar Alanına Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	65
Tablo 4.24. Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Başkalarına Yönelimlilik Alanına Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	65
Tablo 4.25. Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Aşırı Duyarlılık Baskılama Alanı Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	66
Tablo 4.26. Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğine Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	67

Tablo 4.27. Anne ve Baba Eğitim Durumu ile Young Şema Ölçeği, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Arasındaki İlişkiler 70

Tablo 4.28. Young Şema Ölçeği ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Arasındaki İlişkiler 71

ÖNSÖZ

Önerileriyle bana değerli katkılar sağlayan tez danışmanım sayın Dr. Öğr. Üyesi Arzu SOMAY'a ve tez savunmam esnasında görüş ve desteğini esirgemeyen saygıdeğer hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Fatih BAL'a ve Dr. Öğr. Üyesi Tuncay BARUT'a teşekkür ederim.

Çalışmam süresince bana destek olan değerli arkadaşım ve meslektaşım İpek SOYUMTÜRK'e, Tez sürecimde manevi desteğini hiç esirgemeyen, motivasyon sağlayan sevgili arkadaşlarım Zeynep CANBULAT, Dilara GÜLŞEN, Esra KÜÇÜKASLAN ve Buse ARIKAN'a teşekkür ederim.

Son olarak sevgili babam Ahmet BALBABA ve annem Nadide BALBABA'ya ayrıca kıymetli kız kardeşim Duygu BALBABA'ya sadece bu tez döneminde değil hayatımın her aşamasında verdikleri emek ve desteklerinden dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

GİRİŞ

Bireye; kişiler arası ilişkilerde bilinçli olarak zarar veren davranışlarda bulunmak, cinsel fiziksel ve zihinsel gelişimlerine engel olacak tutumlara maruz bırakmak istismar olarak tanımlanmaktadır (Kepenççi, 2001, s.281). Çocuğa karşı uygulanan istismar; duygusal, fiziksel ve cinsel istismar olmak üzere üç şekilde ele alınmaktadır. İstismarın üç şekilde ele alınmasının nedeni ise çocuklara karşı uygulanan eylemlerin türü, çocuğa etkisi ve sebepleri olarak değerlendirilmesinden kaynaklanmaktadır.

Çocukluk döneminde yaşanan ve sürekliliği olan ruhsal yaralanma belirtileri, çocukların kişiliklerinin oluşması ve karakteri üzerinde oldukça etkili olmaktadır. Bir çocuk devamlı sömürüye maruz kalıyor ve bu ortamda yaşamını devam ettiriyorsa ilerleyen süreçte adaptasyon konusunda sıkıntılar yaşamaktadır. Taciz gören çocukların ise kötü tutumlarda bulunması, fiziksel ve zihinsel olarak veya hatıra kaydetme, bellek durumlarında anormal gelişmelerin yaşanmasına sebep olmaktadır (Herman, 2006, s.125).

Kişinin çocukluk zamanında yaşadığı travmalara farklı kültürlerde, sosyal sınıflarda ya da etnik toplumlarda rastlamak mümkündür (Bostancı, 2006, s.102). Dolayısıyla çocukların aile içinde de farkında olmadan duygusal ya da fiziksel istismara maruz kalmaları kişisel gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Bahar, 2009, s.53).

Kişiler, kendilerini çevresinden tanımlamayı öğrenme eğilimindedir. Bu sebeple bireye dayatılan kavramlar, bireyin kendisi ile algısını etkilemektedir. Tüm bunlara bağlı olarak kişinin kendisi, çevresindeki diğer insanlar ve dünya ile ilgili algıları sonucu şemalar oluşmaktadır.

Young, erken dönem yaşantılarının önemine değinen önemli bir kuramcıdır. Young'a göre; çocukların erken dönem yıllarındaki anne-baba ile deneyimlediği yaşantılar, erken dönemde ihtiyaç duyulan duygusal gereksinimlerin karşılanmaması ve duygusal mizaç sonucu çocuklarda farklı uyumsuz şemalar gelişmektedir (Young, vd. 2003, s. 131). Genel bir örüntü ve gerçek olarak kabul edilen bu şemalar, kişi ve çevresindekilerle ilişkilerindeki katı olan inanç ya da duygular olarak değerlendirilmektedir. Şemaların belli bir dereceden sonra bireyin kendisinde ve kişiler arası ilişkilerinde işlevselliği ve uyumu bozduğu ortaya atılmaktadır (Young vd., 2003, s. 154).

Young'un şema kuramına göre erken dönem uyumsuz şemalar olarak adlandırılan; çocukluğunda kötü deneyim yaşamış olan bireylerde, işlevsiz karakter özellikleri meydana gelebilmektedir (Trincas vd., 2014, s. 142).

Psikolojik ihtiyaçları sağlıklı karşılanan bireyler fonksiyonel ve sağlıklı düşüncelere sahip olmaktadır. Fakat psikolojik ihtiyaçların sağlıklı karşılanmadığı bireylerde ise erken dönem uyumsuz şemalar gelişmektedir (Young vd., 2009, s. 386).

BİRİNCİ BÖLÜM

Araştırmanın bu bölümünde çalışmayı tanıtmak amacıyla çalışmanın problem cümlesine, çalışmanın amacı, önemi, hipotezleri, varsayımlara ve sınırlılıklara yer verilmiştir. İlgili noktalar literatürden faydalanılarak araştırmacı tarafından yazılmıştır.

1.1. Araştırmanın Problem Cümlesi

Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağında maruz kaldıkları travmatik yaşantılar ile erken dönem uyumsuz şemaları arasında ilişki var mıdır? Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmaları ve erken dönem uyumsuz şemaları ile sosyo-demografik özellikleri arasında anlamlı ilişki var mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmaları ile erken dönem uyumsuz şemalar ve sosyodemografik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Çocukluk çağı travmaları ile erken dönem uyumsuz şemalar arasında anlamlı bir ilişki olduğu düşünülerek yapılan literatür taramasında çocukluk çağı travmaları, erken dönem uyumsuz şemalar ile ilgili yapılmış olan araştırmaların olduğu görülmektedir. Ancak çocukluk çağı travmaları ile erken dönem uyumsuz şemaların ilişkisinin birebir incelendiği yeterli sayıda çalışmaya rastlanmadığı için bu çalışmanın alanda var olan eksikliği dolduracağı ve mevcut literatüre bilgi sağlayarak yeni araştırmalara kaynaklık edeceği düşünülmektedir. Aynı zamanda ele alınan risk faktörlerinin de alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu durumlar araştırmanın önemini ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın çocukluk dönemindeki travmatik yaşantıların uyumsuz şemaların oluşmasındaki etkilerinin bilinmesinde ve ilerde ortaya çıkabilecek sorunlara dair tedbirler alınmasında yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bu çalışma pek çok açıdan daha sağlıklı bireylerin yetişmesine katkı sağlayacak olması açısından önem taşımaktadır.

1.3. Hipotezler

1. Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmaları ile erken dönem uyumsuz şemaları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

2. Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmaları ölçeği puanları arasında cinsiyet açısından anlamlı farklılık vardır.

3. Üniversite öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şema puanları arasında cinsiyet açısından anlamlı farklılık vardır.

4. Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmaları puanları ve erken dönem uyumsuz şema puanları arasında yaş açısından anlamlı bir farklılık vardır.

5. Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmaları puanları ve erken dönem uyumsuz şema puanları arasında anne-baba eğitim durumu açısından anlamlı farklılık vardır.

1.4. Varsayımlar

1. Araştırmaya katılacak kişilerin soruları içtenlikle ve doğru cevaplayacakları varsayılmaktadır.

2. Araştırmamızın ölçekleri olan kişisel bilgi formu, Young Şema Ölçeği ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeklerini ile ilgili değişkenler geçerli ve güvenilir olarak ölçtükleri varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Bu çalışmada araştırma grubu İstanbul ilindeki 260 üniversite öğrencisi ile sınırlıdır.

2. Bu çalışma, Kişisel Bilgi Formu, Young Şema Ölçeği ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeklerinden elde edilen veriler ile sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde çalışma değişkenleri olan çocukluk çağı travmaları ve erken dönem uyumsuz şemalar ilgili literatürden faydalanılarak detaylı biçimde açıklanmıştır. Bu doğrultuda travma, çocukluk çağı travmaları ve kökenleri ve çocukluk çağı travma türleri ile şema kavramı, erken dönem uyumsuz şemaların gelişimi ve şema türleri ele alınmıştır. Ayrıca daha önce bu paralelde yapılmış çalışmalara değinilerek çalışmanın kuramsal temeli oluşturulmuştur.

1.1. ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI

Toplumun en önemli yapı taşı ailedir. Bir çocuğun toplum içinde bir birey olmasını sağlayan kurum da ailedir. Aile içindeki ortam çocuğun güven alanını oluştururken o alandaki iletişimin sağlıklı olması ise çocuğun bilişsel ve sosyal gelişimine katkı sağlamaktadır (Meadows, 2002, s.132).

Çocuğun en güvenli alanının aile ortamı olmasının yanında en çok risk altında bulunduğu ortam da ailesidir. Çünkü çocuklar aile ortamında fiziksel ve duygusal istismara ya da ihmale maruz kalabilmektedir. Çok sayıda çocuğu olan ve eşi şiddet uygulayan annelerin fiziksel ihmal ve istismara daha meyilli olduğu görülmektedir. Dolayısıyla aile ortamında istismar ve ihmale maruz kalan çocuklar ileride karşılıklarına çıkan sorunları şiddetle çözme eğiliminde olmaktadır (Güler vd., 2002, s.129). Çocukluk çağı travması yaşayan bireylerde ilerleyen dönemlerde kişilik bozuklukları ve farklı kişilik özellikleri ortaya çıkabilmektedir (Allen ve Lauterbach, 2007, s.590).

Çocuğun kısa bir süre içinde bir şeyi yapabilme becerisinden yoksun olması, geçmişte öğrendiği becerilerinin değişimi, bir anda veya kalıcı olarak sosyal çevreden tecrübe ettiği zararlar, çocukluk dönemindeki psikolojik yönden önemli yaralanmalar olarak nitelendirilmektedir (Terr, 1995, s.310). Kaynaklarda, çocukluk çağı ruhsal olarak etkili yaralanma başlığı altında çocukların maruz kaldığı sömürüler ve göz ardı edilmelerine değinilmektedir. Çocukların en temel ihtiyaçlardan fiziksel ve zihinsel gereksinimlerini yerine getirip getiremiyor oluşu, çocukla cinsel yakınlık kurulması, fiziksel ve dilsel zarar alanında olması çocukluk dönemindeki etkili yaralanma belirtileridir (Browne ve Winkelman, 2007, s.689).

Çocukluk çağındaki en önemli yaralanma belirtileri iki başlık altında ele alınmaktadır. Bu konular çocuk ihmali ve çocuk sömürüsü konularıdır (Kara vd., 2004, s.146). Kişilerin çocuklara yönelik isteyerek uyguladığı; zihinsel, bedensel, ruhsal olarak zarar verdiği davranışlara çocuk sömürüsü denmektedir. Çocuk ihmali ise ebeveynler ya da çocuğun bakımını üstlenen kişilerin çocuğu sürekli göz ardı etmesi ve gereksinimlerini karşılanmaması durumudur (Yurdakök ve İnce, 2004, s.427).

İstismar ve ihmal konularını içeren çocukluk çağı travmaları bir halk sağlığı sorunudur (Kolk, 2005, s.405). Çocuk istismarına tüm kültürlerde rastlanmaktadır. Bu istismar çocuk gelişimini ve çocuğun büyümesini olumsuz yönde etkilemekle birlikte teşhis edilmesi zor olan bir konudur.

Çocukluk dönemi ruhsal yöndeki şiddetli yaralanma belirtileri kasıtlı veya kasıtsız olarak aile büyükleri, çocuğun akranları, yakın çevre ya da toplumdaki diğer insanlar tarafından uygulanmaktadır. Çocukların standart ihtiyaçlarının hem fiziksel hem de duygusal olarak karşılanmaması, aynı dönemde çocuğa uygulanan zararlı tavırları içermektedir (Yurdakök ve İnce, 2004, s.428). Çocukluk zamanı ruhsal alanda etkili yaralanma belirtileri ile çocuğa zarar veren tavırlar, çocuk istismarı ve çocuk ihmali içeren iki farklı konu olarak ele alınmaktadır (Şar vd., 2012, s.1054). Çocuk istismarı, duygusal, cinsel, ruhsal ve fiziksel olmak üzere dört ayrı kategoride incelenmektedir (Kara vd. 2004, s.145). Çocuğu görmezden gelmek; çocuğun ihtiyaçlarının karşılamaktan sorumlu kişilerin görevlerini yerine getirmemesi sonucunda ortaya çıkmaktadır (Rose ve Meezan, 1995, s.478). Çocuk ihmali fiziksel ve ruhsal olarak iki farklı bölümde incelenmektedir. Çocukluk dönemindeki ruhsal olarak etkili yaralanma belirtileri civardaki kişiler ya da çocuğun ebeveynleri tarafından yaşatılabilmektedir (Kara vd., 2004, s.146).

Çocukluk dönemindeki ruhsal yaralanmalar çocuğun karakterinde etkili olmaktadır. Adaptasyon sürecinde zorluk çeken çocukların, sömürü altında oldukları ortamda vakit geçirmeye devam ettikleri düşünülmektedir. Tacize uğrayan çocukların ise bu olayın etkisiyle birlikte standart kapasitesini geliştirmesi zor olacaktır. Taciz, çocukların bellek gelişimlerinin anormal olmasına sebep olmaktadır. Bu tür anormalliklerle çocuk fiziksel ya da zihinsel olarak hatıralarını kaydetmede sıkıntı yaşayabilmektedir.

Çocukluk döneminde yaşanan ruhsal yaralanma belirtileri; çocuğu görmezden gelmek ve çocuk tacizi olmak üzere iki başlıkta incelenmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) çocuk

istismarını ve çocuğu görmezden gelme durumunu; 18 yaşının altındaki her bireyin fiziksel, ruhsal, duygusal ve cinsel olarak zarar görmesi, sömürülmesi ve bu çocukların hayatına müdahale edilmesi, güven duygusuna zarar verilmesi, zararlı davranışlar tecrübe ettirilmesi olarak tanımlamıştır. Çocukların bu dönemde kazandıkları zararlı tecrübeler yaşamlarının geri kalanını da etkilemektedir. İnsanların olumsuz tecrübeleri ömür boyunca hayatlarına etki etmektedir (Beitchman, 1992, s.109).

1.1.1. Travma

1.1.1.1. Travmanın Tanımı

Travma, beklenmedik anlarda gelişen korku ve dehşetin en uç noktalarda yaşandığı ve bireyin hem ruhsal hem de fiziksel bütünlüğünü zedeleyen durumlardır. Kişinin hayatını tehdit eden durumlara karşılık verememesi sonucu travmatizasyon ortaya çıkmaktadır. Ruhsal travmalar aniden meydana gelir ve karşı koymak oldukça güçtür. Dışarıdan gelen travmalar ise dış kaynaklı olmasına rağmen kişiyi hemen etkileyen travmalardır (Terr, 2003, s.127).

Van der Kolk travmayı, bireyin iç ya da dış kaynaklardan gelen tehditlerle karşılaştığında bu tehditlerle baş edememesi durumu olarak tanımlamaktadır (Kolk ve Greenberg, 2003, s.70).

Mağduriyet, bireyin sosyal çevre ve beden üzerindeki gücü tehlikeye atıldığında, hasar gördüğünde ve dış tehdit altında olduğunda ortaya çıkmaktadır. Bireyin travmatik deneyimleri, ölüme çok yakın hissedilen depresif bir süreci içermektedir. Karşılaşılan tehditlere karşı savunma geliştirilmediğinde ise travma durumu ortaya çıkmaktadır.

İç benlik ile çevre arasındaki dengeyi değiştiren travmatik bir olay olarak cinsel saldırılar ele alınabilmektedir. Cinsel saldırı ile karşı karşıya kalındığında kişinin bedensel ve ruhsal bütünlüğü bozulmaktadır. Bu durum sonucunda aşırı korku ve endişe ortaya çıkmaktadır. Buna bağlı olarak bireyin savunma mekanizmalarında bozukluklar meydana gelmektedir.

Cinsel saldırılar, çevre ve iç benlik oryantasyonu arasında kurulan dengeyi bozan bir travmatik durum olarak nitelendirilmektedir. Saldırının söz konusu olduğu durumlarda bireylerin hayatı kısmen tehlikeye girmektedir. Bunun sonucu beden bütünlüğü bozulmakta ve aşırı korku hâli meydana gelmektedir. Cinsel saldırı ile karşılaşan birey, bu süreç içinde hayatı ile ilgili kontrolünü kaybetmekte, saldırı sonucunda kendi üzerindeki kontrolünü

kaybetmektedir. Dolayısıyla uzun bir süre savunma mekanizmasında bozukluklar oluşmaktadır.

Bireyin travmatik deneyimleri bireye, ölüme yakın olduğu hissi veren zorlu bir süreçtir. Karşılaşılan tehditlere karşı bir savunma geliştirilemezse travma durumu ortaya çıkmaktadır.

1.1.1.2. Travmanın Tarihçesi

İkinci Dünya Savaşı sonrasında birçok çocuk yer değiştirmek zorunda kalmış, şiddete şahitlik etmiş, ebeveynini ya da arkadaş çevresini kaybetmiş, temel gereksinimleri olan beslenme, eğitim ve sağlık konularında sıkıntılar yaşamıştır. İkinci Dünya Savaşı birçok maddi ve manevi zararlara yol açmıştır. Bu savaştan sonra toplama kamplarında yapılan gözlemlere göre travma ruhsallaştırılmış ve travmatik yaşamın tanımlaması sağlanmıştır.

1962'de Kempe ve arkadaşları bu yıllarda dövülen çocuk sendromunu, Caffey ve arkadaşları ise 1972'de dövülmüş çocuk sendromunu tanımlamaktadır. Çocukların kendine verdikleri zarar ve intihar girişimleri arasındaki ilişki yapılan çalışmalarla gösterilmektedir. Green³ tarafından yapılan çalışmalarda ise fiziksel istismara uğramış çocuklar ve ergenlerin intihara meyilinin daha fazla olduğu belirtilmektedir.

Bazı çalışmalarda travma ile doğru orantılı olarak kendine zarar verme davranışlarının bir ilişki içerisinde bulunduğu gösterilmektedir. Kendi kendine zarar verme davranışı sadece ruhsal deneyimlerde insanlarda değil, bununla birlikte basit canlılarda da gözlenebilmektedir. Bu sebeple, kendi kendine zarar verme olayı; suçluluk, kendine yönlendirilmiş saldırganlık, süper ego ve çatışma gibi dinamik faktör değildir (Zoroğlu vd., 2001, s.73).

Ruhsal travmalar üzerinde yapılan çalışmaların çoğu gelişmiş olan batılı toplumlar ve onların yetişkin nüfusu ile alakalıdır. Gelişmekte olan ülkelerin ve çocukların zihinsel olarak zorlu deneyimler yaşaması mümkündür. Çünkü yoksulluk, trafik kazaları, göç, salgın hastalıklar, doğal afetler, eğitim ve sağlık eksikliği gibi sıkıntılar bu ülkelerde daha çok görülmektedir (Zoroğlu vd. 2001, s.73).

1.1.2. Çocukluk Çağı Travmaları Tanımı

Çocuk istismarı ve çocuğu görmezden gelme, çocuğun gereksinimlerini karşılayan ebeveyn ya da kişiler tarafından çocuğa olumsuz tecrübeler kazandırmaktadır. Bu tutumlar sonucunda çocukluk dönemi ruhsal zedelenme belirtileri olan fiziksel sosyal ve ruhsal zedelenmeler ortaya çıkmaktadır (Taner ve Gökler, 2004, s.84). Yasalara, sosyal ve sağlık ortamlarına göre çocukluk çağı yaralanma belirtilerinin tanımı değişmektedir (Polat, 2001, s.142). Çocukluk çağında görülen ruhsal yaralanma belirtileri gözden çıkarma ve taciz başlıkları altında incelenmektedir. Bu kavramların farklı açıklamaları vardır. Çocuk istismarı; ruhsal, fiziksel ve duygusal olarak farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Çocuğu görmezden gelme ise fiziksel ve psikolojik olarak ifade edilir (Runyan vd., 2002, s.67). Çocukların temel gereksinimleri olan; gıda ihtiyacı, ev ihtiyacı, kıyafet ihtiyacı, eğitim ihtiyacı gibi ihtiyaçların karşılanmaması durumu çocuğu görmezden gelmek olarak ifade edilir (Zeytinoğlu, 1991, s.155). Çocuğa karşı sergilenen hoşnutsuz davranışlar tacizi oluştururken, bu davranışların cansız hali görmezden gelme olarak tanımlanmaktadır (Güler vd., 2002, s.132).

Çocuk istismarı ve çocuğu görmezden gelme, çocuğun gereksinimlerini karşılayan ebeveyn ya da kişiler tarafından çocuğa olumsuz tecrübeler kazandırmaktadır. Bu tutumlar sonucunda çocukluk dönemi ruhsal zedelenme belirtileri olan fiziksel sosyal ve ruhsal zedelenmeler ortaya çıkmaktadır (Taner ve Gökler, 2004, s.85).

Fikir birliği olan gruplara ait belirli kuralları benimseyen insanların, çocuklara hoş olmayan şekilde davranıldığı ve çocuğun kültüründe hoş kabul edilmeyen tavırların sergilenmesini çocuk istismarı olarak belirtmektedir. Farklı düşünüş birliğindeki insanlara ve toplumda hoş kabul edilen davranışlara göre bahsedilen tavırlar şekil değiştirmektedir (Polat, 2001, s.151).

2010 yılında The National Child Traumatic Stress Network'un yapmış olduğu çalışmalar sonrası travmaya neden olan durumlar şu şekilde sıralanmaktadır:

- Cinsel, psikolojik ya da fiziksel taciz, ihmal
- Doğal felaketler
- Teknolojik felaketler
- Aile ya da toplum içinde şiddet
- Sevilen birinin aniden ya da şiddetli kaybı
- Madde kullanımında bozukluk (ailevi ya da kişisel)

- Mülteci deneyimleri (işkence dâhil)
- Savaş deneyimleri (işkence dâhil)
- Ciddi kazalar
- Hayati tehlikesi bulunan hastalıklar
- Aileyle ilgili stres oluşturacak durumlar.

1.1.3. Çocuk Çağı Travmalarının Tarihçesi

İlk uygarlık dönemlerinde çocuklara karşı şiddet, tecavüz ve bunun yanı sıra çocukların katledilmesi gibi işkenceler uygulanmıştır. Bir kız çocuğunun hamile bırakıldığı ise Hammurabi yazıtlarında yer almaktadır. 1700 yıllarında yaşayan bir avukatın hapse giren kişilerden kaçının çocuklara uygulanan suçlardan dolayı ceza aldıklarının merak konusu olması üzerine yaptığı çalışmalarla çocuk istismarı kavramı ortaya atılmıştır.

Çakmak'ın bildirisine göre ise 1860 yılında çocuk istismarının ilk tanımı Fransız Adli Tıp Profesörü Tardieu tarafından yapılmıştır. Profesör, Paris Tıp Akademisinde yapmış olduğu otopsilerle dikkatleri üzerine çekmiştir. Bu otopsiler sonrası dövülerek öldürülen, fiziksel ve cinsel istismara uğrayan çocuklar üzerine araştırmalar yapmıştır. Kempe ve arkadaşları ise durumu akademik alana taşımıştır.

İnsanların var oluşundan bu yana çocuk tacizlerinin de olduğu bilinmektedir. Bu konuyla ilgili araştırmaların 100 yıl kadar öncesine dayandığı belirtilmektedir. Caffey'in yaptığı araştırmalar sonucunda çocuk tacizi kavramı 1946 yılında kaynaklarda yerini almıştır. Ülkemizde ise bu konuyla ilgili araştırmaların yeni başladığı kabul edilmektedir (Kelly, 2003, s.43).

Dünyanın dört bir yanındaki bireyler, hayatlarını tehlikeye atacak aşırı davranışlar, hızlı müdahale gerektiren doğal afetler, savaşlar, cinayetler gibi farklı nedenlerle hayatlarını kaybederler. Birçok insan, bireyi fiziksel ve psikolojik olarak olumsuz yönde etkileyen bu olaylara maruz kalmıştır. Bu bireylerin büyük çoğunluğunu da çocuklar oluşturmaktadır (Şar vd., 2012, s.952).

Günümüzde yetişkinler çocuklarını koruyabilmek için çok büyük çaba sarf etmektedir. Tüm bu çabalarına rağmen çocuklarını tüm tehlikelerden koruyabilmeleri mümkün olmamaktadır. Tehlikeli durumlar, çocukların içinde bulunduğu çevre dışında (trafik kazası,

toplum şiddeti, doğal afet gibi) ya da aile içinde şiddet, cinsel-fiziksel taciz, ya da yas gerektirebilen bir ölüm gibi süreçler ile tetiklenebilmektedir (Zoroğlu, 2001, s.74).

Çocukluk zamanı ruhsal olarak etkili yaralanmalara dair ilk incelemeler İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ailesini kaybetmiş ve kamplardan kaçmış çocuklar üzerinde yapılmıştır. Bu çocukların psikolojik stresleri gözlenmiş, çocukları bedensel ve psikolojik olarak nasıl etkilediğine bakılmıştır. Sonraki yıllarda ise doğal afetlere çocukların tavrının nasıl olduğu araştırılmıştır. 1960'tan sonra cinsel istismara uğramış olan çocuklar tespit edilmiş ve bu alandaki incelerin üstünde durulmuştur. Bu incelemelerle birlikte bireylerin çocuklara uyguladığı taciz sonrası çocuklarda oluşan ruhsal anlamdaki yaralanma belirtilerinin sonucunda anksiyeteye sahip çocukların olduğu gözlemlenmiştir (Terr, 1984, s.1546).

1.1.4. Epidemiyoloji

Taner'e göre çocukluk dönemi travmalarının ABD'de 5-20/1,000 oranında olduğu belirtilmektedir. Bu oranda bedensel ihmalin daha fazla yer aldığı bildirilmektedir. Her iki cinsiyette de görülen bedensel istismara, erkekler daha küçük yaşlarda maruz kalmaktayken kızlar sıklıkla ergenlik döneminde bu istismara maruz kalmıştır. Yapılan çalışmalarda yaş oranı arttıkça bedensel ihmal ve istismarın azaldığı gözlenmektedir. Yaşları küçük olan annelerin çocuklarına bedensel istismarda daha fazla bulunduğu saptanmaktadır. Çocukluk döneminde anne istismarına sıklıkla rastlanırken, ergenlik döneminde baba istismarı daha fazla görülmektedir (Taner ve Gökler, 2004, s.86).

Cinsel tacize uğrayan çocuklar, insanların kendilerine karşı tutumlarından hoşnut olmadıkları ve kendilerini bu duruma maruz kaldıkları için suçladıklarından dolayı yaşadıklarını kimseye anlatamamaktadır. Bu da onları içinde sakladığı ruhsal bir çöküntüye sokmaktadır. Bu durum sonrasında sessiz kalan birçok çocuktan dolayı cinsel tacizin sayısal değerlerine ulaşmak zorlaşmaktadır. Toplumlarda yetişkin ve çocuk ilişkisine olanak verilmediğinden dolayı böyle durumlarda çocuğa karşı şüphe ve güvensizlik sorunu görülmektedir (Aktepe, 2009, s.102).

Tüm dünyada çocuk tacizi ve çocukların göz ardı edilmesi fazlaca yaşanan bir durumdur. Çocukluk zamanı ruhsal olarak etkili yaralanmalara, hastane ortamında bakıldığında oranlar şöyle gösterilmektedir: Yatılı hastaların %55 oranında cinsel ve bedensel taciz yaşadığı, ayakta tedavi olan çocukların ve ergenlerin ise %30 oranında olduğu saptanmıştır. Bu yüzdeliklerin de %10'luk kısmı cinsel tacize maruz kalırken, %20'lik kısmı bedensel tacize

uğramıştır. Geriye kalan %60'lık bölümü ise görmezden gelme oluşturmaktadır (Martin vd., 2007, s.65).

Türkiye'de yaşanan taciz olaylarının hangi sıklıklarla yaşandığı ve nüfusa göre oranı resmi kayıtlarda yer almaktadır (Zoroğlu, 2004, s.73). 2001 yılında İstanbul'da yapılan bir araştırmaya göre; orta öğretim öğrencilerinin %16,5'inde göz ardı edilme yaşantısına, %34,8'inde ise çocukluk zamanı ruhsal yaralanma hatırasına sahip olduğu fark edilmiştir. Duygusal istismar %15,9 oranındayken, cinsel taciz %10,7'yi göstermektedir. Bedensel ve cinsel tacize oranla göz ardına maruz kalma durumunun daha fazla olduğu görülmektedir (Zoroğlu, 2004, s.74). Çocuklarının yaşlarının ilerledikçe ruhsal çöküntü belirtilerinin azaldığı kanısına, ülkemizde 8 farklı şehirde bulunan 16.100 çocukla birlikte düzenlenen çalışmalar sonucunda varılmıştır. Bu araştırmaya göre yaş aralıklarındaki oranlar şu şekildedir: 11-12 yaş %25,8, 7-10 yaş %33,5, 4-6 yaş %40,7'dir. Bazı araştırmalara göre ise kız çocuklarındaki ruhsal yaralanma belirtilerinin daha fazla olduğu saptanmıştır (Bilir vd., 1991, s.48).

Bireyin ömür boyunca edindiği olumsuz tecrübeler, yetişkinlik döneminde yaşadıkları kronik anksiyetenin sonucunda bazı fiziksel ya da ruhsal problemleri değiştirmeye daha meyillidir. Belli zamanlarda farklılık oluşturan, olaylar sonunda kötü sonuçlar çıkacak diye üzülen ve yaşamla ilgili sıkıntıları çözemeyen çocukluk psikolojik döküntüleri olabilmektedir (Ellason ve Ross, 1997, s.448). Çocukluk dönemi ruhsal olarak yaralanmalara sahip olan çocuklarda kaygı bozukluğu ve depresyon olasılığı yüksektir (Heim ve Nemeroff, 2001, s.1028).

1.1.5. Risk Faktörleri

Kendi yaşantısında cinsel ya da bedensel tacize maruz kalan, şiddet veya sert bir tutumla karşılaşan, ev ortamında gerginlik yaşayan ebeveynlerin veya aile büyüklerinin de çocuklarına taciz edici davranışlarda bulunduğu belirtilmektedir. Bu kişiler çocukluk döneminde yaşadığı kötü deneyimlerin, şiddetin ve tacizin uygulayıcısı olmaktadır. Çünkü bu yaşadıkları kötü deneyimleri örnek alır. Birey kendisi de taciz tecrübesini çocuğuna yaşatır. Bunun yanında anksiyetesi yüksek olan ve madde kullanan bireylerin de çocuklarına karşı göz ardına yönelik davranışlarda bulunduğu bilinmektedir (Sadock ve Sadock, 2011, s.910). Çocukta tutum bozukluğu, fiziksel engel, şiddetli ağlama nöbetleri, yeti eksikliği, derslerde başarısızlık, gibi riskli durumlar ortaya çıkabilmektedir (Şimşek vd., 2004, s.49).

Bireylerin maddi gelir durumu, istenmeyen ya da evlilik dışı olan bebek, elde edilemeyen başarılar, bakım ve toplum alanındaki çalışmalarda yetersiz kalma, sağlık gibi faktörler de risk grubunda yer almaktadır (Zeytinoğlu, 1991, s.148).

Toplumsal Faktörler

Şiddet olayları, toplumdaki eşitsizlikler, toplumsal alandaki şiddetin normal karşılanması, iletişim şiddeti toplumsal faktörler arasında yer almaktadır.

Ailesel Faktörler

Ailenin gelir seviyesinin düşük olması, hane içindeki şiddetler, aile ortamının gergin ve samimiyetsiz olması ile sosyal ortamlarda bulunmama isteği ailesel faktörler olarak değerlendirilmektedir.

Kişisel Faktörler

Ebeveynlerle ilişkili etmenler kişisel faktörler başlığı altında değerlendirilmektedir. Bu etmenler; tecrübesiz ebeveynler, çocukluk döneminde şiddete maruz kalanlar, zararlı madde tüketenler, yaşın genç oluşu ve hazır olunmayan gebelik gibi faktörlerdir.

Bir çocuğun kız ya da erkek olması, erken doğmuş olması, istenmeyen gebelik sonucu dünyaya gelmiş olması ise çocuklara yönelik faktörlerdir (Turhan vd., 2006, s.156). İstenmeyen bir gebelik sonucu doğan çocuklar, ebeveynin istediği cinsiyette veya karakterde olmayan çocuklar, arka arkaya hamilelik sonucu dünyaya gelen çocuklar istismara maruz kalan çocuklardır.

1.1.6. Travmanın Türleri

Çocukluk döneminde ruhsal, fiziksel ve cinsel tacize maruz kalmış, göz ardı edilmiş bütün bireylerde psikolojik bozukluklar görülmektedir (Chu vd., 1999, s.752).

İhmaller fiziksel ve duygusal olarak değerlendirilebilmektedir. Ebeveyn tarafından çocuğun gelişimi için gerekli olan güven ortamının sağlanmaması, çocuğa zarar verebilecek durumlara karşı tedbir alınmaması ve tehlikelere karşı korunmaması ihmal olarak adlandırılmaktadır. İhmal, ebeveynin çocuk ile sağlıklı bir iletişim kuramaması, çocuğu yalnız bırakması ve gerekli bakımlarını karşılayamaması gibi davranışları kapsamaktadır (Kaplan, 2002, s.1210).

1.1.6.1. İstismar Türleri

Fiziksel İstismar

Çocuğun bakımını karşılayan kişi ya da ebeveyni tarafından sağlığına zarar verecek ve bedense olarak bir iz bırakacak her davranış, fiziksel istismar olarak adlandırılmaktadır (Kaplan ve Child, 1999, s.1216). Bedene yönelik zararların yanı sıra cezalar, el ve ayakların bağlanması, kapalı alana kilitleme gibi davranışlar da fiziksel istismar olarak tanımlanmaktadır (Brown ve Bradley, 1991, s.57).

Fiziksel istismar DSM-5 tanı ölçütleri kitabında; “Çocuğa bedensel sömürü, anne, baba, bakım veren ya da çocuğun sorumluluğunu taşıyan başka biri tarafından istenerek uygulanan, küçük yara bereden ağır kırıklara ve ölüme kadar uzanan aralıkta, yumruklama, dövme, tekmeleme, ısırma, sallama, atma, bıçaklama, boğma, vurma (elle, kayışla, sopayla ya da başka bir nesneyle), yakma yolu ile ya da başka bir yöntemle çocuğun bedensel yaralanmasına yol açmadır. Böyle bir yaralama, bakım verenin çocuğu incitmek isteyip istememesinden bağımsız olarak sömürü olarak düşünülür. Kıçına şaplak atmak ya da tokat atmak gibi çocuğu dizginlemeye yönelik davranışlar, kabul edilebilir düzeyde olduğu ve bedensel yaralanmaya yol açmadığı sürece sömürü olarak değerlendirilmez.” biçiminde tanımlanmaktadır (APA, 2013).

Büyükler tarafından çocuklara bedensel zarar veren davranışlar bedensel tacizi oluşturmaktadır (Kaplan, 2002, s.1212). 18 yaşından küçük olan her bireye kendinden 5 yaş büyük olan kişilerin ya da kendinden iki yaş büyük olan aile bireylerinin fiziksel şekilde tehlike vermesi sonucu bedensel taciz oluşmaktadır. Bedensel taciz olarak tanımlanan kavram; ruhsal olarak zarar görmekle birlikte beden ve iç organların da zarar görmesi anlamına gelmektedir. Bu zararlar çocuğa dayak, saldırı, şiddet, sarsma ya da el yardımıyla uygulanmaktadır (Kaplan vd., 1999, s.1213).

Cinsel İstismar

Psikososyal gelişimini tamamlamamış ve yaşça küçük çocukların kendinden en az 6 yaş büyük kişi ya da yetişkin bir birey tarafından zorla veya çocuğu ikna ederek kendi cinselliğini düşünüp çeşitli şekillerde yakınlaşmalarda bulunması ya da başka bireyler tarafından bir çocuğun bu şekilde kullanılmasına karşı hiçbir davranışta bulunulmaması cinsel istismar olarak adlandırılmaktadır (Tıraşçı ve Gören, 2007, s.72).

Cinsel istismar DSM-5 tanı ölçüleri kitabında; “Çocuğa cinsel sömürü, anne baba, bakım veren ya da çocuğun sorumluluğunu taşıyan başka birinin, cinsel doyum sağlamak için çocuğu herhangi bir cinsel eyleme katmasını kapsar. Cinsel sömürü, çocuğun cinsel organlarını okşama, içine girme, ensest, zor kullanarak cinsel ilişki kurma, oğlancılık (sodomi), açık saçık görünme gibi etkinlikleri kapsar. Cinsel sömürü, anne baba ya da bakım verenin dokunmadan sömürüsünü de kapsar. Sözgelimi, çocukla sömüren kişi arasında doğrudan bedensel bir dokunuş olmadan, çocuğu, başkalarının cinsel doyumunu için bir takım eylemlere zorlama, kandırma, ayartma, gözünü korkutma ya da baskı altında tutma da bu kapsam içindedir.” biçiminde tanımlanmaktadır (APA, 2013).

Yetişkin bireylerin çocuğu cinsel bir obje olarak kullanması sonucu cinsel istismar ortaya çıkmaktadır. Cinsel taciz; cinsel konuşmalar, çocuğu gizlice takip etme, gözetleme gibi temassız olarak ya da doğrudan temas etme, oral seks ve cinsel organa dokunma şeklinde gerçekleşmektedir. Çocuğun rızasının olup olmaması, her türlü şiddetin var olması cinsel tacizde önemli olmamaktadır (Ovayolu, 2007, s.16). Yetişkinlerin kendi zevkleri uğruna çocukları taciz etmesi, cinsel organına dokunması ya da kendi cinsel organına temas ettirmesi, çocuğa fuhuş dayatması gibi her türlü tutum cinsel saldırı sayılmaktadır (Jacobi vd., 2010, s.231).

İşlevselliği bozuk olan aileler, cinsel istismarın görüldüğü aileler olarak kaynaklarda yer almaktadır. Madde kullanımı ya da bağımlılığı, cinsel problemler, rol çatışmaları ve buna benzer durumlar bu tarz ailelerde görülmektedir (Aktepe, 2009, s.103).

Çocukların oturup kalkarken sıkıntı yaşaması, kötü kabuslar görmesi, beslenme şeklindeki değişiklikler veya beslenmesinin artması ya da azalması, çevresinde bulunan kendinden büyük bireylere samimi davranması ya da tam aksine soğuk davranması bu çocukların cinsel taciz yaşamış olma ihtimalini ortaya koymaktadır (Gateway, 2002, s.127).

Ruhsal olarak çöküntü içinde olan cinsel saldırıya uğramış kişi bu olayın duyulmasını istemediği için olayın gün yüzüne çıkmasını engellemeye çalışmaktadır. Bu nedenle cinsel taciz yaşayan çoğu kişinin yaşadıkları gün yüzüne çıkamayıp gizli kalmaktadır (Glaser, 2002, s.707). Tacizler insanların hayatında derin izler bırakmakta ancak yapılan incelemelerde asgari düzeyde yer almaktadır (Bornstein ve Kaplan, 2007, s.382).

Yaşanan cinsel tacizler farklı ruhsal sorunları ortaya çıkarmaktadır. Taciz sonrası çocukta; zararlı madde kullanma alışkanlığı, bilinçte yer alan ve kişiye sıkıntı yaratan

durumların bilinçten uzaklaştırılması, uyku problemleri, intihara yönelme ve sonraki yaşamda cinsel hayatta sıkıntılar yaşama gibi olaylar meydana gelmektedir (Davis ve Jackson, 2000, s.310).

Çocukluk dönemindeki cinsel istismarın yaşanmış olması yetişkinlikte; çaresizlik, özgüven eksikliği, duygusal acı, kendinden nefret etme, madde kullanma, hayata son verme isteği gibi durumlara neden olmaktadır (Yanık ve Özmen, 2002, s.140).

Duygusal İstismar

Duygusal istismar DSM-5 tanı ölçütleri; “Çocuğa ruhsal sömürü, anne babadan biri ya da bakım veren tarafından isteyerek yapılan, çocuğa belirgin ruhsal bir kötülüğün dokunmasıyla ya da dokunabilecek olmasıyla sonuçlanan, sözel ya da simgesel eylemlerdir. (Bedensel ve cinsel sömürü eylemleri bu kategori kapsamında değildir.) Çocuğa ruhsal sömürü örnekleri arasında çocuğu paylamak, aşağılamak, küçük düşürmek, gözünü korkutmak, çocuğun değer verdiği kişilere ya da nesnelere kötülük yapmak onları bırakıp gitmek (ya da birinin onlara kötülük yapacağını/alıp gideceğini söylemek), davranışlarını kısıtlamak (kollarını ya da bacaklarını bağlamak, bir yere bağlamak, kapalı, küçük bir yere örn. gömme dolaba, tıkmak), sürekli günah keçisi yapmak, kendine acı vermesine zorlamak, bedensel ya da bedensel olmayan yollarla aşırı bir disiplin uygulamak (bedensel sömürü düzeyinde olmasa da, çok sık ya da çok uzun süreli olarak) vardır” biçiminde tanımlanmaktadır (APA, 2014).

Duygusal istismar, çocuklarda psikolojik problemlerin meydana gelmesine sebep olmaktadır. Yetersizlik, depresyon, düşük özgüven, kaygı hissini tetikler ve sosyopati özellikler kazanılmasına yol açmaktadır. Duygusal saldırıya uğrayan çocukların derslerdeki başarısı düşmektedir. Bunun sebebi olarak çocuğun derse karşı ilgisinin eksik olması, algılamada ve öğrenme düzeyinde sıkıntılar olması bunun yanında zihinsel gelişiminin de zayıf olması gösterilebilir. Tacize uğramış çocuğun aklında, içinde bulunduğu ortamın güvenli olmaması, beklenmedik anlarda bazı olayların gelişmesi ve çocuğun kendini değersiz hissetmesi gibi sıkıntılarının yer aldığı düşünülmektedir. Bu nedenle çocukta depresyon ve ruhsal çöküntü meydana gelmektedir. Bu doğrultuda çocuk, anksiyete bozukluğu ya da duygu kaybı gibi semptomlarla tepki verecektir (Dinleyici ve Dağlı, 2016, s.4).

Çocukların duygusal istismara şiddetli bir şekilde maruz kalmasına rağmen bu durumun farkına varılması ve meydana çıkması oldukça zordur (Glaser, 2002, s.708). Duygusal istismar kişilerin psikolojik ilerlemesinde kötü bir konuma sahiptir ve bu bireylerde benlik problemi

oluşmasına sebep olmaktadır (Topbaş, 2004, s.78). Bu istismara maruz kalan çocukların kendilerini değersiz hissetmesi ile birlikte sosyopat tavırlar içinde olduğu ya da farklı karakterlere büründükleri de görülmektedir (Kara vd., 2004, s.146). Duygusal istismar, bedensel taciz ile paralel olarak ortaya çıkmaktadır. Fiziksel olarak görülen zarar zamanla iyileşme gösterse de duygusal taciz ömür boyunca etkisini sürdürmektedir. Bu durum, çocukların bütün hayatına etki etmekle birlikte gelecek süreçlerinde de bir başkasına bağlanma ve duygusal hayat konusunda olumsuzluk yaşamasına neden olmaktadır. Tüm bunlardan dolayı çocukların süreç içinde duygusal yetilerinde de bozulmalar meydana gelmektedir (Gültekin ve Cantürk, 2004, s.15).

1.1.6.2. İhmal Türleri

Çocukların temel ihtiyaçlarını karşılayan bireylerin; barınma, beslenme, güven, sağlık ve eğitim gibi gereksinimleri yerine getirememesi sonucu çocuğun göz ardı edilme kavramı oluşturmaktadır. Ebeveynlerin ekonomik durumunun kötü olmasına bağlı olarak oluşabilen göz ardı durumu, ebeveynlerin sosyo-ekonomik imkânının değişmesiyle ve artmasıyla farklılık göstermektedir (Runyan vd., 2004, s.71).

İhmal, DSM-5 tanı ölçütleri kitabında, “*Çocuğu boşlama (ihmal), çocuğun ana babasından birinin ya da başka bir bakım vereninin, çocuğun yaşına uygun temel gereksinmelerini karşılamaktan uzak, dolayısıyla çocuğa bedensel ya da ruhsal bir kötülüğün dokunmasıyla ya da dokunabilecek olmasıyla sonuçlanan, doğrulanmış ya da yapıldığı sanılan, gereken ilgiyi göstermeme ve boşlama davranışları olarak tanımlanır. Çocuğu boşlama, bırakıp gitme, denetim altında tutmama, gerekli duygusal ya da ruhsal gereksinimleri karşılamama ve gerekli eğitimi, sağlık bakımını, besinleri, barınağı ve/veya giysileri sağlamamayı kapsar.*” biçiminde ifade edilmektedir (APA, 2014).

Fiziksel İhmal

Fiziksel ihmal; çocuğu fiziksel olarak zararlardan koruyacak olan barınma, beslenme, giyim ve sağlık ihtiyaçlarının karşılanmaması durumunda ortaya çıkmaktadır. Bedensel göz ardı durumu fiziksel ihmal demek olacaktır. Çocuğun kişisel bakımının yapılmaması, sokağa atılması, mevsim şartlarına uygun olarak giydirilmemesi, sağlık gereksinimlerinin karşılanmaması veya olması gereken bir tedavinin ihmal edilmesi ya da evde yalnız bırakılması fiziksel göz ardını çocuğa yaşatmaktır (Kara vd., 2004, s.147).

Aynı zamanda, istenmeyen bir gebelik söz konusu olduğu zaman annenin kendini aç bırakarak gebeliğini sonlandırması ya da evlilik dışı dünyaya gelen çocukların ölüme terk edilmesi de fiziksel ihmal olarak değerlendirilmektedir (Yurdakök ve İnce, 2004, s.428).

Duygusal İhmal

Çocukların psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmaması, toplumdaki kalıpların öğrenilmesi noktasında ve sosyal gelişim konusundaki eksiklikler sonucu çocukta duygusal göz ardı oluşmaktadır. Başka bir ifadeyle duygusal ihmal, çocukların bakımlarından sorumlu kişilerin çocukla aralarında duygusal bağ kuramaması ve duygusal destek sağlama noktasında başarısız olması olarak da tanımlanmaktadır (Yurdakök ve İnce, 2004, s.428).

Sonuç olarak, duygusal ihmal ve istismar türleri diğer ihmal ve istismar türlerinden daha az karşımıza çıkmaktadır. Bu bilgiye, konuyla ilgili yapılan araştırmalar sonucu literatürden ulaşılmıştır. Fakat duygusal ihmal ve istismar sonrası yetişkinlik döneminde ortaya çıkabilecek olumsuz sonuçlar hakkında farkındalık arttığından dolayı son yıllarda araştırmacılar bu konuyla ilgili çalışmaların üzerine düşmektedir.

1.1.7. Çocukluk Çağı Travmalarının Etiyolojisi

Çocuklarda ortaya çıkan travmaların altında birçok sebep yatmaktadır. Çocukların gereksinimlerini yerine getiren bireylerin yaşça küçük olması, akademik bilgi ve ebeveyn olma konusundaki bilgilerinin yetersiz kalması, anne ya da babada var olan ruhsal bozukluklar ya da madde bağımlılığı, maddi durumdaki yetersizlik, anne ya da babanın birbirinden ayrı olması veya herhangi birinin vefatı, hazırlıksız ve kontrolsüz bir biçimde anne baba olma, ebeveynlerin bir taciz durumuna maruz kalması ya da bedensel bir rahatsızlığının bulunması bu nedenler arasında gösterilmektedir. Bununla birlikte anne-baba arasında geçen tartışmalar, kültür farklılığından ortaya çıkan sorunlar, aralarında empati kuramamaları, birbirlerine karşı saygısız tutumları, farklı karakter yapılarına sahip olmaları, çalışma hayatında karşılaşılan sıkıntılardan sonra aile içine yansıyan uyuşmazlıklar da çocukların çocukluk çağı travmalarına sebebiyet vermektedir (Aral ve Gürsoy, 2001, s.2).

1.1.8. Çocukluk Çağı Travmalarının Olumsuz Sonuçları

Çocuk ihmali ve çocuk tacizi nedeniyle olumsuz deneyimler yaşayan çocuklar, olgunlaşma ve ilerleme eksikliği nedeniyle fiziksel olarak kötü yaşam koşullarına ilişkin zararlı bir ortamda yaşamaktadır (Polat, 2007, s.154). Çocukların temel ihtiyacı olan sağlık, korunma, barınma ve güven gereksinimlerinin karşılanmaması daha fazla tehlikeye neden olmaktadır (Topçu, 2009, s.41). Cinsel tacize uğrayan bir çocuk kendini güven altına alabilmek için bir başkasından yardım istemekte zorlanmaktadır. Göz ardı edilen çocuğun travma belirtileri ise cinsel tacizde yaşayan çocuğun travma semptomlarından daha kolay anlaşılabilir (Şar, 2012, s.825). Fiziksel ve duygusal ihmal olarak, göz ardı etmeyi ikiye bölmek oldukça zordur (Turhan, 2006, s.155).

Çocuk istismarı ve çocuk ihmali yaşayan insanlarda; intihara yönelim, yaşanan travma sonucunda anksiyete bozukluğu, kişilik bozukluğu, kaygı bozukluğu, şiddetli alışkanlıklar ve kendilerine fiziksel tehlike yaratmaları arasında bağlantı olduğu belirtilmiştir (Kolk, 1987, s.67).

Dissosiyatif bozukluk, kişisel yaralanma ve intihar eğilimi, çocuk istismarı ve çocuk ihmali olan kişilerde diğer psikiyatrik bozukluklardan daha yaygındır (Yanık ve Özmen, 2002, s.140).

Çocukluk dönemi ruhsal yaralanmalardaki en önemli durumlardan biri sarsıntıların çocukları nasıl düşündürdüğüdür. Çözülme ve savunma mekanizmalarıyla birlikte bireylerin ruhsal yaralanma deneyimleri şekillenmektedir. Bastırma mekanizmasının en önemli etkisi, bireyin kötü deneyimlerini hatırlamasında büyük önem taşımaktadır. Ruhsal yaralanmaya sebep olan deneyimler kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar ile birlikte bireylerin baş etme yollarındaki değişiklikten bahsedilebilmektedir. Çocukluk dönemi ruhsal yaralanmaya yaşayan kişilerde, ruhsal gücün depresyonu azaltan bir faktör olduğu bildirilmiştir (Ding, 2017, s.132).

Literatür incelemelerine göre çocuk istismarı ve ihmali hem geçmişte incelendiği şekilde hem de yeni inceleme yöntemleriyle araştırılmaya devam edilmektedir. Fiziksel ve ruhsal ihmal deneyimleri değiştirilip incelendiğinde, bu insanların yetişkinlik döneminde ruhsal problemler yaşadığı belirtilmiştir.

1.1.9. Çocukluk Çağı Travmaları ve Kuramlar

1.1.9.1. Psikiyatrik Model

Bu model ilk olarak 1960'lı ve 1970'li yıllarda görülmeye başlamıştır. Modeli ilk olarak Kempe ve arkadaşları duyurmaya başlamıştır. Ebeveynler çocukların istismar gibi kötü durumlara maruz bırakılmasından sorumlu tutulmaktadır. Dolayısıyla bu model ebeveynler üzerine kurulmaktadır. Onları psikolojik olarak gözlemlemekte ve karakterlerini ele almaktadır. Bu modele göre istismar, sapkınca bir davranış olarak değerlendirilmektedir. İstismarcı bireylerin, suça yatkınlığı veya psikolojik bir rahatsızlığının olması gerekmektedir. Bu modeldeki ebeveynlerde depresyon, özgüven eksikliği ve narsist özellikler bulunmaktadır. Araştırmalar bu bakışla gerçekleştirildiğinde, suçlu bireylerin davranışları arasında; sosyal izolasyon, şiddete meyillilik, sosyal ortamlarda bulunmaktan rahatsız olma ve dürtüsellik gibi faktörler yer almaktadır (Wolfe, 2003, s.140).

Doerner ve Lab, istismara maruz kalan çocuk ve ebeveyn arasındaki bağlantının dinamiklerini ifade etmek için "rol değiştirme" terimini ortaya koymaktadır. Rol değiştirme kavramına göre ebeveynler, çocuklarından sevgi beklemektedir. Çocukların ebeveynlerin beklediği ihtiyaçları karşılayamaması, ebeveynlerin hayal kırıklığına uğramasına neden olmaktadır. Bu duygular ise istismarla sonuçlanan olayların oluşumuna sebep olmaktadır. Ebeveyn ile çocuk ilişkileri ters duruma geldiğinde, ebeveynlerin çocukların gereksinimlerini karşılayamadığı, sorumluluklarını yerine getirmediği aile yapılarında çocuklar, ebeveynlerini idare edebilmek adına kendi ihtiyaçlarını görmezden gelmektedir. Bu durum ise çocuğu oldukça yıpratmaktadır (Doerner ve Lab, 2015, s.505). Alexander yaptığı bir araştırmada, 832 üniversite öğrencisiyle ebeveyn ve çocuk rolünün tersine dönüşünün ölçütünü oluşturmaya çalışmaktadır. Bu araştırmaya göre;

- Baba ile oğul rolünün tersine dönmesi, babanın bağımlılıkları ile
- Baba ile kızın rolünün tersine dönmesi, kızın cinsel istismar hikayesi ve babanın psikolojik rahatsızlığı ile
- Anne ile kızın rolünün tersine dönmesi ise evlilik uyumsuzluğu ve kızın cinsel hikayesi ile ilişkilendirilmiştir (Alexander, 2003, s. 35).

2.1.9.2. Psikolojik Model

Bu model, psikiyatrik modelin yetersizliği ve zamanla yapılan çalışmalardan elde edilen yeni veriler ile ortaya çıkmıştır. Çocuk- ebeveyn ilişkisi, çocuk büyüme yöntemleri ve gerginlikle mücadele edebilme yöntemleri gibi ruhsal süreçleri barındıran yöntemler psikolojik model olarak tanımlanmaktadır (Wolfe, 2003, s.145). Çocuk ile ebeveyn arasındaki ilişkinin içeriğine yönelik incelemeler gerçekleştirildiğinde çocuklardaki zor mizaç özellikleri sonucu istismara uğradıkları gözlenmiştir. Bunun yanında anne babanın kötüye kullanım hikayesi de çocukların istismara uğramasına neden olabilmektedir. Bu durum sosyal öğrenme teorisine göre “şiddet döngüsü” olarak tanımlanmaktadır. Şiddete maruz kalmış veya bu duruma tanık olmuş çocukların, erken yaşam dönemlerinde bu davranışların normal olabileceğine yönelik şemalar oluşmaktadır. Dolayısıyla şiddete maruz kalmış çocukların yaşam boyu karşısına çıkan sıkıntılar karşısında şiddete meyilli olması kaçınılmaz olmaktadır (Scannepieco ve Carrick, 2005, s.301). Caar’ın çalışmalarına göre %30’luk bir oran, şiddetin nesillerce aktarılabilirdiğini düşüncesini ortaya koymaktadır. Çocukluk çağında maruz kalınan istismar sonucu, uyumsuz içsel çalışma modellerinin ortaya çıkabileceği tespit edilmiştir.

1.1.9.3. Sosyolojik Model

Daha önce ele alınan modellerin sınırlılıkları sonucu, araştırmacılar daha farklı bakış açıları ile sosyolojik model üzerinde çalışmalar yapmışlardır. Sosyolojik model, sosyal stres modeli olarak da tanımlanabilmektedir. Sosyolojik model; çocuk istismarı ve çocuk ihmali farklı alanlarda gözlemektedir. Maddi yetersizlikler, sosyal çevrenin şiddet olayları normal karşılaması, herhangi bir sosyal destek alınmaması aile kurumunun işlevselliğini etkileyen faktörler olarak değerlendirilmektedir. Bu durum sonucu devamlı bir stres oluşmaktadır. Stresle karşılaşan ebeveynler ise umutsuzluk hissetmekte ve hayal kırıklığı yaşamaktadır. Buna bağlı olarak istismarın oluşması daha hızlı ve kolay gerçekleşmektedir. Tüm bunlardan dolayı bu model sosyal destek üzerinde fazlaca durmaktadır (Doebner ve Lab, 2015, s.324).

1.1.9.4. Ekolojik Model

Belsky tarafından oluşturulan bu model; oluşum aşamasında 1978’deki Burger’in Tinbergen’in davranış gelişim şemasının çocuk istismarı alanına uyguladığı çalışma ve Bronfenbrenner’in ekolojik yaklaşımını baz almıştır (Ann, 1995, s.18). Bu model; çocuk istismarı bireyin ve ailenin içinde yer alan kişisel, aile, çevre ve kültürde birden fazla durum olduğunu, bu belirleyicilerin ekolojik olarak iç içe geçtiğini ve çocuk istismarı ile ihmali

alanındaki araştırmalarda ifade edilen karşıtlıkların oldukça açık olduğunu belirtmektedir (Belsky, 1980, s.320).

Üç önemli özellik bu modelin odak noktasıdır.

- İlk olarak, ebeveynde görülen kötüye kullanımın nasıl ve ne zaman olduğu incelenmeli ve ebeveynin kişisel olarak ilerlemesine odaklanılmalıdır. Bu noktada ebeveynin daha önce istismara maruz kalıp kalmadığı tespit edilerek, şimdi ve geçmişteki kişisel özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır.
- İkinci olarak, istismarın meydana geldiği zaman ve hemen öncesindeki zaman aralığına odaklanılmalıdır.
- Üçüncü olarak ise, bu tutum sonucunda nelerle karşılaşıldığı incelenerek istismar ya da ihmal işlevi incelenerek bu nokta üzerine odaklanılmalıdır (Belsky, 1980, s.320).

1.1.9.5. Geçiş Modeli

Wolfe'nin görüşüne göre, önceki modeller istismarı belli bir sistem içinde tanımlayamamaktadır. Çünkü Wolfe'ye göre çocuk istismarının; ailevi, toplumsal ve bireysel olarak açıklanması gerekmektedir. Geçiş modeli iki temelden oluşmaktadır.

- Birinci temel: Çocuk istismarı üç düzeyden meydana gelmekte ve yavaş ilerleyen bir aşama olarak belirtilmektedir.
- İkinci temel: Ebeveynlerle ilişkilendirilmektedir. Yani ebeveynlerin sinir ve baş etme yöntemlerinin açıklanmasına ilişkin psikolojik bir aşama olarak belirtilmektedir (Wolfe, 2003, s.357).

1.1.9.6. Etkileşimsel Model

Cicchetti ve Rizley, Samefoff ve Chandler'ın gelişimin etkileşimsel modelini öncü kabul etmiş ve bu doğrultuda çocuk istismarının nesil aktarımı ve risk etmenlerinin ifade edilebilmesi için etkileşimsel bir model oluşturmuşlardır (Cicchetti ve Rizley, 1981, s.40). Samefoff ve Chandler bu modeli, çocuğun ve çevresindeki insanların birbirlerini etkilediği döngüsel bir aşama olarak ifade etmektedir. Teorisyenler, çocuklara yapılan kötü muamelelerin karmaşıklığı ile heterojenliğini kabul etmek gerektiğini savunmaktadır. Bu durumun ampirik olarak

incelenmesi, gelişim, psikopatoloji, kişilik gibi kavramlar doğrultusunda ifade edilmesinin gerektiğini belirtmektedirler (Cicchetti ve Rizley, 1981, s.41).

1.2. ŞEMA KAVRAMI

Şema kavramı, kişinin deneyimlerini anlamlandıran, organize edici yapılar anlamında psikoterapi ve klinik araştırma alanlarında kullanılmaktadır. Şemalar yaşamın erken dönemlerinde oluşmaya başlamaktadır. İlerleyen süreçte ise deneyimlere bağlı olarak şekillenen ve zaman içinde işlenmeye devam eden bilişsel yapılar olarak tanımlanmaktadır. Şemalar süreklilik arz etmektedir. Bireyin kendi ve diğer bireyler hakkındaki tutarlılığını sağlama ihtiyacından dolayı oluşmaktadır. Bunun yanı sıra bireylerin hedeflediği kişisel tutarlılık herkes için söz konusu değildir. Çünkü şemaların türü ve anlamı kişiden kişiye değişiklik göstermektedir. Şemaların olumlu- olumsuz ya da işlevsel-işlevsel olmayan türleri mevcuttur. 1990 yılında şema terapi yaklaşımını geliştirerek ortaya koyan Jeffrey Young psikoterapide şemalardan söz eden isim olarak karşımıza çıkmaktadır. Young'un görüşüne göre, şemalar bireylerin nasıl hissettikleri, davranışları, ne düşündükleri ve diğer bireylerle olan iletişimlerine etki etmektedir (Young vd., 2009, s.62).

Erken dönem uyumlu şemaların gelişmesi için, çocukların büyürken ailede ve sosyal ortamda temel ihtiyaçları olan duygusal gereksinimlerinin karşılanması gerekmektedir. Uyumlu şemalar pozitif deneyimlerin içsel yansıtmalarıyla birlikte bilişsel temsilleri olan şemalardır. Bu şemalar uyumsuz şemalar gibi katı değil oldukça esnek bir yapıya sahiptir. Şemalar kişilerin ihtiyaçlarını bağımsız olarak karşılayabilmelerini sağlamaktadır. Bunun yanında kişilerin başkalarına zarar vermeden onlarla sağlıklı iletişim kurmalarını da desteklemektedir. Uyumlu davranışlar uyumlu şemalardan gelen bilgi ile enerji birleşimi sonucu ortaya çıkmaktadır. Uyumsuz şemalar gibi çocukluk döneminde başlayarak yaşam boyu gelişmeye devam ederler (Corey, 2008, s.75).

Kişi, kendisini çevresinden tanımlamayı öğrenme eğilimindedir. Çevre tarafından dayatılan kavramlar kişinin kendisiyle olan algısını etkilemektedir. Şemaları; birey ve çevresindeki insanlar ile dünya hakkındaki algıları oluşturmaktadır. Bu sebeple cinsiyet rolleri, kültürün de etkisiyle şema oluşumunda etkili olmaktadır. Cinsel kimliğin ortaya çıktığı dönemde, önemli kişiler tarafından edinilen cinsiyet ve bu kişilerden edinilen cinsiyet rolü, bireyin kendini algılamasında ve kişilik özelliklerinin oluşmasında oldukça etkilidir (Sarıtaş ve Gençöz, 2015, s.40).

Erken dönem uyumsuz şemaları kaynağını çocukların erken bebeklik zamanındaki tecrübeleri ve mizaçları arasındaki ilişkiden almaktadır. Young'un Şema Teorisine göre; çocukluk döneminde toksit etkiler barındıran çocuğun, "erken uyumsuz şemalar" olarak isimlendirilen işlevi olmayan karakter özellikleri ortaya çıkacaktır (Rafaeli, Bernstein ve Young 2001, s.102). Young ve arkadaşları çocuğun mizaç özelliklerinin şemaların geliştirilmesinde önemli bir rolü olduğunu savunmaktadır. Çünkü ebeveynlerin çocuklarını yetiştirme biçimleri de şema oluşumunda oldukça etkilidir. Ebeveynler ve ebeveynlerle yaşamın erken dönemlerinde içinde bulunulan ilişki, çocuğun aile yapısı ve çocuğun erken dönem yaşantısı hakkında bilgi vermektedir (Young vd., 2009, s.241).

En derin biliş düzeyinde çalışan şemalar, erken dönem uyumsuz şemalardır. Birey bu durumun farkında değildir. Bu durum bireyde; bağımlılığa, işlev bozukluklarına, ilişki problemleri yaşamasına, anksiyete ve depresyon gibi psikolojik sorunlarla karşılaşmasına neden olmaktadır. Herhangi bir şema tetiklendiğinde, birey uyumsuz başa çıkma yollarıyla buna karşılık verebilmektedir. Erken dönem uyumsuz şemaları bireyde karakterleşerek süreç içerisinde devamlılığını sürdürerek kalıcı hale gelebilmektedir (Young vd., 2003, s.155).

Erken dönem uyumsuz şemalar, bireyin kendisi veya başkalarıyla ilgili bilişsel yapılardan oluşmaktadır. Çocukluk ve ergenlik dönemindeki bireylerin anıları ve düşünceleri gibi bilişsel yapıları ömür boyunca gelişmektedir. Bu durum ise zaman içinde insanların günlük işlevselliğinin bozulmasına neden olmaktadır (Young, 1990, s.220).

Yetişkinlik döneminde yaşanan olaylar, bireylerin bilinç dışında bulunan çocukluk döneminde yaşadığı travmatik olaylara benzetilmektedir. Bu durum bireyde yoğun duygular yaşanmasına sebep olmaktadır. Bütün canlının, denge ve tutarlılık ile çevresine güdülendiği bilinmektedir. Buna göre, kişiler hayatta kalabilmek adına bildikleri şemalarına devam etme eğiliminde bulunmaktadır. Bu doğrultuda şemaların değişime karşı oldukça dirençli olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Başka bir deyişle, kişinin şemaları herhangi bir rahatsızlık veya sıkıntı yaratırsa, bireyler hayatın ilk aşamalarında ortaya çıkan bu sıkıntılara tanıdık olduklarından, bireyler kendilerini daha rahat hissetmektedir. Şemalar hayat boyu geliştirilmekte ve yaşamın anlamlandırılmasına katkı sağlamaktadır. Bu durumda insanlar şemalarıyla çelişen olaylarla karşılaştıklarında farklı başa çıkma yöntemleri geliştirmektedir. Böylece şemalar değişime daha dirençli olmaktadır. Aynı zamanda şemaların boyutsallık özelliği de vardır. Değişik yaygınlık ya da şiddet gösteren şemalar olumlu olmayan hislerin yoğunluğunu ve bu hislerin süresini de arttıracak bir etkiye sahiptir (Young vd., 2003, s.234).

Erken dönem uyumsuz şemalar ve kişilik özellikleri, ruhsal bozuklukların oluşmasına etki etmektedir. Bunun yanında şema modelinin duygu durum bozuklukları üzerinde etkisi olduğu belirtilmektedir. Bilişsel davranışçı terapi ve şema terapi arasında fark vardır. Bu farkı bireylerin çocukluk zamanındaki gelişimsel süreçleri, sıkıntılarla başa çıkma yöntemleri oluşturmaktadır (Young vd., 2003, s.127).

Önemli insanlarla olan ilişkinin sonucu olarak ortaya çıkan bağlanma davranış sistemi, bireyin hem kendinin hem de başkalarına ait düşüncelerini özetlemektedir. Bir başka ifadeyle, kişinin davranış kalıplarını, ilişkilerden beklentilerini ve duygusal hislerini bağlanma sistemleri ortaya çıkarmaktadır. Bağlanma teorisinde olduğu gibi, yetişkinlik döneminde erken uyumsuz şemaları yetişkinliğin psikolojik refahını etkilemektedir.

Birey, aile yapısına göre şemalar oluşturmaktadır. Kendi aile hayatı doğrultusunda diyagram oluşturan birey, ailenin dinamiklerine göre kendini şekillendirmektedir. Bireyin ilerleyen dönemlerde oluşturduğu şemalar, çocukluk dönemine dayanan şemalar kadar güçlü olmamaktadır. Çocuklukta yaratılan şemalar, bireyin ailesinin öğretileriyle uyumsuz şemalar olmaktadır. Bu şemalar hayat boyunca tekrar etmektedir (Young vd., 2003, s.103).

Her bireyin doğumundan itibaren benzersiz ve ayırt edici bir kişiliği vardır. Mizaç, çocuklukta deneyimlerden etkilenmekte ve şemaların oluşumunda önemli bir faktör olarak yer almaktadır. Erken yaşam deneyimlerinin yanında duygusal mizacın da şemaların oluşturulmasında büyük bir katkısı vardır. Her insanın doğumundan itibaren benzersiz bir kişiliğe ve kendine has bir mizaca sahip olduğu düşünülmektedir. Çocuklukta olumsuz deneyimler, duygusal mizaçla ilişkili şemaların oluşumunda önemli bir yere sahiptir. Bu durumu örneklendirmek gerekirse; şiddete eğilimli aile yapısındaki iki çocuk ele alınabilmektedir. Hareketli bir çocuk, sakin bir çocuğa göre fiziksel istismara daha fazla maruz kalmaktadır. Aynı tutum sahibi ailelerde farklı karakterdeki çocuklar, olaylara karşı farklı tepkiler verebilmektedir. Sessiz bir çocuk baskıcı bir aile ortamında kendini kapatırken, sosyal çocuk daha cesur davranışlar sergilemektedir (Young vd., 2003, s.347).

1.2.1. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Özellikleri

Young'a göre, erken dönem uyumsuz şemalarının birtakım özellikleri vardır. Dolayısıyla erken dönem uyumsuz şemalar, otomatik olarak meydana gelmektedir. Bunlar değişime karşı dirençli şemalardır. Ön kabul niteliğinde olan şemalar; kişinin yaşantısını anlamlandırmasının, çevreye dair olan tutumlarının ve kişinin kendini tanımlamasının üzerinde

etkili olmaktadır. Kişiler şemaları ile ters duruma düştüklerinde, bilgileri çarpıtma eğilimi göstererek şemalarını pekiştirmektedir. Yapılan bu eğilim sebebiyle şemaların, dirençli yapılar olması da pekişmektedir.

Şemalar, gerçek kabul edilen bireyin çevresi ile bulunduğu ilişkilerdeki katı ve esnek olmayan inanç, duygular olarak tanımlanabilmektedir. Herhangi bir şema aktif durumdayken, bireyler şemaların meydana getirdiği olumsuz sonuçların inancını taşımaktadır. Şemalar bireylerin acı çekmesine sebep olabilmektedir. Ancak bu şemalar tanıdık ve rahattır. Dolayısıyla bireyler şemaları öncelikli gerçeklik olarak göz önüne almaktadır. Bu nedenle şemalar, bazen uyum bozucu, işlevselliği olumsuz yönde etkileyici bir niteliktedir. Young'un görüşüne göre şemalar, birtakım rahatsızlıklara doğrudan ya da dolaylı bir biçimde neden olabilmektedir. Bunlardan birkaçı şunlardır:

- Depresyon
- Panik
- Yalnızlık
- Yıkıcı özellikler taşıyan ilişkiler
- Yetersiz iş performansı
- Alkol- madde kullanımı
- Aşırı yeme
- Ülser
- Uykusuzluk vb (Yanık, 2015, s.38).

Şemalar; çevresel durumlardan etkilenecek, tetiklenebilmektedir. Örneğin, başarısızlık şemasına sahip olan bir birey, yeni bir işe ya da göreve başlayacakken bu şema tetiklenerek kişi kendini bu görev ya da işler sonucunda başarısız olacağına inandırmaktadır. Şemaların bir diğer özelliği ise boyutsal olmalarıdır. Şemaların çeşitli şiddet ve yaygınlık düzeyine sahip olması bu özelliğinden yola çıkılarak ortaya atılmaktadır. Şemaların şiddetinin artmasıyla birlikte şemaları aktif duruma getiren olayların da şiddeti artmakta dolayısıyla hissedilen olumsuz duyguların şiddeti de bu oranda yükselmektedir. Şemaların oluşmasının temel sebebi olarak

çocukluk çağındaki travmatik yaşantılar yer almaktadır. Ancak tüm şemalar, bu tür travmatik yaşantılar doğrultusunda gelişmemektedir. Dolayısıyla şemaların kişinin ebeveynleri ve çevresiyle kurduğu ilişkiler sonrası kişiye zarar veren deneyimlerin etkisiyle de meydana geldiği söylenebilmektedir.

1.2.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Temeli

Young ve arkadaşları şemalar şiddet ve yaygınlığının bireyden bireye farklılık göstereceğini kabul etmektedir. Bununla birlikte, şemaların ortaya çıkmasının nedenlerini, her birey için aynı durum ve koşullara bağlı olarak oluştuğunu savunmaktadır. Young, Klosko ve Weishaar'a göre; şemaların temelinde çekirdek duygusal ihtiyaçların karşılanmaması, erken dönem yaşam deneyimleri ve duygusal mizaç olarak bulunmaktadır (Young vd., 2003, s.136).

1.2.2.1. Çekirdek Duygusal İhtiyaçlar

Bu görüşe göre, erken dönemdeki çekirdek duygusal ihtiyaçların karşılanmamasının, erken dönem uyumsuz şemaların temelinde etkili olduğu belirtilmektedir. Bu ihtiyaçlar şu şekilde ifade edilebilmektedir:

- Güvenlik, bakım ve benimseme
- Olumlu benlik algısı
- Duyguların ve gereksinimlerin özgürce ifade edilebilmesi
- Rol yapma ve kendiliğindenlik
- Öz denetim

Young ve arkadaşlarının görüşüne göre, bu ihtiyaçların şiddeti ve yoğunluğu bireyler arası değişim gösterebilmektedir. Ancak bu ihtiyaçlar evrensel ihtiyaçlar olarak değerlendirilmektedir. Bu ihtiyaçların karşılanması durumunda bireyler sağlıklı psikolojilere sahip iken, ihtiyaçların karşılanmaması durumunda eksiklik yaşayan bireyler erken dönem uyumsuz şemalara sahip olmaktadır (Young vd., 2003, s.140).

1.2.2.2. Erken Dönem Yaşam Deneyimleri

Erken dönem şemaların oluşmasındaki zarar veren ve olumsuz durumlara sebep olan temel etkenlerden biri çocukluk yaşantıları olarak değerlendirilmektedir. Erken dönemde meydana gelen bu yaşantılar, çocukların çekirdek ailesindeki dinamiklerden ve çocuğun erken dönemdeki kendi dinamiklerinden kaynaklanmaktadır. Bu durum sonrası oluşan şemalar oldukça kuvvetlidir. Dolayısıyla çocuğun yaşantısının ilerleyen yıllarında, arkadaş ilişkileri, toplum ve kültürel etkiler önemli etkilerde bulunup şemaların gelişmesine sebep olsa da yaşantının ilerleyen yıllarında oluşan şemalar erken dönem şemaları kadar yaygın ve etkin olmamaktadır (Young vd., 2003, s.141). Erken dönem yaşam deneyimlerinin erken dönem uyumsuz şemaların oluşmasındaki etkisi şu şekilde ifade edilebilmektedir:

- Çocukların ihtiyaçlarının zedeleyici bir biçimde engellenmesi
- Travma
- Çocuklara fazla iyi deneyimler yaşatılması
- Çocukların hayatında önemli kabul ettikleri bireylerle özdeşim kurması ve seçici benimseme

Maddeleri özetle belirtmek gerekirse ilk deneyimdeki eksiklikler sonucu çocuklar duygusal yoksunluk ve terk edilme gibi şemalara sahip olabilmektedir. İkinci deneyimdeki eksikler sonucu, çocuk mağdur edilmekte, üçüncü deneyim sonrası ise çocuklarına aşırı korumacı davranan ebeveynler, çocuklara çok fazla özerklik sağlamaktadır. Dördüncü ve son deneyim sonucunda da çocuklar anne ve babalarının duygu-düşünce ve davranışlarını seçici olarak içselleştirmekte böylece onlarla özdeşim kurmaktadır. Başka bir ifadeyle çocuk ebeveynlerini model almaktadır. Model aldığı anne baba kendisinin temel gereksinimlerini karşılayamıyorsa çocuk bununla da özdeşim kurmakta ve şemaları bu doğrultuda gelişmektedir (Young vd., 2003, s.146).

1.2.2.3. Duygusal Mizaç

Bireyler birbirinden farklı kişilik ve mizaçlara sahiptir. Aynı aile ortamında yetişen çocukların da birbirinden farklı mizaçlara sahip olduğu belirtilmektedir. Bazı çocukların pasif iken bazılarının girişken olduğu gözlenebilmektedir.

Mizaç alanları genellikle doğuştan gelmekte ve nispeten değiştirilememektedir. Varsayılan bazı mizaç alanları şunlardır:

- Obsesif
- Sakin
- Distimik
- Anksiyöz
- Pasif
- Sınırlı
- Dağınık Dikkat
- Girişkin
- İyimser
- Dingin
- Agresif
- Keyifli

Erken çocukluk döneminde, duygusal mizaç gibi çocukluk ortamında farklılık gösteren faktörler şemaların oluşmasında etkili olmaktadır. Olumsuz çocukluk yaşantıları ile duygusal mizacın etkileşim halinde olması, duygusal mizacın şemaların biçimlenmesine etkisi olarak değerlendirilmektedir. Mizaçları farklı iki çocuk benzer yaşam özelliklerinden farklı etkilenebilmekte ya da farklı mizaç özellikleri çocukların farklı yaşantılara maruz kalmasına sebep olabilmektedir. Örneğin, saldırgan bir çocuk ile sakin bir çocuk şiddet barındıran bir aile ortamında ise saldırgan çocuğun sakin çocuğa göre fiziksel şiddete maruz kalma olasılığı oldukça yüksektir (Young vd., 203, s.146).

1.2.3. Şema Alanları ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar

Young ve arkadaşları, şema teorisi çerçevesinde erken dönem uyumsuz şemalara değinmiştir. Erken dönem uyumsuz şemalar 18 alt boyut ve 5 şema alanı altında toplanmaktadır. Bu alanlar ve boyutları ise şöyledir:

Şema Teorisi Çerçevesinde Erken Dönem Uyumsuz Şemalar

Şema Alanları	Şema Boyutları
Kopukluk ve reddedilmişlik şema alanı	Terk edilme Güvensizlik Duygusal Yoksunluk Kusurluluk Sosyal İzolasyon
Zedelenmiş Otonomi Şema Alanı	Bağımlılık Hastalıklar ve tehditlere karşı dayanıksızlık Gelişmemiş benlik Başarısızlık
Zedelenmiş sınırlar şema alanı	Hak görme Büyüklük Öz denetim
Diğeri Yönelimlilik Şema Alanı	Boyun eğicilik Kendini feda

	Onay arayıcılık
Yüksek standartlar ve bastırılmışlık şema alanı	Karamsarlık Duyguları bastırma Yüksek standartlar Aşırı eleştiricilik Cezalandırma

Kopukluk ve reddedilmişlik şema alanı; şema boyutları terk edilme, güvensizlik, duygusal yoksunluk, utanç/kusurluluk, sosyal izolasyondur.

Zedelenmiş otonomi ve kendini ortaya şema alanı; şema boyutları bağımlılık, hastalıklar, gelişmemiş benlik, başarısızlıktır.

Zedelenmiş sınırlar şema alanı; şema boyutları hak görme, yetersiz öz denetimdir.

Diğeri/başkaları yönelimlilik şema alanı; boyun eğcilik, kendini feda etme, arayıcılıktır.

Aşırı tetikte olma ve bastırılmışlık şema alanı; şema boyutları karamsarlık, duyguları bastırma, yüksek standartlar/ aşırı eleştiricilik, cezalandırmadır.

1.2.3.1. Kopukluk ve Reddedilmişlik Şema Alanı

Kopukluk ve reddedilmişlik alanındaki bireyler diğer insanlarla güvenli ve tatmin edici bir bağlanma ilişkisi kuramamaktadır. Bu bireyler diğer insanlarla ilişki kursa bile güvenlik, sevgi, empati, ait olma, kabul edilme, bakım gibi gereksinimlerinin bu insanlar tarafından karşılanamayacağını düşünmektedir. Bu bireylerin dış dünyayla ilişkisi olmayan, tutarsız, soğuk, ilgisiz ve soğuk bir aile yapısına sahip olduğu görülmektedir. Bu şemada yer alan bireyler diğer şemalara bakıldığında çocukluklarında travmatik bir geçmiş yaşamış ve erken dönem uyumsuzluk şemasındaki diğer bireylere göre daha fazla zarar görmüş kişilerdir. Bu bireyler, yetişkinlik dönemlerinde ya ilişkilerden kaçınırlar ya da kendilerine zarar veren bir

ilişkinin içinde olsalar dahi bu ilişkiyi sürdürmeye devam ederler (Soygüt vd., 2003, s.147). Bu alanda beş şema boyutu yer almaktadır. Bunlar:

Terk edilme: Bu şemadaki kişiler, hayatında yer alan ve aralarında yakın ilişki kurduğu insanlarla ilişkilerinin devamlı olmayacağını ve onlar tarafından terk edilecekleri düşünülmektedir. Bu sebeple şemadaki bireyler kendilerini ilişkilerde istikrarsız görmektedir.

Young'un görüşüne göre; bireyler hayatlarında önemli bir yere sahip olan insanların sebepsiz bir şekilde ortadan kaybolacağı ya da ansızın gideceğini düşünülmektedir. Bu düşüncenin altında yatan sebebin, bireylerin çocukluk zamanında ebeveyn kaybı yaşamış olması, güvensizlik ya da ebeveynlerinden bir süre ayrı kalması olduğu düşünülmektedir (Young vd., 2009, s.36).

Güvensizlik: Bu şemada yer alan kişiler; başkaları tarafından zarar göreceğini, onlar tarafından aldatılacağını ve bireylerin kendisine yalan söyleyeceğini düşünülmektedir. Bu tür düşüncelere sahip kişiler, kendilerini kötüye kullanan bireylerin bulunduğu bir aile yapısında yetişmiştir.

Duygusal Yoksunluk: Bu şemaya sahip kişiler, başkalarının kendi duygusal ihtiyacını karşılayamayacağını düşünülmektedir. Yoksunluğun üç biçimi vardır. Bunlar; şefkat görmeme sonucu oluşan ilgi yoksunluğu, başkaları tarafından dinlenmeme ya da söylediklerinin anlaşılmaması sonucu oluşan empati yoksunluğu ve başka bireylerden güç ve korunmanın sağlanmadığı korunma yoksunluğudur (Young vd., 2003, s.178).

Young'un görüşüne göre bu şemadaki kişiler, diğer insanlar tarafından duygusal gereksinimlerinin karşılanamayacağını düşünülmektedir. Bu alan üç başlık altında (empati yoksunluğu, ilgi yoksunluğu, korunma yoksunluğu) incelenmektedir (Young vd., 2009, s.36).

Kusurluluk/ Utanç: Bu şemaya sahip kişi, kendini değersiz olarak, kusurlu olarak ve aşağı kötü olarak görmektedir. Kendi görmüş olduğu bu sebeplerden dolayı da utanç duymaktadır. Bu şemadaki bireyler, eleştirilere ve suçlamalara karşı duyarlıdır. Kişinin kendinde gördüğü kusurlar; sosyal olarak yetersizlik duygusu, bencillik, kabul edilemeyecek cinsel tutkular ve beğenilmeyen dış görünüm olarak belirtilebilmektedir.

Young'a göre ise bu şemaya sahip kişiler kendilerinin kusurlu olduklarını düşünmektedir. Aslında yanlış bir şey yapmamışlardır. Fakat birey kendini sevmeye hakkı olmayan, istenmeyen, değersiz, yararsız bir birey olarak görmektedir.

Sosyal İzolasyon: Bu şemadaki kişiler, ailesi dışındaki tüm sosyal dünyadan kendini yalıtılmış hissetmekte ve kendilerini bir grup veya topluluğa ait hissedememektedir.

Young'a göre ise bu şemaya ait birey kendisini toplumdan izole etmektedir. Böyle bireyler kendini bir gruba ait hissedememekle tanımlamaktadır (Young vd., 2009, s.37).

1.2.3.2. Zedelenmiş Otonomi ve Kendini Ortaya Koyma Şema Alanı

Bireylerin ebeveynlerinden bağımsız olarak hareket edebilmesi, aileden uyumlu bir biçimde ayrışıp akranları gibi özgür davranabilmesi özerklik olarak tanımlanmaktadır. Temel gereksinimlerden olan bağımsız, özgür hareket edebilme isteği ve rekabet gibi davranışlar ebeveynlere bağlı olarak gerçekleştirilmektedir. Bu şema alanı, ebeveynlerin kişilerin ihtiyacını hiç karşılamaması ya da aşırıya kaçarak karşılaması sonucu oluşmaktadır. Bunun yanında bu alandaki şema sahibi kişiler ailelerinin sergiledikleri tutumlardan farklı olarak hareket etmeye çalışmakta ve bu konuda çatışma yaşamaktadır. Bu çatışmalar ise şemaların oluşmasına sebep olmaktadır. Bu şemaları ya aşırı koruyucu olan ya da tam tersi rahat bir aile ortamında yetişen bireyler oluşturmaktadır. Bu tarz tutumlara sahip olan ebeveynler, bireylerin öz güvenini ve hayattan beklentilerini zedelemektedir (Young vd., 2003, s.274).

Bu şemaları oluşturan bireyler özgür hareket etme, özgüven ve çevredekilerin beklentileriyle çatışma yaşamaktadır (Young vd., 2003, s.75).

Bu şema alanının dört şema boyutu vardır. Bunlar sırasıyla aşağıda açıklanmaktadır.

Bağımlılık ve Yetersizlik: Bu şemadaki bireyler, başka bireylerden yardım ve destek almadıkları takdirde günlük yaşamdaki sorumluluklarını karşılayamayacağını düşünmektedir. Kendi sorumluluklarını başkalarının üstlenmesini, kişinin kendi problemlerini başkalarının çözmesini ve kendileri yerine karar almalarını istemektedir. Çünkü bu bireyler kendilerini yetersiz ve çaresiz görmektedir.

Young'a göre ise; bu şemaya ait kişiler, günlük işlerini bile tek başına karşılayamayacağını, birilerinin yardımı olmadan hiçbir işin üstesinden gelemeyeceğini düşünmektedir. Tek başına hayatını yürütemeyeceği fikrindedir (Young vd., 2009, s.34).

Dayanaksızlık: Bu alandaki bireyler, devamlı başına bir felaketin geleceğini düşünmektedir. Kişiler kontrollerini kaybedecekleri, hastalanacakları, akıl sağlığını yitirecekleri ya da kaza veya doğal afet gibi durumlarla karşılaşacakları inancındadır.

Young'a göre ise, bu şemadaki kişiler, her zaman tetiktedirler. Tetikte olmalarının sebebi sürekli olarak kendilerine bir şey olacağı, başlarına bir şey geleceği düşüncesidir. İçinde sağlık, çevresel ve duygusal sebeplere bağlanan korkular bulunmaktadır (Young vd., 2009, s.34).

Gelişmemiş Benlik: Bu şemadaki bireyler hayatında önemli olduğunu düşündükleri kişilere karşı aşırı ilgilidir. Bu durum karşısında kişi hem sosyalleşmemekte hem de bireyleşmemektedir. Çünkü kişi, hayatındaki önemli olan kişi ya da kişilerin desteği olmadan hareket edememektedir.

Young'a göre ise, gelişmemiş benlik şemasındaki bireyler, kendileri ve yaşamları hakkındaki hiçbir ayrıntıyı atlamadan paylaşım yapmadıkları takdirde çevresindeki insanlarla sağlam bir ilişki kuramayacakları düşüncesindedir. Bu bireyler hayatlarını çevresindeki insanlara ve ebeveynlerine bağlı olarak yaşamak istemektedir (Young vd., 2009, s.38).

Başarısızlık: Kişi akranlarına nazaran yetersiz olduğunu düşünmekte ve eğitim, spor ya da kariyer alanında kendini başarısız olarak değerlendirmektedir. Bu kişiler kendilerini yeteneksiz ve başarısız olarak görmenin yanı sıra kendilerini akılsız ve beceriksiz olarak da nitelendirmektedir.

Young'a göre ise, birçok alanda kişi, sürekli olarak başkalarıyla kendini karşılaştırılır ve başarılı olmasına rağmen, her zaman başarısız olacağından korkarak kendi başarısını küçümsemektedir. Bu tür bireyler kendini beceriksiz, zeki olmayan ve başarısız bir birey olarak tanımlamaktadır (Young vd., 2009, s.39).

1.2.3.3. Zedelenmiş Sınırlar Şema Alanı

Zedelenmiş sınırlar alanı; uzun süreçte hedef belirleme ve belirlenen bu hedefe ulaşma, içsel sınır, başka insanlara karşı saygı, sorumluluk ve öz disiplin gibi konularla alakalı şemaları içermektedir. Başka bir ifadeyle, bu alandaki şemalara sahip kişiler kendilerini kontrol etme ve içsel sınırlarını belirleme noktasında problem yaşayan kişilerdir. Aile yapısı rahat olan, çocukluğunu serbest yaşamış, katı tutumları olmayan ebeveynlere sahip olan kişiler bu şemaları oluşturmaktadır. Bu durum sonrasında çocuklarda narsist davranışlar sergileme, kurallara

uymama, bencillik, şımarıklık ve dürtüleri kontrol edememe gibi problemler ortaya çıkmaktadır (Young vd., 2003, s.275). Aynı zamanda bu kişilerde empati yoksunluğu, verdiği sözleri yerine getirememeye, insanların haklarına saygısızlık etme, iş birliği yapamam gibi tutumlar da görülmektedir. Bu alanın iki şema boyutu vardır. Bunlar;

Hak Görme: Bu şemadaki bireyler, kendilerini diğer insanlardan üstün görmektedir. Kendilerinin onlara göre özel hak ve ayrıcalıklarının olduğunu düşünmektedir. Bu kişiler başarılı ve zengin olmaya odaklanarak daha fazla güç elde etmek istemektedir. Aynı zamanda empati kuramamakta ve kendi isteklerini başkalarına zarar vermek pahasına elde etmeyi amaçlamaktadır.

Young'a göre ise, bu şemada bulunan insanlar, diğer insanlardan daha özel olduklarını düşünmektedir. Bu insanlar kendini diğer bireylerden üstün görmekte ve onların da bu durumu kabul etmesini beklemektedir (Young vd., 2009, s.36).

Yetersiz öz denetim şeması: Kişilerdeki yetersiz öz disiplin, kişilerin hedeflerine ulaşmaya engel olmaktadır. Bu bireyler sorumluluk ve çatışmalardan daima kaçmaktadır (Young vd., 2003, s.276).

Young'a göre ise, bu şemadaki bireylerde kişisel hedefler yaratma ve bunları başarmak için gerekli çalışmaları yapmaktan kaçınma sorunu var. Bireyler dürtülerini ve duygularını kontrol etme konusunda birtakım zorluklar çekmektedir (Young vd., 2009, s.41).

1.2.3.4. Diğeri/Başkaları Yönelimlilik Alanı

Kendine yönelimli olma bireyin temel gereksinimlerinden biridir. Bu ihtiyaç aile içinde desteklenmediği zaman birey başkalarına yönelir ve böylece başkalarına yönelim şema alanını oluşturmuş olur. Bu alandaki kişiler diğer insanların ihtiyaçlarına odaklanmaktadır. Bunun sebebi ilişkide bulunduğu kişilerin onayını almak ve onların olumsuz tepkilerinden kaçınmak olarak gösterilebilmektedir. Böyle bireylerin aile yapılarının, ebeveynlerin kendi sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını önemsedikleri ve çocuğun gereksinimlerini ikinci plana attığı ya da göz ardı ettiği şeklinde oluştuğu düşünülmektedir. Bu ortamda yetişen bireyler sevgi görebilmek ya da destek alabilmek adına koşullu kabullenme sergilemektedir (Young vd., 2003, s.276). Bu alan üç şema boyutundan oluşmaktadır. Bunlar;

Boyun Eğicilik: Bu şemaya ait bireyler, tepki almamak, terk edilmemek ve öfkeden kaçınmak için kontrolü daima başkalarına bırakmaktadır. Boyun eğiciliğin iki biçimi vardır.

Birincisi, ihtiyaçların boyun eğmesi iken ikincisi ise duyguların boyun eğmesidir. İhtiyaçların boyun eğmesi biçiminde, birey istek ve ihtiyaçlarını devamlı olarak bastırmaktadır. Duyguların boyun eğmesi durumunda ise birey öfke gibi duygularını bastırmaktadır. Tüm bunlarla birlikte boyun eğiciliğin meydana getirdiği bir takım semptomlar görölmektedir. Bunlar; öfke patlamaları, geri çekilmiş olan sevgi hissi, pasif ya da agresif davranışlar ve psikosomatik semptomlardır.

Young'a göre ise, boyun eğicilik şemasındaki bireyler, başkalarından onay almak, kabullerini görmek, yalnız kalmamak, onları öfkelenmemek için, kendi gereksinimlerini gereksiz görmekte ve kendi ihtiyaçlarını ikinci plana atmaktadır. Bu bireyler başkalarının ihtiyaçlarına öncelik ve önem vermektedir. Kendi ile alakalı durumlarda ise kontrol ve yönlendirme başka insanlara bırakılmaktadır (Young vd., 2009, s.41).

Kendini Feda Etme: Bu şemadaki bireyler, başkalarının ihtiyaçlarını kendi mutluluklarını kaybetme pahasına gidermeye çalışmaktadır. Birey öz saygı kazanmak ve kendini suçlu hissetmemek için başkalarının sorunlarına karşı oldukça duyarlı davranmaktadır. Tüm bunların sonunda birey, kendi ihtiyaçlarının karşılanmadığını, kendine ilgi gösterilmediğini hissederek insanlara karşı kırgınlık ve kızgınlık hissetmektedir.

Young'a göre ise, bu şemadaki bireyler, kendi mutluluğunu başka insanları mutlu ederek sağlayacağı düşüncesindedir. Çevresindeki insanların mutluluğu sağlarken kendi duygusal ihtiyaçlarını görmezden gelerek hareket etmektedir. Bu tutum ise süreç içerisinde kişide somatik semptomlara ve ani patlamalara neden olabilmektedir (Young vd., 2009, s.41).

Onay Arayıcılık: Kişi öz saygısını başkalarının tepkisine bağlamaktadır. Bu bireyler insanlardan onay almak ve onlar tarafından tanınmak istemektedir. İnsanlar tarafından onaylanma ve tanınmayı; sosyal statü, para, başarı ya da görünüm ile elde edebileceklerini düşünmektedir (Young vd., 2003, s.252).

Young'a göre ise, işi kendi yaptıklarının doğruluğunu ve geçerliliğini değerlendirmek yerine, başkalarının onayını istemektedir. Bu şema içerisindekiler için sosyal statü, başarı, maddi durum ve zafer büyük öneme sahiptir (Young vd., 2009, s.35).

1.2.3.5. Aşırı Tetikte Olma ve Bastırılmışlık Alanı

Ansızın gelişen hislerin ve dürtülerin bastırılması ya da dürtülerin komple yok sayılması bu şema alanını oluşturmaktadır. Bu alandaki bireyler birçok şeyden ödün vermektedir. Sağlıklarından, insanların beklentilerini karşılayabilmek için kendi mutluluklarından, kendilerini rahatça ifade edebilme özgürlüğünden ve yakın ilişkilerinden edindiği hazdan ödün vermek bu duruma örnek verilebilmektedir. Bu bireylerin katı tutum sahibi, baskıcı, kuralcı ve cezacı aile ortamında yetiştiği gözlenmektedir. Belirtilen tutumlara sahip aileler, çocukların temel ihtiyacı olan ve onlara zevk veren oyun, eğlenceli aktiviteler gibi çocuğun kendiliğindenliğini destekleyecek olan faaliyetlerde bulunmasını engellemektedir. Böylece çocuğun kendini inkâr mekanizması meydana çıkmaktadır.

Bu bireyler kötümser, korkulu, endişeli ve devamlı tetiktedirler. Çünkü dikkatli olmazlarsa hayatlarında kötü şeyler olacağını düşünmektedir.

Bu alanın da kendine has şemaları bulunmaktadır. Bu şemalar şunlardır:

Karamsarlık Şeması:

Karamsarlık şemasındaki birey, hayatın olumlu yönlerini görmek yerine olumsuz yönlerine odaklanmakta ve yaşamında her an kötü bir olayla karşılaşacağını düşünmektedir (Young vd., 2009, s.34). Bu bireyler; daima endişeli, aşırı dikkatli ve her şeyden şikayetçi olarak olumsuz sonuçları abartmaktadır.

Duyguları Kitleme Şeması:

Bu şemadaki bireyler duygu ve davranışlarını engelleyerek, sürekli kısıtlanma ve sınıra ihtiyaç duyan, istediği gibi davranışlarını sergileyemeyen bireylerdir. Ansızın gelişen duyguların kendine zarar vereceğini düşünmektedir. Bu bireyler kalıplaşmış düşüncelerini değiştirmek yerine onları bastırmaya çalışmaktadır (Young vd., 2009, s.34). Bu kişiler duygularını ifade etmekte zorlanan, utangaç ve duygusuz olarak nitelendirilmektedir.

Yüksek Standartlar Şeması:

Başkalarının onayını almak için iş yapan, bu işlerin kusursuz olması gerektiğini düşünen bireyler bu şemayı oluşturmaktadır. Bu bireyler mükemmel ve başarılı işler ortaya koymak için

daima bir çaba içindedir (Young vd., 2009, s.34). Bu şemadaki bireylerde akıl dışı katı kurallar, zaman ve verimlilik kaygısı, mükemmeliyetçilik yoğun olarak gözlenmektedir.

Cezalandırıcılık Şeması:

Bu şemadaki kişiler hataları asla kabul etmemektedir. Başka insanların hatalarının yanında kendi yaptıkları hataların da cezalandırılması gerektiğini düşünmektedir. Hata yapan kişiye affedici bir tavır sergilememekle birlikte kaba ve öfkeli davranışlarda bulunmaktadır (Young vd., 2009, s.35).

Şema modeli göre şemalar; hatıraları, bilişleri, duyguları ve vücut hislerini kapsamaktadır. Davranışlar başa çıkma tepkilerinin birer parçasıdır. Ve şemalar davranışları yönlendirmektedir. Duygusal, davranışsal ve entelektüel stratejileri içeren başa çıkma tepkileri kişiden kişiye farklılıklar göstermektedir. Çünkü başa çıkmak için farklı yöntemler kullanılmaktadır. Şema teslimi, şema aşırı telafisi ve şema kaçınması; uyumsuz başa çıkma stilleridir (Young vd., 2009, s.36).

Kişilerin şemalara adaptasyonu, bu şemaları onaylamak için uygun davranışlar göstermesi, şemayı koşulsuz kabul etmesi şema teslimi kavramını oluşturmaktadır. Bu nedenle bireyler, doğrudan şemanın neden olduğu zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır.

Şema kaçınması, bireylerin şemayı harekete geçirecek bütün uyarılardan bilinçsizce kaçınarak baş etme çabasına denmektedir. Bu bireyler, şemalar hakkında zihinlerine gelen her türlü imge ve düşünceyle; alkol kullanma, aşırı yeme, düşünceleri bastırma, cinsellik, titizlik, çalışma hayatında aşırılık gibi yöntemlerle baş etmeye çalışmaktadırlar.

Bireylerin, şemanın tam tersine duygu-düşünce ve davranışlar sergileyerek bu durumla başa çıkmaya çalışması aşırı telafi olarak tanımlanmaktadır. Telafi davranışlarının; saldırganlık, egemenlik, ortamdaki insanlara mesafeli davranma gibi çeşitleri vardır.

Üç kişilik bozukluğu, obsesif kompulsif ve kaçınan, sınır gruplarında şema alanlarının özgülüğü gibi kavramların tanımlarının Martina ve Jackson'ın yaptığı çalışmalarla açıklanması amaçlanmıştır. Sınır grubunun terk edilme ve bağımlılık puanları yüksek bulunmaktadır. Bu durum Young'ın sınır teorisi ile tutarlı görünmektedir. Beck ve arkadaşlarının teorisi ve ampirik bulguları ile de uyum sağlamaktadır. Bahsedilen çalışmalar farklı kişilik bozukluklarının farklı şema alanlarına sahip olduğunu, şema anketinin (SQ) kişilik bozukluklarını ayırt etmek için potansiyel olarak faydalı olduğunu göstermektedir (Jovey ve Jackson, 2004, s.470).

Erken dönem uyum bozucu şemalar ve kişilik bozuklukları arasındaki ilişki Francis ve Carr'ın yaptıkları çalışmalar ile desteklenmektedir (Carr ve Francis, 2010, s.347).

Şemaların kişinin öz algısı ile ilgili olduğu belirtilmiştir. Birey kendini somut beden üzerinde algılamakta ve bedenine anlam yüklemektedir. Bahsedilen kadınlar ise beden imajı içine girmektedir. Toplumda dayatılmakta olan cinsiyet rollerinin beden yoluyla da gerçekleştirildiğini belirtmekte fayda görülmektedir.

Kişiler tüm bu şemaların ortaya çıkardığı şiddetli ve baskın duyguları ortadan kaldırmak için uyumsuz baş etme tepkileri geliştirmektedir. Şemalar, anı, biliş ve duyguları içermektedir. Ancak davranışlar, uyumsuz baş etme biçimlerinin meydana getirdiği durumlardır. Uyumsuz baş etme biçiminin üç çeşidi vardır. Bunlar; kaçınma, teslim olma ve aşırı telafidir (Young vd., 2009, s.37).

Kaçınma, kişilerin şemaları yokmuş gibi hareket etmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu kişiler şemaları düşünmekten kaçınmakta ve şemayı tetikleyen her türlü düşünce ya da durumları engelleyerek bilişten çıkarmaktadır. Kaçınma baş etme biçimini kullanan bireylerde madde bağımlılığı, zorlayıcı bir şekilde temizlik yapma, aşırı yemek yeme ya da rastgele cinsel ilişkilerde bulunma gibi davranışlar görülmektedir (Rafaeli, Bernstein ve Young, 2013, s.91).

Aşırı telafi baş etme biçiminde kişi, ait olduğu şemanın tam zıddının doğru olduğunu düşünmekte ve bu doğrultuda davranışlar sergilemektedir. Bu baş etme biçimi, şemalara karşı koyma durumu olarak değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda sağlıklı bir biçim gibi görünse de şemaların iyileşmek yerine aynı şekilde devam ettiği belirtilmektedir. Sergilenen davranışların başkalarının duyguları hesaba katılarak ya da orantılı bir şekilde olduğu zaman sağlıklı sürece varılabileceği düşünülürse, aşırı telafi baş etme biçimini kullanan kişilerin davranışlarının aşırı düşüncesiz olduğu ve karşı saldırı için kullanıldığı görülmektedir (Rafaeli vd., 2013, s.92).

Teslim olma biçimi, kişilerin başkalarının onayını alabilmek için, kendi gereksinimlerini ikinci plana atmasıyla diğer bireylerin ihtiyaçlarını ön plana alarak, acı veren olaylarla karşı karşıya kaldığında ise şemalarıyla mücadele etmek yerine boyun eğerek sağlıklı alternatifler bulmasını zorlaştırdığı durumlar olarak ifade edilebilmektedir. Kişiler şemalara teslim olduğunda kendilerini güçlü ve güvenli hissetmektedir. Bu bireylerin diğer insanlarla ilişkilerinde çocuksu davranışlar sergilediği gözlenmektedir. Yaşamlarında ortaya çıkan olaylara karşı ise pasif, bağımlı, itaatkâr davranışlar sergileyerek bu durum sonucunda anlık mutlu olup, geçici olarak kendilerini güvende hissetseler de sonucunda mutsuz olacaklardır.

Boyun eğicilik şeması, onay arayıcılık ve fedakarlık şemalarına sahip olan kişilerin, başkalarının ihtiyaçlarına önem vererek kendi ihtiyaçlarını ikinci plana atması ile başka kişilere karşı teslim olma biçimini kullanmaları ile açıklanabilmektedir (Rafaeli vd., 2013, s.95).

1.2.4. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar Hakkında Yapılan Araştırmalar

Wright, Del Castillo ve Crawford'un 2009 yılında yaptıkları araştırmalarda çocukluk döneminde duygusal istismar ve ihmal deneyimlerine maruz kalmayla erken dönem uyumsuz şemalar, depresyon ve anksiyete arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaların sonucuna göre çocukluk dönemlerinde duygusal istismar ve ihmale maruz kalan bireylerin, depresyon belirtileri ile anksiyete belirtileri gösterdiği belirtilmiştir. Dolayısıyla bu bireylerde utanç, güvensizlik ve kendini feda şemalarının olduğu ortaya konulmuştur (Margaret, 2009, s.64).

Yalçın, Kavaklı, Ak ve Kesici 2018 yılında mutluluk ve şemalar konusunu ele almış ve bu konudaki çalışmaları üniversite öğrencileri yapmışlardır. Yapılan bu çalışmalarda bireylerin mutsuz olmalarının onay arayıcılık, başarısızlık, duyguları bastırma, yetersiz öz denetim, sosyal izolasyon, dayanıksızlık şemaları ile bir ilişki içerisinde olduğu ortaya konulmaktadır (Yalçın vd., 2018, s.11).

Arntz, Peeters, Huibers, Lobbestael ve Renner'in 2012 yılında yaptıkları çalışmada uyumsuz şemalar ve bu şemaların bireylerdeki depresyon ile olan ilişkilerini ele almışlardır. Bu şemalar ve depresyon ile ilişkisi incelendiğinde; duygusal yoksunluk, terk edilme ve başarısızlık şemalarının bireylerde ortaya çıkan depresif belirtilerle ilgili olduğu öne sürülmüştür (Renner vd., 2017, s.586).

2016 yılında Yıkılmaz, üniversite öğrencilerindeki varoluşsal kaygı, erken dönem uyum bozucu şema, travma sonrası gelişim ve kontrol odağının yordayıcılığını incelediği bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada, kontrol odağı ve travma sonrası gelişim, başkalarına yönelimlilik, zedelenmiş otonomi, yüksek standart şema alanları, ayrılma-reddedilmenin varoluşsal kaygıyı önemli düzeyde yordadığı kanısına varılmaktadır (Yıkılmaz, 2016, s.78).

Rada 2018 yılında, Belçika ile Türkiye'deki lisans ve lisansüstü eğitime devam eden öğrencilerin sosyal kaygı düzeyleriyle ilişkili erken dönem uyumsuz şemalarını ve bu iki ülkedeki öğrencilerin sosyal kaygı düzeyleri ile sosyal kaygıyla ilişkili erken dönem uyumsuz şemaları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu araştırmada, Türkiye örneğinde öğrencilerde sosyal kaygıları ile bağımlılık, karamsarlık, güvensizlik, duyguları bastırma şemaları arasında

bir ilişki olduğu ve şemasının ise sosyal kaygıyı yordadığı sonucuna; Belçika örneğinde ise, sosyal kaygı ile duygusal yoksunluk, terk edilme ve güvensizlik şemaları arasında bir ilişki olduğu; onay arayıcılık ve güvensizlik şemalarının ise sosyal kaygıyı yordadığı sonucuna ulaşılmaktadır (Rada, 2018, s.82).

Hashemian ve arkadaşlarının 2015 yılında yaptıkları çalışmada, çalışan kadınların erken dönem uyumsuz şemaları ile cinsel doyumları arasındaki ilişki incelenmektedir. Bu çalışmaya göre; cinsel doyum ile duygusal yoksunluk, terk edilme, kusurluluk ve güvensizlik şemalarının negatif yönde anlamlı bir ilişkisinin olduğu ortaya çıkarılmıştır (Hashemian vd., 2015, s.24).

Nordahl ve arkadaşları ise 2005 yılında yaptığı çalışma ile boderline kişilik bozukluğu ve ayrılma-reddedilme şema alanıyla zedelenmiş özerklik ve performans şema alanları arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır (Nordahl, 2005, s.147).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma grubu, araştırmada kullanılan bilgi toplama aracı ile aracın uygulanması ve elde edilen verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel yöntem ve teknikler açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada genel tarama modellerinden betimsel nitelikte ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bir grubun belirli özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını amaçlayan çalışmalara tarama (survey) araştırması denir (Büyüköztürk, 2009).

Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. İlişkisel tarama modelleri ise, iki ya da daha fazla değişken arasında değişim olup olmadığını ve bu değişimin derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2005, s.81).

3.2. Araştırma Grubu

Araştırma grubunu 2020 yılında İstanbul İlinde yaşayan ve pandemi koşullarından dolayı online yöntemlerle veri toplanan 62 erkek ve 198 kadın olmak üzere toplam 260 birey oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçlar

Araştırma verilerinin toplanmasında Kişisel Bilgiler Formu, Çocukluk Çağı Travmaları ve Young Şema Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeklerin izinleri önceden alınmış ve uygulanmıştır. Ölçeklerin uygulanmasında tamamen gönüllülük esas alınarak elde edilen veriler gizli tutulmuştur.

3.3.1. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği

Bernstein ve arkadaşları tarafından geliştirilen bu ölçeğin Türkçe versiyonu, Şar (1996) tarafından yapılmıştır. Şar ve İkikardeş (2012) tarafından güvenilirlik ve geçerlik çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu ölçek, çocukluk ve ergenlik döneminde istismar ve ihmal yaşantılarını niceliksel olarak değerlendirmede yararlı olan öz bildirime dayalı bir araçtır. Ölçeğin beş alt

boyutu bulunmakla birlikte çocukluk çağı cinsel, fiziksel, duygusal (emosyonel) istismarı ve fiziksel, duygusal ihmali konu almıştır. 28 maddelik ölçeğin 3, 8, 14, 18, 25 numaralı maddeleri duygusal istismarı, 9, 11, 12, 15, 17 numaralı maddeleri fiziksel istismarı, 20, 21, 23, 24 numaralı maddeleri cinsel istismarı, 1, 2, 4, 6, 26 numaralı maddeleri fiziksel ihmali, 5, 7, 13, 19, 28 numaralı maddeleri ise duygusal ihmali ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Travma inkarı ile alakalı olan 10, 16, 20 numaralı maddeler ise toplam puana dahil edilmemiştir.

3.3.2. Young Şema Ölçeği

Jeffrey Young'ın Şema Terapi (1990, 2003) temelinde geliştirdiği kısa formda, Kopukluk ve Reddedilmişlik, Zedelenmiş Otonomi ve Kendini Ortaya Koyma, Zedelenmiş Sınırlar, Diğeri Yönelimlilik, Aşırı Tetikte Olma ve Bastırılmışlık şema alanlarını kapsayan 18 boyut önerilmektedir. Alt ölçekler sırasıyla, Terk Edilme/ İstikrarsızlık, Güvensizlik/Suistimal Edilme, Duyguları Bastırma, Kusurluluk/Utanma, Sosyal İzolasyon/ Yabancılaşma, Bağımlılık/Yetersizlik, Hastalıklar ve Tehditler Karşısında Dayanıksızlık, İç İçe Geçme/ Gelişmemiş Benlik, Başarısızlık, Hak Görme/Büyüklik, Yetersiz Özdenetim, Boyun Eğicilik, Kendini Feda, Onay Arayıcılık, Karamsarlık, Duygusal Yoksunluk, Yüksek Standartlar/Aşırı Eleştiricilik ve Cezalandırıcılık olarak adlandırılmaktadır. 90 maddeden oluşan ölçekte katılımcılar, her bir maddeyi 6'lı Likert üzerinde (1=Benim için tamamıyla yanlış, 6= Beni mükemmel şekilde tanımlıyor) derecelendirmektedir. Ölçeğin özgün formunda her alt ölçek 5 maddeden oluşmakta, buna göre alt ölçeklerden alınan puanlar 5 ile 30 arasında değişebilmektedir. Soygüt ve arkadaşları (2009) ölçeğin kısa formunun Türkiye'deki geçerlik-güvenirlik çalışması için üniversite araştırma grubu ile çalışmışlardır. Yapılan çalışmada ölçeğin Türkçe 27 formu için 5 şema alanına ulaşılmış ve yorumlanabilir 14 faktörlü yapının (14 şema boyutu) bulunduğu bulgusuna ulaşılmışlardır. Bu faktörler üzerinden yapılan üst-sıra faktör analizinde Zedelenmiş Otonomi, Kopukluk, Yüksek Standartlar, Diğeri Yönelimlilik ve Zedelenmiş Sınırlar olmak üzere 5 şema alanının olduğu tespit edilmiştir. Şema alanlarındaki madde sayısının dağılımı değişmekle beraber toplam madde sayısı yine 90 olarak belirlenmiştir. Elde edilen şema boyutları; Duygusal Yoksunluk (1, 19, 37, 55, 73), Başarısızlık (6, 24, 33, 42, 60, 78), Karamsarlık (8, 17, 26, 35, 80), Sosyal İzolasyon/Güvensizlik (3, 4, 40, 57, 58, 75, 76), Duyguları Bastırma (12, 30, 48, 66, 84), Onay Arayıcılık(16, 34, 52, 56, 70, 88), İç İçe Geçme/Bağımlılık (7, 9, 10, 25, 63, 64, 79, 81, 82), Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim (15, 22, 32, 50, 51, 68, 69), Kendini Feda (11, 29, 47, 65, 83), Terk Edilme 2, 20, 28, 38, 74), Cezalandırıcılık (18, 49, 53, 54, 72, 89), Kusurluluk (23, 41, 43, 59, 77, 90), Hastalık ve Tehditler Karşısında Dayanıksızlık (21, 39, 44, 62, 71), Yüksek Standartlar (13, 14, 31)

boyutlarıdır. Ölçeğin Türkçe versiyonu üzerinde yürütülen geçerlik-güvenirlik çalışmasında (Soygüt ve ark., 2009) ölçeğin test-tekrar test güvenirliğinin, şema boyutları açısından $r = .66 - .82$, şema alanları açısından ise, $r = .66 - .83$ arasında değiştiği bulgusu elde edilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısının ise şema boyutları için $\alpha = .63 - .80$, şema alanları için ise $\alpha = .53 - .81$ arasında değiştiği gözlenmiştir. Ölçeğin birleşen geçerliği için şema boyutları ve şema alanları ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkilerin incelenmesinde Belirti Tarama Listesi'nin (SCL-90) Genel Belirti Düzeyi Endeksi (GSI) ve Kaygı, Depresyon, Kişilerarası Duyarlık alt ölçekleri arasındaki korelasyonlara bakılmıştır. Buna göre şema boyutları ve şema alanlarının, depresyon alt faktörüyle $r = .55 - .68$ ($p < .01$), kaygı alt faktörüyle $r = .18 - .54$ ($p < .01$) ve kişilerarası duyarlık alt faktörüyle $r = .20 - .60$ ($p < .01$) aralığında anlamlı farkı bulunmaktadır. Bu araştırmada ölçeğin Türkçe formu ve puanlama yöntemi kullanılmıştır

3.4. Araştırmada Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma için toplanan olan veriler Covid-19 koşulları sürecinde bireysel olarak görüşme gerçekleştirme zorluklarının olması sebebiyle online olarak toplanmıştır. Katılımcılara dijital ortamdan bilgilendirilmiş onam formuyla beraber çalışma için belirlenen ölçek seti gönderilmiş ve doldurulduktan sonra çalışmacıya geri gönderilmiştir. Çalışmacı tarafından hazırlanan bilgilendirilmiş onam formu ve ölçek seti ek olarak sunulmuştur. Katılımcıların bilgilerinin yer aldığı online anket formu ve onam formları çalışmacı tarafından araştırma sonuçlanana kadar gizlilik koşulları çerçevesinde muhafaza edilmiştir. Bu doğrultuda katılımcıların onamları alınmış ve etik ilkeler yerine getirilmiştir.

Veri toplama araçları ile elde edilen veriler bilgisayar ortamına sayısal ifade olarak girilmiş ve bu veriler sosyal bilimler için istatistik paket programı (SPSS 25) kullanılarak istatistiksel analizleri yapılmıştır.

Analizlere başlamadan önce veriler normal dağılımın sağlanıp sağlanmadığı kontrol edilmiştir. Küçük araştırma gruplarında ($n < 30$) Shapiro Wilk testinin normal dağılmayan durumları tespit etmesi yönünde daha güçlü sonuçlar ürettiği ve büyük araştırma gruplarında ($n \geq 30$) ise Tip I hatadan kaçınarak karar vermesi yönünde en iyi sonuçlar üretmesi nedeni ile Kolmogorov Smirnov testinin yapılmasını önermektedir (Öztuna ve Diğr., 2006). Araştırma değişkenlerinin araştırma grubunda normallik dağılımının analizi için yapılan Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları aşağıda verilmiştir.

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Alt Boyutlarının Normallik Analizi Sonuçları

	<i>Kolmogorov-Smirnov^a</i>		
	<i>Statistic</i>	<i>Sd.</i>	<i>p</i>
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği	0,137	260	0,000
Duygusal İstismar	0,193	260	0,000
Fiziksel İstismar	0,348	260	0,000
Fiziksel İhmal	0,228	260	0,000
Duygusal İhmal	0,125	260	0,000
Cinsel İstismar	0,354	260	0,000

Young Şema Ölçeği Alt Boyutlarının Normallik Analizi Sonuçları

	<i>Kolmogorov-Smirnov^a</i>		
	<i>Statistic</i>	<i>Sd.</i>	<i>p</i>
Duygusal Yoksunluk	0,133	260	0,000
Terk Edilme	0,173	260	0,000
Sosyal İzolasyon	0,127	260	0,000
Kusurluluk	0,164	260	0,000
Bağımlılık	0,133	260	0,000
Tehditler Karşısında Dayanısızlık	0,129	260	0,000
Başarısızlık	0,151	260	0,000
Yetersiz Özdenetim	0,084	260	0,000
Onay Arayıcılık	0,072	260	0,002
Kendini Fedâ	0,078	260	0,001
Karamsarlık	0,134	260	0,000
Duyguları Bastırma	0,084	260	0,000
Yüksek Standartlar	0,133	260	0,000
Cezalandırıcılık	0,068	260	0,005

Araştırma grubu sayısı 260 olduğu için ($n \geq 30$) Kolmogorov Smirnov testinin p değerine kontrol edilmiştir. Tabloları kontrol ettikten sonra tüm ölçek ve alt boyutlarında p değeri 0.05'den küçük olduğu için normal dağılımı sağlamadığını tespit edilmiştir.

Niceliksel verilerin karşılaştırılmasında parametrik olmayan iki grup arasındaki farkı analiz etmek için iki bağımsız değişken testi olan Mann-Whitney-U testi kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı ve bağımsız değişkenleri arasındaki ilişki Spearman korelasyon analizi ile test edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde araştırmacı tarafından hazırlanan veri toplama araçlarından elde edilen bulgular yer almaktadır.

Tablo 4.1. de araştırma grubunun demografik değişkenlere göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 4.1. Araştırma Grubunun Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı

		<i>n</i>	%
Yaş	18-21	45	17,3
	22-25	124	47,7
	26-29	45	17,3
	30-39	26	10,0
	40 ve üzeri	20	7,7
	Toplam	260	100,0
Cinsiyet	Kadın	198	76,2
	Erkek	62	23,8
	Toplam	260	100,0
Çalışma durumu	Çalışmıyorum	164	63,1
	Çalışıyorum	96	36,9
	Toplam	260	100,0
Maddi gelir memnuniyet	Hayır	158	60,8
	Evet	102	39,2
	Toplam	260	100,0
Bilinen rahatsızlık	Hayır	207	79,6
	Evet	53	20,4
	Toplam	260	100,0
Dini inanç	Hayır	33	12,7
	Evet	227	87,3
	Toplam	260	100,0
Anne eğitim durumu	Okur-yazar değil	23	8,8
	Okur -yazar	17	6,5
	İlkokul mezunu	81	31,2
	Ortaokul mezunu	39	15,0
	Lise mezunu	52	20,0
	Üniversite mezunu	43	16,5
	Yüksek lisans ve üzeri	5	1,9
	Toplam	260	100,0
Baba eğitim durumu	Okur-yazar değil	3	1,2
	Okur -yazar	9	3,5
	İlkokul mezunu	64	24,6
	Ortaokul mezunu	48	18,5
	Lise mezunu	58	22,3
	Üniversite mezunu	68	26,2
	Yüksek lisans ve üzeri	10	3,8
	Toplam	260	100,0
Eğitim durumu	Üniversite 1. Sınıf	11	4,2
	Üniversite 2. Sınıf	27	10,4
	Üniversite 3. Sınıf	25	9,6
	Üniversite 4. Sınıf	120	46,2
	Yüksek Lisans	59	22,7
	Doktora	18	6,9
	Toplam	260	100,0
Medeni hal	Bekar	201	77,3
	Evli	53	20,4

	Diğer	6	2,3
	Toplam	260	100,0
Anne yaşıyor mu?	Hayır	8	3,1
	Evet	252	96,9
	Toplam	260	100,0
Baba yaşıyor mu?	Hayır	26	10,0
	Evet	234	90,0
	Toplam	260	100,0
Babanın bilinen rahatsızlığı var mı?	Hayır	144	55,4
	Evet	116	44,6
	Toplam	260	100,0
Anne bilinen rahatsızlığı var mı?	Hayır	139	53,5
	Evet	121	46,5
	Toplam	260	100,0
Aileden şiddet	Hayır	167	64,2
	Evet	93	35,8
	Toplam	260	100,0
Kaza veya yaralanma	Hayır	151	58,1
	Evet	109	41,9
	Toplam	260	100,0

Tabloda görüldüğü üzere, araştırma grubuna katılanların %17.3'ü 18-21 yaşları arasında, %47.7'si 22-25 yaşları arasında, %17.3'ü 26-29 yaşları arasında, %10'u 30-39 yaşları arasında, %7.7'si 40 yaş ve üzeri, %76.2'si kadın, %23.8'i erkek, %63.1'i çalışmıyor, %36.9'u çalışıyor, %60.8'i maddi gelirinden memnun değil, %39.2'si maddi gelirinden memnun, %79.6'sının bilinen bir rahatsızlığı yok, %20.4'ünün var, %12.7'sinin dini inancı yok, %87.3'ünün dini inancı var, %8.8'inin annesi okur-yazar değil, %6.5'inin annesi okur-yazar, %31.2'sinin annesi ilkokul mezunu, %15'inin annesi ortaokul mezunu, %20'sinin annesi lise mezunu, %16.5'inin annesi üniversite mezunu, %1.9'unun annesi yüksek lisans ve üzeri mezun, %1.2'sinin babası okur-yazar değil, %3.5'inin babası okur-yazar, %24.6'sının babası ilkokul mezunu, %18.5'inin babası ortaokul mezunu, %22.3'ünün babası lise mezunu, %26.2'sinin babası üniversite mezunu, %3.8'inin babası yüksek lisans ve üzeri mezundur.

Tablo 4.2'de katılımcıların Young Şema Ölçeği ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğine ait ortalama ve standart sapma puanları verilmiştir.

Tablo 4.2. Katılımcıların Young Şema Ölçeği ve Çocukluk Çağı Travmalarına Ait Ortalama ve Standart Sapma Puanları

	<i>N</i>	<i>Min</i>	<i>Mals</i>	\bar{X}	<i>Ss.</i>
Duygusal Yoksunluk	260	5.00	30.00	11.02	5.41
Terk Edilme	260	5.00	30.00	9.83	5.13
Sosyal İzolasyon	260	7.00	41.00	16.05	7.57
Kusurluluk	260	6.00	30.00	11.24	5.17
Bağımlılık	260	9.00	48.00	19.57	8.30
Tehditler Karşısında Dayanısızlık	260	5.00	28.00	11.07	5.19
Başarısızlık	260	6.00	35.00	13.00	6.33
Yetersiz Özdenetim	260	7.00	41.00	19.89	7.82
Onay Arayıcılık	260	6.00	36.00	18.32	7.09
Kendini Fedâ	260	5.00	27.00	14.32	5.63
Karamsarlık	260	5.00	30.00	12.73	6.62
Duyguları Bastırma	260	5.00	27.00	13.57	5.40
Yüksek Standartlar	260	3.00	18.00	8.37	4.03
Cezalandırıcılık	260	6.00	34.00	16.80	6.62

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği	260	25.00	84.00	40.12	13.84
Duygusal İstismar	260	5.00	19.00	7.90	3.26
Fiziksel İstismar	260	5.00	21.00	6.47	2.96
Fiziksel İhmal	260	5.00	19.00	7.63	3.36
Duygusal İhmal	260	5.00	25.00	11.38	5.34
Cinsel İstismar	260	5.00	21.00	6.75	3.39

Katılımcıların Duygusal Yoksunluk ortalaması ($\bar{X}=11.02$, $SS=5.41$),Terk Edilme ortalaması ($\bar{X}=9.83$, $SS=5.13$), Sosyal İzolasyon ortalaması ($\bar{X}=16.05$, $SS=7.57$), Kusurluluk ortalaması ($\bar{X}=11.24$, $SS=5.17$), Bağımlılık ortalaması ($\bar{X}=19.57$, $SS=8.30$), Tehditler Karşısında Dayanıksızlık ortalaması ($\bar{X}=11.07$, $SS=5.19$), Başarısızlık ortalaması ($\bar{X}=13.00$, $SS=6.33$), Yetersiz Özdenetim ortalaması ($\bar{X}=19.89$, $SS=7.82$), Onay Arayıcılık ortalaması ($\bar{X}=18.32$, $SS=7.09$), Kendini Feda ortalaması ($\bar{X}=14.32$, $SS=5.63$), Karamsarlık ortalaması ($\bar{X}=12.73$, $SS=6.62$), Duyguları Bastırma ortalaması ($\bar{X}=13.57$, $SS=5.40$), Yüksek Standartlar ortalaması ($\bar{X}=8.37$, $SS=4.03$), Cezalandırıcılık ortalaması ($\bar{X}=16.80$, $SS=6.62$), Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ortalaması ($\bar{X}=40.12$, $SS=13.84$), Duygusal İstismar ortalaması ($\bar{X}=7.90$, $SS=3.26$), Fiziksel İstismar ortalaması ($\bar{X}=6.47$, $SS=2.96$), Fiziksel İhmal ortalaması ($\bar{X}=7.63$, $SS=3.36$), Duygusal İhmal ortalaması ($\bar{X}=11.38$, $SS=5.34$), Cinsel İstismar ortalaması ($\bar{X}=6.75$, $SS=3.39$)’dur.

Tablo 4.3’ te katılımcıların cinsiyet değişkenine göre ayrılma ve dışlanma alanına ait Mann Whitney-u testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.3. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Ayrılma ve Dışlanma Alanına Ait Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	N	S.O	S.T	U	Z	P
Duygusal Yoksunluk	Kadın	198	123.50	24453.50	4752.50	-2.69	0.007*
	Erkek	62	152.85	9476.50			
	Toplam	260					
Terk Edilme	Kadın	198	130.67	25872.00	6105.00	-0.06	0.949
	Erkek	62	129.97	8058.00			
	Toplam	260					
Sosyal İzolasyon	Kadın	198	124.84	24717.50	5016.50	-2.17	0.030*
	Erkek	62	148.59	9212.50			
	Toplam	260					
Kusurluluk	Kadın	198	124.81	24711.50	5010.50	-2.19	0.028*
	Erkek	62	148.69	9218.50			
	Toplam	260					

* $p<0.05$

Analiz sonuçlarına göre, Karamsarlık alt boyutu puanları cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($U=4752.50$, $z=-2.69$, $p<0.05$). Erkeklerin kadınlara göre daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Analiz sonuçlarına göre, Sosyal İzolasyon alt boyutu puanları cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($U=5016.50$, $z=-2.69$, $p<0.05$). Erkeklerin kadınlara göre daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Analiz sonuçlarına göre, Kusurluluk alt boyutu puanları cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($U=5010.50$, $z=-2.69$, $p<0.05$). Erkeklerin kadınlara göre daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Katılımcıların Terk Edilme alt boyutu cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

Tablo 4.4' te katılımcıların cinsiyet değişkenine göre zedelenmiş özgürlük alanına ait Mann Whitney-u testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.4. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Zedelenmiş Özgürlük Alanına Ait Mann Whitney-U Testi Sonuçları

<i>Değişkenler</i>	<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	<i>S.O</i>	<i>S.T</i>	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>p</i>
Bağımlılık	Kadın	198.00	128.31	25405.50	5704.50	-0.84	0.401
	Erkek	62.00	137.49	8524.50			
	Toplam	260.00					
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	Kadın	198.00	126.49	25045.00	5344.00	-1.54	0.123
	Erkek	62.00	143.31	8885.00			
	Toplam	260.00					
Başarısızlık	Kadın	198.00	128.79	25500.00	5799.00	-0.66	0.511
	Erkek	62.00	135.97	8430.00			
	Toplam	260.00					

* $p<0.05$

Katılımcıların Bağımlılık, Tehditler Karşısında Dayanıksızlık, Başarısızlık alt boyutu cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

Tablo 4.5' te katılımcıların cinsiyet değişkenine göre zayıf sınırlar alanına ait mann whitney-u testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.5. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Zayıf Sınırlar Alanına Ait Mann Whitney-U Testi Sonuçları

<i>Değişkenler</i>	<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	<i>S.O</i>	<i>S.T</i>	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>p</i>
Yetersiz Özdenetim	Kadın	198	126.57	25060.00	5359.00	-1.51	0.131
	Erkek	62	143.06	8870.00			
	Toplam	260					

* $p < 0.05$

Katılımcıların Yetersiz Özdenetim alt boyutu cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p > 0.05$).

Tablo 4.6' da katılımcıların cinsiyet değişkenine göre başkalarına yönelimlilik alanına ait Mann Whitney-u testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.6. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Başkalarına Yönelimlilik Alanına Ait Mann Whitney-U Testi Sonuçları

<i>Değişkenler</i>	<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	<i>S.O</i>	<i>S.T</i>	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>p</i>
Onay Arayıcılık	Kadın	198	126,94	25135,00	5434,00	-1,36	0,173
	Erkek	62	141,85	8795,00			
	Toplam	260					
Kendini Feda	Kadın	198	127,58	25261,00	5560,00	-1,12	0,263
	Erkek	62	139,82	8669,00			
	Toplam	260					

* $p < 0.05$

Katılımcıların Onay Arayıcılık, Kendini Feda alt boyutu cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p > 0.05$).

Tablo 4.7' de katılımcıların cinsiyet değişkenine göre aşırı duyarlılık baskılama alanına ait Mann Whitney-u testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.7. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Aşırı Duyarlılık Baskılama Alanına Ait Mann Whitney-U Testi Sonuçları

<i>Değişkenler</i>	<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	<i>S.O</i>	<i>S.T</i>	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>p</i>
Karamsarlık	Kadın	198	129.18	25577.00	5876.00	-0.51	0.611
	Erkek	62	134.73	8353.00			
	Toplam	260					
Duyguları Bastırma	Kadın	198	124.79	24708.00	5007.00	-2.19	0.028
	Erkek	62	148.74	9222.00			
	Toplam	260					
Yüksek Standartlar	Kadın	198	123.68	24488.50	4787.50	-2.62	0.009*

	Erkek	62	152.28	9441.50			
	Toplam	260					
Cezalandırıcılık	Kadın	198	129.41	25623.50	5922.50	-0.42	0.676
	Erkek	62	133.98	8306.50			
	Toplam	260					

* $p < 0.05$

Katılımcıların Karamsarlık, Cezalandırıcılık alt boyutu cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p > 0.05$).

Analiz sonuçlarına göre, Duyguları Bastırma alt boyutu puanları cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($U=5007.00$, $z=-2.69$, $p < 0.05$). Erkeklerin kadınlara göre daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Analiz sonuçlarına göre, Yüksek Standartlar alt boyutu puanları cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($U=4787.50$, $z=-2.69$, $p < 0.05$). Erkeklerin kadınlara göre daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Tablo 4.8' de katılımcıların cinsiyet değişkenine göre çocukluk çağı travmaları ölçeğine ait Mann Whitney-u testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.8. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğine Ait Mann Whitney-U Testi Sonuçları

<i>Değişkenler</i>	<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	<i>S.O</i>	<i>S.T</i>	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>p</i>
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği	Kadın	198	126.12	24972.00	5271.00	-1.68	0.093
	Erkek	62	144.48	8958.00			
	Total	260					
Duygusal İstismar	Kadın	198	130.05	25750.50	6049.50	-0.18	0.861
	Erkek	62	131.93	8179.50			
	Total	260					
Fiziksel İstismar	Kadın	198	125.51	24850.50	5149.50	-2.26	0.024*
	Erkek	62	146.44	9079.50			
	Total	260					
Fiziksel İhmal	Kadın	198	121.60	24077.00	4376.00	-3.55	0.000*
	Erkek	62	158.92	9853.00			
	Total	260					
Duygusal İhmal	Kadın	198	127.18	25181.50	5480.50	-1.28	0.201
	Erkek	62	141.10	8748.50			
	Total	260					
Cinsel İstismar	Kadın	198	130.14	25767.50	6066.50	-0.16	0.870

Erkek	62	131.65	8162.50
Total	260		

* $p < 0.05$

Katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Duygusal İstismar, Duygusal İhmal, Cinsel İstismar alt boyutları cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p > 0.05$).

Analiz sonuçlarına göre, Fiziksel İhmal alt boyutu puanları cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($U=4376.00$, $z=-3.55$, $p < 0.05$). Erkeklerin kadınlara göre daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Analiz sonuçlarına göre, Fiziksel İstismar alt boyutu puanları cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($U=5149.50$, $z=-2.26$, $p < 0.05$). Erkeklerin kadınlara göre daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Tablo 4.9’ da katılımcıların gelir memnuniyeti değişkenine göre ayrılma ve dışlanma alanına ait Mann Whitney-u testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.9. Katılımcıların Gelir Memnuniyeti Değişkenine Göre Ayrılma ve Dışlanma Alanına Ait Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Değişkenler	Gelir Memnuniyeti	N	S.O	S.T	U	Z	p
Duygusal Yoksunluk	Hayır	158	139.81	22090.00	6587.00	-2.49	0.013*
	Evet	102	116.08	11840.00			
	Total	260					
Terk Edilme	Hayır	158	139.95	22111.50	6565.50	-2.55	0.011*
	Evet	102	115.87	11818.50			
	Total	260					
Sosyal İzolasyon	Hayır	158	141.22	22313.50	6363.50	-2.87	0.004*
	Evet	102	113.89	11616.50			
	Total	260					
Kusurluluk	Hayır	158	138.41	21868.00	6809.00	-2.12	0.034*
	Evet	102	118.25	12062.00			
	Total	260					

* $p < 0.05$

Analiz sonuçlarına göre, Duygusal Yoksunluk alt boyutu puanları gelir memnuniyeti değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($U=6887.00$, $z=-2.49$, $p < 0.05$). Gelirinden memnun olmayanların, gelirinden memnun olanlara göre daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Terk Edilme alt boyutu puanları gelir memnuniyeti değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($U=6565,50$, $z=-2,55$, $p<0.05$). Gelirinden memnun olmayanların, gelirinden memnun olanlara göre daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Sosyal İzolasyon alt boyutu puanları gelir memnuniyeti değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($U=6363,50$, $z=-2,87$, $p<0.05$). Gelirinden memnun olmayanların, gelirinden memnun olanlara göre daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Sosyal İzolasyon alt boyutu puanları gelir memnuniyeti değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($U=6809,00$, $z=-2,12$, $p<0.05$). Gelirinden memnun olmayanların, gelirinden memnun olanlara göre daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Tablo 4.10' da katılımcıların gelir memnuniyeti değişkenine göre zedelenmiş özgürlük alanına ait Mann Whitney-u testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.10. Katılımcıların Gelir Memnuniyeti Değişkenine Göre Zedelenmiş Özgürlük Alanına Ait Mann Whitney-U Testi Sonuçları

<i>Değişkenler</i>	<i>Gelir Memnuniyeti</i>	<i>N</i>	<i>S.O</i>	<i>S.T</i>	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>p</i>
Bağımlılık	Hayır	158	137.48	21721.50	6955.50	-1.86	0.062
	Evet	102	119.69	12208.50			
	Total	260					
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	Hayır	158	137.39	21707.50	6969.50	-1.84	0.065
	Evet	102	119.83	12222.50			
	Total	260					
Başarısızlık	Hayır	158	140.15	22144.00	6533.00	-2.58	0.010*
	Evet	102	115.55	11786.00			
	Total	260					

* $p<0.05$

Katılımcıların Bağımlılık, Tehditler Karşısında Dayanıksızlık alt boyutları gelir memnuniyeti değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

Analiz sonuçlarına göre, Başarısızlık alt boyutu puanları gelir memnuniyeti değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($U=6533.00$, $z=-2.58$, $p<0.05$). Gelirinden memnun olmayanların, gelirinden memnun olanlara göre daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Tablo 4.11’ de katılımcıların gelir memnuniyeti değişkenine göre zayıf sınırlar alanına ait mann whitney-u testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.11. Katılımcıların Gelir Memnuniyeti Değişkenine Göre Zayıf Sınırlar Alanına Ait Mann Whitney-U Testi Sonuçları

<i>Değişken</i>	<i>Gelir Memnuniyeti</i>	<i>N</i>	<i>S.O</i>	<i>S.T</i>	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>p</i>
Yetersiz	Hayır	158	135.60	21425.00	7252.00	-1.36	0.173
Özdenetim	Evet	102	122.60	12505.00			
	Total	260					

* $p < 0.05$

Katılımcıların Yetersiz Özdenetim alt boyutu gelir memnuniyeti değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p > 0.05$).

Tablo 4.12’ de katılımcıların gelir memnuniyeti değişkenine göre başkalarına yönelimlilik alanına ait Mann whitney-u testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.12. Katılımcıların Gelir Memnuniyeti Değişkenine Göre Başkalarına Yönelimlilik Alanına Ait Mann Whitney-U Testi Sonuçları

<i>Değişken</i>	<i>Gelir Memnuniyeti</i>	<i>N</i>	<i>S.O</i>	<i>S.T</i>	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>p</i>
Onay	Hayır	158	139.98	22117.00	6560.00	-2.53	0.011*
Arayıcılık	Evet	102	115.81	11813.00			
	Total	260					
Kendini	Hayır	158	137.04	21653.00	7024.00	-1.75	0.080
Feda	Evet	102	120.36	12277.00			
	Total	260					

* $p < 0.05$

Analiz sonuçlarına göre, Başarısızlık alt boyutu puanları gelir memnuniyeti değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($U=6560.00$, $z=-2.53$, $p < 0.05$). Gelirinden memnun olmayanların, gelirinden memnun olanlara göre daha yüksek puan aldığı bulunmuştur

Katılımcıların Kendini Feda alt boyutu gelir memnuniyeti değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p > 0.05$).

Tablo 4.13’ te katılımcıların gelir memnuniyeti değişkenine göre aşırı duyarlılık baskılama alanına ait Mann Whitney-u testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.13. Katılımcıların Gelir Memnuniyeti Değişkenine Göre Aşırı Duyarlılık Baskılama Alanına Ait Mann Whitney-U Testi Sonuçları

<i>Değişken</i>	<i>Gelir Memnuniyeti</i>	<i>N</i>	<i>S.O</i>	<i>S.T</i>	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>p</i>
Karamsarlık	Hayır	158	133.19	21044.00	7633.00	-0.72	0.472

	Evet	102	126.33	12886.00			
	Total	260					
Duyguları Bastırma	Hayır	158	139.80	22088.00	6589.00	-2.49	0.013*
	Evet	102	116.10	11842.00			
	Total	260					
Yüksek Standartlar	Hayır	158	136.89	21628.00	7049.00	-1.71	0.087
	Evet	102	120.61	12302.00			
	Total	260					
Cezalandırıcılık	Hayır	158	137.94	21794.00	6883.00	-1.99	0.047*
	Evet	102	118.98	12136.00			
	Total	260					

* $p < 0.05$

Katılımcıların Karamsarlık, Yüksek Standartlar alt boyutu gelir memnuniyeti değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p > 0.05$).

Analiz sonuçlarına göre, Duyguları Bastırma alt boyutu puanları gelir memnuniyeti değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($U=6589.00$, $z=-2.49$, $p < 0.05$). Gelirinden memnun olmayanların, gelirinden memnun olanlara göre daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Cezalandırıcılık alt boyutu puanları gelir memnuniyeti değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($U=6883.00$, $z=-1.99$, $p < 0.05$). Gelirinden memnun olmayanların, gelirinden memnun olanlara göre daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Tablo 4.14' te katılımcıların gelir memnuniyeti değişkenine göre çocukluk çağı travmaları ölçeğine ait Mann Whitney-u testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.14. Katılımcıların Gelir Memnuniyeti Değişkenine Göre Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğine Ait Mann Whitney-U Testi Sonuçları

<i>Değişken</i>	<i>Gelir Memnuniyeti</i>	<i>N</i>	<i>S.O</i>	<i>S.T</i>	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>p</i>
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği	Hayır	158	141.28	22321.50	6355.50	-2.88	0.004*
	Evet	102	113.81	11608.50			
	Total	260					
Duygusal İstismar	Hayır	158	140.73	22236.00	6441.00	-2.80	0.005*
	Evet	102	114.65	11694.00			
	Total	260					
Fiziksel	Hayır	158	132.37	20915.00	7762.00	-0.59	0.554

İstismar	Evet	102	127.60	13015.00			
	Total	260					
Fiziksel İhmal	Hayır	158	133.79	21138.50	7538.50	-0.91	0.361
	Evet	102	125.41	12791.50			
	Total	260					
Duygusal İhmal	Hayır	158	140.98	22274.50	6402.50	-2.81	0.005*
	Evet	102	114.27	11655.50			
	Total	260					
Cinsel İstismar	Hayır	158	137.32	21696.00	6981.00	-2.15	0.031*
	Evet	102	119.94	12234.00			
	Total	260					

* $p < 0.05$

Analiz sonuçlarına göre, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puanları gelir memnuniyeti değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($U=6355.50$, $z=-2.88$, $p < 0.05$). Gelirinden memnun olmayanların, gelirinden memnun olanlara göre daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Duygusal İstismar alt boyutu puanları gelir memnuniyeti değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($U=6441.00$, $z=-2.80$, $p < 0.05$). Gelirinden memnun olmayanların, gelirinden memnun olanlara göre daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Duygusal İhmal alt boyutu puanları gelir memnuniyeti değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($U=6402.50$, $z=-2.81$, $p < 0.05$). Gelirinden memnun olmayanların, gelirinden memnun olanlara göre daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Cinsel İstismar alt boyutu puanları gelir memnuniyeti değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($U=6981.00$, $z=-2.15$, $p < 0.05$). Gelirinden memnun olmayanların, gelirinden memnun olanlara göre daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Katılımcıların Fiziksel İstismar, Fiziksel İhmal alt boyutu gelir memnuniyeti değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p > 0.05$).

Tablo 4.15' te katılımcıların yaş değişkenine göre ayrılma ve dışlanma alanına ait Kruskal Wallis-h testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.15. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Ayrılma ve Dışlanma Alanına Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

<i>Değişkenler</i>	<i>Yaş</i>	<i>N</i>	<i>S.O</i>	<i>X²</i>	<i>Sd.</i>	<i>P</i>
Duygusal Yoksunluk	18-21	45	147.82	4.62	4	0.329
	22-25	124	122.56			
	26-29	45	138.47			
	30-39	26	131.69			
	40 ve üzeri	20	121.25			
	Toplam	260				
Terk Edilme	18-21	45	144.66	8.33	4	0.080
	22-25	124	119.01			
	26-29	45	149.34			
	30-39	26	138.13			
	40 ve üzeri	20	117.55			
	Toplam	260				
Sosyal İzolasyon	18-21	45	140.56	4.92	4	0.296
	22-25	124	125.52			
	26-29	45	134.31			
	30-39	26	148.38			
	40 ve üzeri	20	106.93			
	Toplam	260				
Kusurluluk	18-21	45	138.19	4.25	4	0.373
	22-25	124	127.14			
	26-29	45	141.23			
	30-39	26	135.00			
	40 ve üzeri	20	104.05			
	Toplam	260				

* $p < 0.05$

Katılımcıların Duygusal Yoksunluk, Terk Edilme, Sosyal İzolasyon, Kusurluluk alt boyutunda yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p > 0.05$).

Tablo 4.16' da katılımcıların yaş değişkenine göre zedelenmiş özgürlük alanına ait kruskal wallis-h testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.16. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Zedelenmiş Özgürlük Alanına Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

<i>Değişkenler</i>	<i>Yaş</i>	<i>N</i>	<i>S.O</i>	<i>X²</i>	<i>Sd.</i>	<i>p</i>
Bağımlılık	18-21	45	146.88	3.93	4	0.416
	22-25	124	124.51			
	26-29	45	132.69			
	30-39	26	137.83			
	40 ve üzeri	20	116.33			
	Toplam	260				
	Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	18-21	45			
22-25		124	119.96			
26-29		45	134.99			
30-39		26	150.88			
40 ve üzeri		20	122.13			
Toplam		260				
Başarısızlık		18-21	45	135.94	4.00	4
	22-25	124	129.58			
	26-29	45	129.04			
	30-39	26	147.73			
	40 ve üzeri	20	104.80			
	Toplam	260				

* $p < 0.05$

Katılımcıların Bağımlılık, Tehditler Karşısında Dayanıksızlık, Başarısızlık alt boyutu puanları yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p > 0.05$).

Tablo 4.17' de katılımcıların yaş değişkenine göre zayıf sınırlar alanına ait Kruskal Wallis-h testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.17. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Zayıf Sınırlar Alanına Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

<i>Değişken</i>	<i>Yaş</i>	<i>N</i>	<i>S.O</i>	<i>X²</i>	<i>Sd.</i>	<i>p</i>
Yetersiz Özdenetim	18-21	45	157.41	8.45	4	0.076
	22-25	124	126.08			
	26-29	45	125.18			

30-39	26	132.48
40 ve üzeri	20	106.73
Toplam	260	

* $p < 0.05$

Katılımcıların Yetersiz Özdenetim alt boyutu puanları yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p > 0.05$).

Tablo 4.18’ de katılımcıların yaş değişkenine göre başkalarına yönelimlilik alanına ait Kruskal Wallis-h testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.18. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Başkalarına Yönelimlilik Alanına Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Değişken	Yaş	N	S.O	X ²	Sd.	p
Onay Arayıcılık	18-21	45	146.18	5.02	4	0.285
	22-25	124	126.81			
	26-29	45	128.13			
	30-39	26	143.21			
	40 ve üzeri	20	106.90			
	Toplam	260				
Kendini Feda	18-21	45	136.79	0.76	4	0.943
	22-25	124	127.10			
	26-29	45	132.86			
	30-39	26	134.90			
	40 ve üzeri	20	126.43			
	Toplam	260				

* $p < 0.05$

Katılımcıların Onay Arayıcılık, Kendini Feda alt boyutu puanları yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p > 0.05$).

Tablo 4.19’ da katılımcıların yaş değişkenine göre başkalarına yönelimlilik alanına ait kruskal wallis-h testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.19. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Başkalarına Yönelimlilik Alanına Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

<i>Değişken</i>	<i>Yaş</i>	<i>N</i>	<i>S.O</i>	<i>X²</i>	<i>Sd.</i>	<i>p</i>
Karamsarlık	18-21	45	166.00	15.60	4	0.004*
	22-25	124	121.50			
	26-29	45	137.26			
	30-39	26	123.04			
	40 ve üzeri	20	100.90			
	Toplam	260				
	Duyguları Bastırma	18-21	45			
22-25		124	129.53			
26-29		45	131.24			
30-39		26	141.29			
40 ve üzeri		20	110.08			
Toplam		260				
Yüksek Standartlar		18-21	45	150.39	5.87	4
	22-25	124	123.35			
	26-29	45	140.03			
	30-39	26	117.92			
	40 ve üzeri	20	125.00			
	Toplam	260				
	Cezalandırıcılık	18-21	45	151.18		
22-25		124	120.93			
26-29		45	133.59			
30-39		26	136.65			
40 ve üzeri		20	128.35			
Toplam		260				

* $p < 0.05$

Analiz sonuçlarına göre, Karamsarlık alt boyutu puanları yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($H=15.60$, $Sd=4$, $p < 0.05$). Farkın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını bulmak için Mann-Whitney U testleri yapıldı. Analizlerin sonucunda 18-21 yaş arası olan grup 22-25 yaş arası gruptan daha yüksek puan aldığı bulunmuştur. 18-21 yaş arası olan grup 40 yaş ve üzeri gruptan daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Katılımcıların Duyguları Bastırma, Yüksek Standartlar, Cezalandırıcılık alt boyutu puanları yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

Tablo 4.20' de katılımcıların yaş değişkenine göre çocukluk çağı travması ölçeğine ait Kruskal Wallis-h testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.20. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Çocukluk Çağı Travması Ölçeğine Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

<i>Değişken</i>	<i>Yaş</i>	<i>N</i>	<i>S.O</i>	<i>X²</i>	<i>Sd.</i>	<i>p</i>
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği	18-21	45	128.18	10.78	4	0.029*
	22-25	124	123.96			
	26-29	45	134.24			
	30-39	26	173.40			
	40 ve üzeri	20	112.08			
	Toplam	260				
Duyusal İstismar	18-21	45	139.99	3.97	4	0.409
	22-25	124	124.79			
	26-29	45	131.67			
	30-39	26	149.67			
	40 ve üzeri	20	117.00			
	Toplam	260				
Fiziksel İstismar	18-21	45	124.32	6.88	4	0.143
	22-25	124	126.28			
	26-29	45	130.74			
	30-39	26	160.79			
	40 ve üzeri	20	130.65			
	Toplam	260				
Fiziksel İhmal	18-21	45	126.52	19.18	4	0.001*
	22-25	124	119.92			
	26-29	45	139.86			
	30-39	26	184.60			
	40 ve üzeri	20	113.65			
	Toplam	260				
Duyusal İhmal	18-21	45	120.21	12.15	4	0.016*
	22-25	124	129.35			
	26-29	45	128.50			
	30-39	26	175.23			

	40 ve üzeri	20	107.13			
	Toplam	260				
Cinsel İstismar	18-21	45	140.60	3.23	4	0.520
	22-25	124	124.26			
	26-29	45	129.51			
	30-39	26	134.92			
	40 ve üzeri	20	142.93			
	Toplam	260				

* $p < 0.05$

Analiz sonuçlarına göre, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puanları yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($H=10.78$, $Sd=4$, $p < 0.05$). Farkın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını bulmak için Mann-Whitney U testleri yapıldı. Analizlerin sonucunda 30-39 yaş arası olan grup diğer gruplardan daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Analiz sonuçlarına göre, Fiziksel İhmal alt boyutu puanları yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($H=19.18$, $Sd=4$, $p < 0.05$). Farkın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını bulmak için Mann-Whitney U testleri yapıldı. Analizlerin sonucunda 30-39 yaş arası olan grup diğer gruplardan daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Analiz sonuçlarına göre, Duygusal İhmal alt boyutu puanları yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($H=12.15$, $Sd=4$, $p < 0.05$). Farkın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını bulmak için Mann-Whitney U testleri yapıldı. Analizlerin sonucunda 30-39 yaş arası olan grup diğer gruplardan daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Katılımcıların Duygusal İstismar, Fiziksel İstismar, Cinsel İstismar alt boyutu puanları yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p > 0.05$).

Tablo 4.21' de katılımcıların eğitim durumu değişkenine göre ayrılma ve dışlanma alanına ait Kruskal Wallis-h testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.21. Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Ayrılma ve Dışlanma Alanına Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

<i>Değişken</i>	<i>Eğitim Durumu</i>	<i>N</i>	<i>S.O</i>	<i>X²</i>	<i>Sd.</i>	<i>p</i>
Duygusal Yoksunluk	Üniversite 1. Sınıf	11	155.91	14.62	5	0.012*
	Üniversite 2. Sınıf	27	159.67			
	Üniversite 3. Sınıf	25	160.56			

	Üniversite 4. Sınıf	120	115.73			
	Yüksek Lisans	59	126.38			
	Doktora	18	141.47			
	Toplam	260				
Terk Edilme	Üniversite 1. Sınıf	11	126.09	7.30	5	0.199
	Üniversite 2. Sınıf	27	162.43			
	Üniversite 3. Sınıf	25	142.02			
	Üniversite 4. Sınıf	120	122.66			
	Yüksek Lisans	59	125.81			
	Doktora	18	136.97			
	Toplam	260				
Sosyal İzolasyon	Üniversite 1. Sınıf	11	149.09	15.03	5	0.010*
	Üniversite 2. Sınıf	27	159.85			
	Üniversite 3. Sınıf	25	159.78			
	Üniversite 4. Sınıf	120	114.80			
	Yüksek Lisans	59	127.53			
	Doktora	18	148.83			
	Toplam	260				
Kusurluluk	Üniversite 1. Sınıf	11	115.50	4.94	5	0.423
	Üniversite 2. Sınıf	27	156.72			
	Üniversite 3. Sınıf	25	128.54			
	Üniversite 4. Sınıf	120	125.47			
	Yüksek Lisans	59	128.32			
	Doktora	18	143.72			
	Toplam	260				

* $p < 0.05$

Analiz sonuçlarına göre, Duygusal Yoksunluk alt boyutu puanları eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($H=10.78$, $Sd=4$, $p < 0.05$). Farkın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını bulmak için Mann-Whitney U testleri yapıldı. Analizlerin sonucunda üniversite 3.sınıf olan grup üniversite 4. sınıf olan gruptan daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Analiz sonuçlarına göre, Sosyal İzolasyon alt boyutu puanları eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($H=15.03$, $Sd=4$, $p < 0.05$). Farkın

hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını bulmak için Mann-Whitney U testleri yapıldı. Analizlerin sonucunda üniversite 3.sınıf olan grup üniversite 4. sınıf olan gruptan daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Katılımcıların Terk Edilme, Kusurluluk alt boyutu puanları eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

Tablo 4.22' de Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Zedelenmiş Özgürlük Alanına Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.22. Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Zedelenmiş Özgürlük Alanına Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

<i>Değişken</i>	<i>Eğitim Durumu</i>	<i>N</i>	<i>S.O</i>	<i>X²</i>	<i>Sd.</i>	<i>p</i>
Bağımlılık	Üniversite 1. Sınıf	11	132.41	6.94	5	0.225
	Üniversite 2. Sınıf	27	158.54			
	Üniversite 3. Sınıf	25	137.80			
	Üniversite 4. Sınıf	120	125.28			
	Yüksek Lisans	59	119.31			
	Doktora	18	148.61			
	Total	260				
Tehditler Karşısında Dayanaksızlık	Üniversite 1. Sınıf	11	130.36	10.28	5	0.068
	Üniversite 2. Sınıf	27	164.72			
	Üniversite 3. Sınıf	25	134.78			
	Üniversite 4. Sınıf	120	124.22			
	Yüksek Lisans	59	118.02			
	Doktora	18	156.08			
	Total	260				
Başarısızlık	Üniversite 1. Sınıf	11	132.82	4.89	5	0.430
	Üniversite 2. Sınıf	27	146.17			
	Üniversite 3. Sınıf	25	143.66			
	Üniversite 4. Sınıf	120	127.68			
	Yüksek Lisans	59	117.63			
	Doktora	18	148.33			
	Total	260				

* $p<0.05$

Katılımcıların Bağımlılık, Tehditler Karşısında Dayanıksızlık, Başarısızlık alt boyutu puanları eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

Tablo 4.23' te katılımcıların eğitim durumu değişkenine göre zayıf sınırlar alanına ait kruskal wallis-h testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.23. Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Zayıf Sınırlar Alanına Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

<i>Değişken</i>	<i>Eğitim Durumu</i>	<i>N</i>	<i>S.O</i>	<i>X²</i>	<i>Sd.</i>	<i>p</i>
Yetersiz Özdenetim	Üniversite 1. Sınıf	11	168.45	6.53	5	0.258
	Üniversite 2. Sınıf	27	148.59			
	Üniversite 3. Sınıf	25	142.82			
	Üniversite 4. Sınıf	120	125.55			
	Yüksek Lisans	59	121.14			
	Doktora	18	126.78			
	Total	260				

* $p<0.05$

Katılımcıların Yetersiz Özdenetim alt boyutu puanları eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

Tablo 4.24' te katılımcıların eğitim durumu değişkenine göre başkalarına yönelimlilik alanına ait kruskal wallis-h testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.24. Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Başkalarına Yönelimlilik Alanına Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

<i>Değişken</i>	<i>Eğitim Durumu</i>	<i>N</i>	<i>S.O</i>	<i>X²</i>	<i>Sd.</i>	<i>p</i>
Onay Arayıcılık	Üniversite 1. Sınıf	11	169.18	13.82	5	0.017*
	Üniversite 2. Sınıf	27	141.30			
	Üniversite 3. Sınıf	25	165.92			
	Üniversite 4. Sınıf	120	115.69			
	Yüksek Lisans	59	133.89			
	Doktora	18	129.08			
	Total	260				
Kendini Feda	Üniversite 1. Sınıf	11	158.95	9.93	5	0.077
	Üniversite 2. Sınıf	27	156.83			
	Üniversite 3. Sınıf	25	143.08			
	Üniversite 4. Sınıf	120	119.33			

Yüksek Lisans	59	124.41
Doktora	18	150.56
Total	260	

* $p < 0.05$

Analiz sonuçlarına göre, Duygusal Yoksunluk alt boyutu puanları eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($H=13.82$, $Sd=4$, $p < 0.05$). Farkın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını bulmak için Mann-Whitney U testleri yapıldı. Analizlerin sonucunda üniversite 3.sınıf olan grup üniversite 4. sınıf olan gruptan daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Katılımcıların Kendini Feda alt boyutu puanları eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p > 0.05$).

Tablo 4.25' te Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Aşırı Duyarlılık Baskılama Alanı Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.25. Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Aşırı Duyarlılık Baskılama Alanı Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

<i>Değişken</i>	<i>Eğitim Durumu</i>	<i>N</i>	<i>S.O</i>	<i>X²</i>	<i>Sd.</i>	<i>p</i>
Karamsarlık	Üniversite 1. Sınıf	11	156.09	4.75	5	0.447
	Üniversite 2. Sınıf	27	146.26			
	Üniversite 3. Sınıf	25	145.02			
	Üniversite 4. Sınıf	120	127.38			
	Yüksek Lisans	59	120.77			
	Doktora	18	123.75			
	Total	260				
Duyguları Bastırma	Üniversite 1. Sınıf	11	141.91	6.97	5	0.223
	Üniversite 2. Sınıf	27	154.35			
	Üniversite 3. Sınıf	25	149.74			
	Üniversite 4. Sınıf	120	120.02			
	Yüksek Lisans	59	130.15			
	Doktora	18	132.06			
	Total	260				
Yüksek Standartlar	Üniversite 1. Sınıf	11	169.23	11.03	5	0.051
	Üniversite 2. Sınıf	27	158.76			
	Üniversite 3. Sınıf	25	148.82			

	Üniversite 4. Sınıf	120	119.89			
	Yüksek Lisans	59	124.90			
	Doktora	18	128.08			
	Total	260				
Cezalandırıcılık	Üniversite 1. Sınıf	11	157.32	4.36	5	0.499
	Üniversite 2. Sınıf	27	150.44			
	Üniversite 3. Sınıf	25	135.40			
	Üniversite 4. Sınıf	120	124.48			
	Yüksek Lisans	59	126.42			
	Doktora	18	130.89			
	Total	260				

* $p < 0.05$

Katılımcıların Karamsarlık, Duyguları Bastırma, Yüksek Standartlar, Cezalandırıcılık alt boyutu puanları eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p > 0.05$).

Tablo 4.26' da Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğine Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.26. Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğine Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

<i>Değişken</i>	<i>Eğitim Durumu</i>	<i>N</i>	<i>S.O</i>	<i>X²</i>	<i>Sd.</i>	<i>p</i>
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği	Üniversite 1. Sınıf	11	140.05	11.75	5	0.038*
	Üniversite 2. Sınıf	27	154.48			
	Üniversite 3. Sınıf	25	160.30			
	Üniversite 4. Sınıf	120	118.88			
	Yüksek Lisans	59	122.47			
	Doktora	18	151.06			
	Total	260				
Duygusal İstismar	Üniversite 1. Sınıf	11	123.68	13.05	5	0.023*
	Üniversite 2. Sınıf	27	157.65			
	Üniversite 3. Sınıf	25	162.50			
	Üniversite 4. Sınıf	120	122.51			
	Yüksek Lisans	59	116.79			
	Doktora	18	147.72			

	Total	260				
Fiziksel İstismar	Üniversite 1. Sınıf	11	114.86	11.33	5	0.045*
	Üniversite 2. Sınıf	27	158.56			
	Üniversite 3. Sınıf	25	148.46			
	Üniversite 4. Sınıf	120	122.92			
	Yüksek Lisans	59	123.73			
	Doktora	18	145.75			
	Total	260				
Fiziksel İhmal	Üniversite 1. Sınıf	11	153.23	12.45	5	0.029*
	Üniversite 2. Sınıf	27	143.02			
	Üniversite 3. Sınıf	25	163.60			
	Üniversite 4. Sınıf	120	116.80			
	Yüksek Lisans	59	129.21			
	Doktora	18	147.42			
	Total	260				
Duygusal İhmal	Üniversite 1. Sınıf	11	152.23	4.88	5	0.430
	Üniversite 2. Sınıf	27	145.74			
	Üniversite 3. Sınıf	25	146.58			
	Üniversite 4. Sınıf	120	122.52			
	Yüksek Lisans	59	126.69			
	Doktora	18	137.69			
	Total	260				
Cinsel İstismar	Üniversite 1. Sınıf	11	110.05	21.69	5	0.001*
	Üniversite 2. Sınıf	27	165.59			
	Üniversite 3. Sınıf	25	159.20			
	Üniversite 4. Sınıf	120	118.54			
	Yüksek Lisans	59	123.52			
	Doktora	18	153.11			
	Total	260				

* $p < 0.05$

Analiz sonuçlarına göre, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puanları eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($H=11.75$, $Sd=4$, $p < 0.05$). Farkın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını bulmak için Mann-Whitney U testleri yapıldı. Analizlerin sonucunda üniversite 2.sınıf olan grup üniversite 4. sınıf olan gruptan daha yüksek

puan aldığı bulunmuştur. Üniversite 3.sınıf olan grup üniversite 4. sınıf olan gruptan daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Analiz sonuçlarına göre, Duygusal İstismar alt boyutu puanları eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($H=13.05$, $Sd=4$, $p<0.05$). Farkın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını bulmak için Mann-Whitney U testleri yapıldı. Analizlerin sonucunda üniversite 2.sınıf olan grup üniversite 4. sınıf olan gruptan daha yüksek puan aldığı bulunmuştur. Üniversite 3.sınıf olan grup üniversite 4. sınıf olan gruptan daha yüksek puan aldığı bulunmuştur. Üniversite 3.sınıf olan grup yüksek lisans olan gruptan daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Analiz sonuçlarına göre, Fiziksel İstismar alt boyutu puanları eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($H=11.33$, $Sd=4$, $p<0.05$). Farkın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını bulmak için Mann-Whitney U testleri yapıldı. Analizlerin sonucunda üniversite 3.sınıf olan grup üniversite 4. sınıf olan gruptan daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Analiz sonuçlarına göre, Fiziksel İhmal alt boyutu puanları eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($H=12.45$, $Sd=4$, $p<0.05$). Farkın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını bulmak için Mann-Whitney U testleri yapıldı. Analizlerin sonucunda üniversite 3.sınıf olan grup üniversite 4. sınıf olan gruptan daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Analiz sonuçlarına göre, Cinsel İstismar alt boyutu puanları eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($H=21.69$, $Sd=4$, $p<0.05$). Farkın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını bulmak için Mann-Whitney U testleri yapıldı. Analizlerin sonucunda üniversite 2.sınıf olan grup üniversite 4. sınıf olan gruptan daha yüksek puan aldığı bulunmuştur. Üniversite 3.sınıf olan grup üniversite 4. sınıf olan gruptan daha yüksek puan aldığı bulunmuştur. Üniversite 2.sınıf olan grup yüksek lisans olan gruptan daha yüksek puan aldığı bulunmuştur. Üniversite 3.sınıf olan grup yüksek lisans olan gruptan daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.

Tablo 4.27' de anne ve baba eğitim durumu ile Young Şema Ölçeği, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği arasındaki ilişkiler verilmiştir.

Tablo 4.27. Anne ve Baba Eğitim Durumu ile Young Şema Ölçeği, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Arasındaki İlişkiler

	Anne Eğitim Durumu	Baba Eğitim Durumu
Duygusal Yoksunluk	-,142*	-,125*
Terk Edilme	-0,062	-0,085
Sosyal İzolasyon	-0,055	-0,066
Kusurluluk	-0,074	-,136*
Bağımlılık	-0,076	-0,076
Tehditler Karşısında Dayanaksızlık	-0,112	-0,092
Başarısızlık	-0,071	-0,093
Yetersiz Özdenetim	0,009	-0,045
Onay Arayıcılık	-0,008	-0,026
Kendini Feda	-0,102	-0,068
Karamsarlık	0,021	-0,045
Duyguları Bastırma	-0,096	-0,032
Yüksek Standartlar	0,028	-0,037
Cezalandırıcılık	-0,030	-0,027
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği	-,182**	-,168**
Duygusal İstismar	-0,088	-0,119
Fiziksel İstismar	0,080	-0,079
Fiziksel İhmal	-,206**	-,125*
Duygusal İhmal	-,227**	-,169**
Cinsel İstismar	-0,093	-0,102

**p<0,01, *p<0,05

Katılımcıların analiz sonuçlarına göre, Anne eğitim durumu ile Duygusal Yoksunluk puanı arasında zayıf seviye ve negatif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=-.142, p<0.05$). Anne eğitim durumu ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puanı arasında zayıf seviye ve negatif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=-.182, p<0.01$). Anne eğitim durumu ile Fiziksel İhmal puanı arasında zayıf seviye ve negatif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=-.206, p<0.01$). Anne eğitim durumu ile Duygusal İhmal puanı arasında zayıf seviye ve negatif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=-.227, p<0.01$).

Baba eğitim durumu ile Duygusal Yoksunluk puanı arasında zayıf seviye ve negatif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=-.125, p<0.05$). Baba eğitim durumu ile Kusurluluk puanı arasında zayıf seviye ve negatif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=-.136, p<0.05$). Baba eğitim durumu ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puanı arasında zayıf seviye ve negatif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=-.168, p<0.01$). Baba eğitim durumu ile Fiziksel İhmal puanı arasında zayıf seviye ve negatif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=-.125, p<0.05$). Baba eğitim durumu ile Duygusal İhmal puanı arasında zayıf seviye ve negatif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=-.169, p<0.01$).

Anne ve baba eğitim durumu ile diğer değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 4.28' de Young Şema Ölçeği ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği arasındaki ilişkiler verilmiştir.

Tablo 4.28. Young Şema Ölçeği ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Arasındaki İlişkiler

	Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği	Duygusal İstismar	Fiziksel İstismar	Fiziksel İhmal	Duygusal İhmal	Cinsel İstismar
Duygusal Yoksunluk	,436**	,508**	,306**	,253**	,334**	,313**
Terk Edilme	,453**	,569**	,327**	,295**	,285**	,418**
Sosyal İzolasyon	,481**	,565**	,370**	,289**	,351**	,360**
Kusurluluk	,392**	,513**	,290**	,244**	,244**	,429**
Bağımlılık	,369**	,523**	,298**	,168**	,199**	,403**
Tehditler Karşısında Dayanaksızlık	,326**	,475**	,232**	,178**	,159*	,399**
Başarısızlık	,381**	,522**	,326**	,190**	,241**	,342**
Yetersiz Özdenetim	,137*	,310**	0,107	0,022	0,003	,240**
Onay Arayıcılık	,176**	,333**	,125*	0,053	0,071	,201**
Kendini Feda	,166**	,285**	0,073	0,049	0,086	,246**
Karamsarlık	,226**	,401**	,219**	0,059	0,068	,290**
Duyguları Bastırma	,244**	,386**	,199**	,124*	0,112	,253**
Yüksek Standartlar	,125*	,245**	,161**	0,06	0,065	0,076
Cezalandırıcılık	,203**	,383**	,171**	0,057	0,061	,274**

**p<0,01, *p<0,05

Katılımcıların analiz sonuçlarına göre, Duygusal Yoksunluk ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.436, p<0.01$). Duygusal Yoksunluk ile Duygusal İstismar puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.508, p<0.01$). Duygusal Yoksunluk ile Fiziksel İstismar puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.306, p<0.01$). Duygusal Yoksunluk ile Fiziksel İhmal puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.253, p<0.01$). Duygusal Yoksunluk ile Duygusal İhmal puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.334, p<0.01$). Duygusal Yoksunluk ile Cinsel İstismar puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.313, p<0.01$).

Terk Edilme ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.453, p<0.01$). Terk Edilme ile Duygusal İstismar puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.569, p<0.01$). Terk Edilme ile Fiziksel İstismar puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.327, p<0.01$). Terk Edilme ile Fiziksel İhmal puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.295, p<0.01$). Terk Edilme ile Duygusal İhmal puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur

($r=.285, p<0.01$). Terk Edilme ile Cinsel İstismar puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.418, p<0.01$).

Sosyal İzolasyon ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.481, p<0.01$). Sosyal İzolasyon ile Duygusal İstismar puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.565, p<0.01$). Sosyal İzolasyon ile Fiziksel İstismar puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.370, p<0.01$). Sosyal İzolasyon ile Fiziksel İhmal puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.289, p<0.01$). Sosyal İzolasyon ile Duygusal İhmal puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.351, p<0.01$). Sosyal İzolasyon ile Cinsel İstismar puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.360, p<0.01$).

Kusurluluk ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.392, p<0.01$). Kusurluluk ile Duygusal İstismar puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.513, p<0.01$). Kusurluluk ile Fiziksel İstismar puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.290, p<0.01$). Kusurluluk ile Fiziksel İhmal puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.244, p<0.01$). Kusurluluk ile Duygusal İhmal puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.244, p<0.01$). Kusurluluk ile Cinsel İstismar puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.429, p<0.01$).

Bağımlılık ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.369, p<0.01$). Bağımlılık ile Duygusal İstismar puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.523, p<0.01$). Bağımlılık ile Fiziksel İstismar puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.298, p<0.01$). Bağımlılık ile Fiziksel İhmal puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.168, p<0.01$). Bağımlılık ile Duygusal İhmal puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.199, p<0.01$). Bağımlılık ile Cinsel İstismar puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.403, p<0.01$).

Tehditler Karşısında Dayanıksızlık ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.326, p<0.01$). Tehditler Karşısında Dayanıksızlık ile Duygusal İstismar puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.475, p<0.01$). Tehditler Karşısında Dayanıksızlık ile

Fiziksel İstismar puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.232, p<0.01$). Tehditler Karşısında Dayanıksızlık ile Fiziksel İhmal puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.178, p<0.01$). Tehditler Karşısında Dayanıksızlık ile Duygusal İhmal puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.159, p<0.01$). Tehditler Karşısında Dayanıksızlık ile Cinsel İstismar puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.399, p<0.01$).

Başarısızlık ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.381, p<0.01$). Başarısızlık ile Duygusal İstismar puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.522, p<0.01$). Başarısızlık ile Fiziksel İstismar puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.326, p<0.01$). Başarısızlık ile Fiziksel İhmal puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.190, p<0.01$). Başarısızlık ile Duygusal İhmal puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.241, p<0.01$). Başarısızlık ile Cinsel İstismar puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.342, p<0.01$).

Yetersiz Özdenetim ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.130, p<0.01$). Yetersiz Özdenetim ile Duygusal İstismar puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.310, p<0.01$). Yetersiz Özdenetim ile Cinsel İstismar puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.240, p<0.01$).

Onay Arayıcılık ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.176, p<0.01$). Onay Arayıcılık ile Duygusal İstismar puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.333, p<0.01$). Onay Arayıcılık ile Fiziksel İstismar puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.125, p<0.01$). Onay Arayıcılık ile Cinsel İstismar puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.201, p<0.01$).

Kendini Feda ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.166, p<0.01$). Kendini Feda ile Duygusal İstismar puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.285, p<0.01$). Kendini Feda ile Cinsel İstismar puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.246, p<0.01$).

Karamsarlık ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.226, p<0.01$). Karamsarlık ile Duygusal İstismar puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.401, p<0.01$). Karamsarlık ile Fiziksel İstismar puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.219, p<0.01$). Karamsarlık ile Cinsel İstismar puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.290, p<0.01$).

Karamsarlık ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.226, p<0.01$). Karamsarlık ile Duygusal İstismar puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.401, p<0.01$). Karamsarlık ile Fiziksel İstismar puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.219, p<0.01$). Karamsarlık ile Cinsel İstismar puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.290, p<0.01$).

Duyguları Bastırma ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.244, p<0.01$). Duyguları Bastırma ile Duygusal İstismar puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.386, p<0.01$). Duyguları Bastırma ile Fiziksel İstismar puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.199, p<0.01$). Duyguları Bastırma ile Fiziksel İhmal puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.124, p<0.01$). Duyguları Bastırma ile Cinsel İstismar puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.253, p<0.01$).

Yüksek Standartlar ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.125, p<0.01$). Yüksek Standartlar ile Duygusal İstismar puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.245, p<0.01$). Yüksek Standartlar ile Fiziksel İstismar puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.161, p<0.01$).

Cezalandırıcılık ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.203, p<0.01$). Cezalandırıcılık ile Duygusal İstismar puanı arasında orta seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.383, p<0.01$). Cezalandırıcılık ile Fiziksel İstismar puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.171, p<0.01$). Cezalandırıcılık ile Cinsel İstismar puanı arasında zayıf seviye ve pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r=.274, p<0.01$).

TARTIŞMA VE YORUM

Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmaları ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkinin ve bu değişkenlerin sosyo-demografik özellikler açısından farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesidir. Bu amaç çerçevesinde üniversite öğrencilerinden ölçek seti aracılığıyla toplanan veriler analiz edilmiş ve çalışma bulguları saptanmıştır. Çalışmanın bu bölümünde elde edilen sonuçlar ilgili literatür ışığında tartışılmaktadır.

Araştırmanın temel amacı çerçevesinde çocukluk çağı travmaları ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişki incelenmiş olup şu sonuçların ortaya çıktığı görülmüştür: Buna göre çocukluk çağı travmalarından duygusal istismar ile duygusal yoksunluk, terk edilme, sosyal izolasyon, kusurluluk, bağımlılık, dayanıksızlık, başarısızlık, yetersiz özdenetim, onay arayıcılık, karamsarlık, duyguları bastırma, yüksek standartlar ve cezalandırıcılık şemaları arasında orta seviyede pozitif ilişki vardır. Fiziksel istismar ile duygusal yoksunluk, terk edilme, sosyal izolasyon ve başarısızlık arasında orta seviye pozitif ilişki bulunmaktadır. Cinsel istismar ile duygusal yoksunluk, terk edilme, sosyal izolasyon, kusurluluk, bağımlılık, dayanıksızlık, başarısızlık ve cezalandırıcılık arasında orta düzeyde pozitif ilişki olduğu saptanmıştır. Fiziksel ihmal ve duygusal yoksunluk, terk edilme, sosyal izolasyon, kusurluluk, arasında orta seviye pozitif ilişki vardır. Duygusal ihmal ve duygusal yoksunluk, sosyal izolasyon, arasında orta seviye pozitif ilişki vardır. Görüldüğü üzere çocukluk çağı travmaları ile erken dönem uyumsuz şemalar arasında anlamlı ilişkilerin olduğu ve çocukluk çağı travma puanlarının yükselmesi paralelinde erken dönem uyumsuz şema puanlarının da yükseldiği görülmektedir. İlgili literatür incelendiğinde bu çalışma bulgularını destekler nitelikte çocukluk çağı travmaları ile erken dönem uyumsuz şemaların ilişkili olduğunu saptayan çalışmaların yoğunlukta olduğu görülmektedir.

Güler ve Gümüş (2018, s.395) çalışmalarında çocukluk çağı travmalarının erken dönem uyumsuz şemalar üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Elde edilen sonuçlara göre çocukluk çağı travmaları arttıkça başarısızlık, iç içe geçme/ bağımlılık, ayrıcalıklılık/ yetersiz özdenetim artmaktadır. Ayrıca duygusal istismar ile duygusal yoksunluk, başarısızlık, sosyal izolasyon, duyguları bastırma, iç içe geçme/ bağımlılık, ayrıcalıklılık/ yetersiz özdenetim arasında pozitif yönde anlamlı ilişkilerin bulunduğu sonuçları elde edilmiştir. Fiziksel İstismar ile başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon, onay arayıcılık, iç içe geçme/ bağımlılık, kendini feda, terk

edilme, cezalandırıcılık, kusurluluk, hastalık ve tehditler karşısında dayanıksızlık, duygusal yoksunluk arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Bu çalışmanın da ortaya koymuş olduğu gibi şemaların kökeninde bireylerin çocukluk çağlarında ailesi ve yakın çevresinden maruz kaldığı travmatik yaşam deneyimleri, yetişkinlik döneminde bağlanma ve özerklik gibi şemaların ortaya çıkmasında etkili olabilmektedir (Güler ve Gümüş, 2018, s.396). Erken dönem şemalar bireyin çocukluk evresindeki olumsuz yaşantıları ve olumsuz aile ilişkisi aracılığıyla oluşmaktadır (Young vd., 2003, s.178). Yiğit ve Erden (2015, s.57)'nin çalışmasında; duygusal, fiziksel ve cinsel istismarın ayrılma/reddedilme ve zedelenmiş özerklik/performans şema alt alanlarında etkisinin bulunduğu belirtilmiştir. 85 kadın üzerinde yapılan bir çalışmada, sosyal izolasyon algısının artmasının çocukluk çağı cinsel istismarla anlamlı bir şekilde ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu bulgulara göre, çocukluğunda kötü muamele gören yetişkinlerin, kötü muamele görmemiş yetişkinlerden farklı psikolojik özellikler gösterdiği anlaşılmıştır (Tezel vd.,2015, s.230).

Lumley ve Harkness (2007, s.652)'nin çalışmasında ise; erken dönemde deneyimlenen cinsel ve fiziksel istismarın zedelenmiş özerklik/diğerleri yönelimlilik alt şema boyutu; hastalıklar ve zarar görme karşısında dayanıksızlık ve ayrılma/reddedilme alt şema boyutu güvensizlik/suistimal etmenin gelişmesine yol açabileceğini saptamışlardır. Gök (2012, s.85)'ün çalışmasında da; ailedeki negatif yetiştirme tarzının ayrılma / reddedilme şema alt alanı ile olumlu yönde ilişkili çıkmıştır. Gök (2012)'ün çalışmasında, anne ve babanın yetiştirme tarzı ve psikopatolojik semptomlar arasında ayrılma/reddedilme şema alt alanı aracı role sahiptir. Dolayısıyla yapılan çalışma pek çok öncül çalışmayla tutarlılık göstererek şema yapıları ve çocukluk travması arasındaki bağlantıyı desteklemiştir.

Şemaların kökeninde kişilerin çocukluk çağlarında ailesi ve yakın çevresinden maruz kaldığı travmatik yaşantılar, erişkinlik döneminde bağlanma ve özerklik gibi şemaların meydana gelmesinde etkili olmaktadır (Kapçı ve Hamamcı, 2010, s.130). Specht ve arkadaşları borderline kişilik bozukluğu ve erken dönem uyum bozucu şemalar arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmanın sonuçlarına göre çocuk dönemindeki travmatik yaşantıların şemaların oluşmasında etkili olduğu sonucu görülmektedir (Specht ve ark., 2009, s.261). Wright ve arkadaşları duygusal yoksunluğun sebepleri üzerinde yaptıkları araştırmada çocukluk çağındaki ihmal ve istismarların kişilerde erken dönem uyumsuz şemaların oluşmasında etmen olduğu görülmektedir (Wright ve ark., 2009, s.66). Çakır (2007, s.14)'ın yapmış olduğu araştırmada cinsel istismara uğrayan kadınların travma sonrası stres bozukluğu,

majör depresif bozuklukluğu sonucunda oluşan şemalarının saptanması ve sonrasında travma sonrası stres bozukluğu oluşmayan kadın katılımcıların majör depresif bozukluğu ile erken dönem uyum bozucu şemaların karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre majör depresif bozukluğu ile travma sonrası stres bozukluğu olan katılımcıların başarısızlık, dayanıksızlık ve boyun eğicilik şema puanları sadece majör depresif bozukluğu olan katılımcılara oranla anlamlı düzeyde daha olumsuz olduğu görölmektedir. şemalar, çocukluk ve ergenlik döneminde temel ihtiyaçların doğru bir biçimde giderilmemesi sonucunda ortaya çıkmasının yanı sıra, yetişkinlikte de temel ihtiyaçların doğru bir şekilde giderilmesine engel olmaktadır denilebilir. Dolayısıyla çocukluk dönemindeki travmaların uyum bozucu şemaların oluşmasında oldukça etkili olduğunu ve bu travmaların yetişkinlikte izlerini sürdürmesinin kaçınılmaz olduğunu söyleyebiliriz. Çocukluk yaşantılarında ortaya çıkan bu tür olumsuz yaşam deneyimlerinin çocuklar tarafından kolaylıkla içselleştirilebilmesinin ve özellikle en çok güven duydukları ebeveynleri ya da bakımverenleri aracılığıyla gerçekteşebilen bu örselleyici yaşantıların bireylerin şemalarla doğrudan ilişkili olan kendisine ve dış dünyaya ilişkin bakış açılarını etkilemiş olduğu düşünölebilir.

Sosyo-demografik verilerden cinsiyet değişkeni ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkiye göre erkek katılımcıların duygusal yoksunluk, sosyal izolasyon, kusurluluk, duyguları bastırma, yüksek standartlar şema alt boyutlarında kadın bireylerden daha yüksek puanlar aldıkları saptanmıştır. Bu sonuç erkek bireylerin bu şemalar açısından kadınlara oranla daha dezavantajlı olduklarını göstermektedir. Literatürde bu sonuçları destekleyen çalışmaların bulunduğu görölmektedir. Konuş (2019, s.52)'un çalışmasında erkekler şema alt alanı ayrılma/reddedilme boyutları duygusal yoksunluk, terk edilme, güvensizlik, sosyal izolasyon ve kusurluluk/utanç ile; zedelenmiş sınırlar/yüksek standartlar alt boyutları karamsarlık ve yetersiz özdenetim ile ve zedelenmiş özerklik/diğerleri yönelimlilik alt boyutları boyun eğicilik, tehditler karşısında dayanıksızlık ve kendini feda alt boyutlarında kadınlara kıyasla daha fazla puan almışlardır.

Saygılı (2014, s.72)'nın yaptığı çalışmada da; cinsiyet demografik değişkeninin şema alt alanı ayrılma reddedilme ile anlamlı bir farklılık ortaya koyduğu görölmektedir. Özbaş, Sayın ve Coşar (2012, s.84), çalışmalarında erkek öğrencilerin bilişsel şemalarının daha güçlü olduğunu göstermiştir. Bu durumun kız-erkek cinsiyetleri arasındaki genel farklılıktan veya toplumun cinsiyet rollerine verdiği değerden kaynaklandığı düşünölebilir. Karadeniz (2005), kız öğrencilerin sorunları çözmeye daha atılgan olduklarını, sosyal destek arama ve sosyal dayanışma noktasında erkeklerden daha başarılı olduklarını belirtmiştir. Bu noktada kız

öğrenciler sorunları ile ilgilenip uyumsuz şemalarını esnetebilirken erkeklerin uyumsuz şemaları katı kalmaktadır (Karadeniz, 2005, s.83). Bu çalışmada özellikle duygusal bastırma, duygusal yoksunluk ve yüksek standartlar şemalarının erkeklerde daha yüksek çıkmış olmasının toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin bir getirisi olarak erkeklerin güçlü olmaları gerektiği gibi algıların söz konusu olması olası duygusal yaşantılardan kaynaklanabilecek olumsuzlukları reddedebilmek için erkeklerin duygularından biraz daha uzak olmalarına yol açmış olabilir. Ayrıca gerek toplum içerisinde gerekse bireysel olarak erkek olmanın kendisine yüklediği sorumluluklardan kaynaklı olarak yüksek standartlar şemasının yükseldiği düşünülebilir.

Erken dönem uyumsuz şemalar ile yaş arasındaki ilişkiye göre yalnızca karamsarlık alt boyutunda daha genç yaş grubu olan 18-21 yaş arası gruptaki bireylerin karamsarlık puanlarının diğer gruplardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Diğer alt boyutlar açısından ise yaş ile şemalar arasında anlamlı ilişki bulunmamaktadır. Güler ve Gümüş (2018, s.396) yaptıkları çalışmada şema alt alanı ayrılma reddedilmenin boyutu olan kusurluluk/utanç ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılık bulmuştur. Çalışkan (2017, s.78) çalışmasında yaşın erken dönem uyumsuz şemaları negatif yordayıcı etkisinden bahsetmiştir. Yaşın ilerlemesiyle birlikte kişi kendisini ve dünyayı yorumlamada ve değerlendirmede daha üst bilişsel yapılara erişmekte ve şemaları erken dönemlere oranla daha esnek yapılar sergilemektedir. Alfafos (2009), şemaların çocukluk döneminde oluştuğunu ve ergenlik döneminde geliştiğini belirtmiştir. Ergenlik sonrası kişinin genişleyen karşılıklı ilişkiler bağları ve dünyayı algılayış biçimine göre şemalarda değişiklikler meydana gelebilir. Literatürde yaş ile erken dönem uyumsuz şemaları ortaya koyan sonuçlar az olsa da bu çalışma şemaların çocukluk döneminden başlayarak ergenlik döneminde şiddetlenebileceği bakış açısını desteklemektedir. 18-21 yaş arası grubun karamsarlık şemalarının daha yüksek olmasının hem bu durum ile hem de ergenlik döneminin doğal çalkantılı gelişim süreci ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Yaş ve çocukluk çağı travmaları açısından yapılan analizlere göre ise fiziksel ihmal ve duygusal ihmal açısından bakıldığında 30-39 yaş arası grup diğer gruplardan anlamlı düzeyde daha yüksek puan almışlardır. Bu sonuç 30-39 yaş arası grubun ihmal edilmiş olma düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Güler ve Gümüş (2018) çalışmasında 40 yaş üzeri bireylerde fiziksel ve duygusal ihmal düzeyinin daha genç yaş gruplarına göre daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir. Çağatay (2014) yaptığı çalışmada cinsel istismar ve duygusal istismar arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucu elde etmiştir. 22-25 yaş grubunda cinsel istismar ve duygusal istismar diğer yaş gruplarına oranla daha yüksek olduğu sonucunu elde

etmiştir. Türkiye’de çocuk ihmal ve istismarları ile ilgili yapılan bilimsel araştırmalarda farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır. 50473 çocuğun annesi ile yapılan mülakat ve vaka çalışmaları ile 16 ile de yapılan bir çalışmada 4-12 yaş aralığındaki çocukların %62’sinde çocuklara fiziksel cezalar verildiği saptanmıştır (Bilir, 1991, s.57). Çalışma neticesinde bu yaş grubunun ihmal puanlarının daha yüksek olmasının bu gruptaki bireylerin çocukluk dönemlerine denk gelen evredeki psikolojik ve sosyolojik koşullardan kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Söz konusu evrelerde daha yakın zamanlarda oranla daha yüksek düzeyde geleneksel aile koşulları ve ekonomik şartlar bu grubun daha yüksek düzeyde ihmal algılamış olmasına sebebiyet vermiş olabilir.

Araştırmaya katılan bireylerin anne babalarının eğitim durumları açısından yapılan analizlere göre anne ve baba eğitim seviyesi düştükçe çocukluk çağı travmaları toplam puanı ve ihmal puanları yükselmektedir. Ayrıca anne ve baba eğitimi düştükçe bireylerdeki duygusal yoksunluk ve kusurluluk şema puanlarının da yükseldiği görülmektedir. Bireylerin kendi eğitim durumları açısından ise sadece üniversite 3. Sınıf öğrencileri duygusal yoksunluk, sosyal izolasyon ve onay arayıcılık alt boyutlarında 4. Sınıf üniversite öğrencilerinden daha yüksek puan almışlardır. Örsel ve arkadaşları (2011) psikiyatri araştırma grubuna hastaların çocukluk çağında duygusal, fiziksel, cinsel istismara uğramış olma sıklıkları ve risk etkenlerinin araştırılarak tanı gruplarına göre karşılaştırılması amaçlanmıştır. Cinsel istismar olduğunu belirten grupta alkolmadde kullanımı/bağımlılığı, intihar girişim oranları istatistiksel olarak yüksektir. Ailesel risk etkenleri olarak, düşük anne-baba eğitimi, anne-baba arasında şiddetin olduğu ailelerde ve çocukluk döneminde anne-babalardan göç, boşanma, eğitim gibi nedenlerle uzun süre ayrı kaldığını bildiren grupta istismar oranları istatistiksel olarak yüksek saptanmıştır. Gelişmekte olan ülkeler ve özellikle de çocuklar ruhsal örseleyici yaşantılara çok daha yoğun olarak maruz kalmaktadırlar. Savaş, doğal afet, fakirlik, eğitimsizlik, trafik kazaları, salgın hastalıklar, göç, politik ya da dinsel terör, toplumsal şiddet gibi istismar kavramı dışında kalan travmatik yaşantılar neredeyse bütünüyle Türkiye’nin de içinde bulunduğu gelişmekte olan ülkeleri etkilemektedir (Örsel ve ark., 2011, s.135). Görüldüğü üzere anne baba eğitim durumu hem çocukluk çağı travmaları hem de bazı şema alanları üzerinde etkili olabilmektedir. Ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken bilinçli olmalarının ve çocuk gelişimi konusunda etkili olabilecek faktörleri değerlendirebilecek eğitim seviyesine sahip olmasının çocuklarda bu tür olumsuz yaşam deneyimlerini azaltabileceği ifade edilebilir.

ÖNERİLER

Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmaları ve erken dönem uyum bozucu şemalarının arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu araştırma üniversite öğrencileri ile sınırlıdır. Bundan dolayı diğer yaş ve meslek gruplarının da dahil edildiği geniş çaplı çalışmalarının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca çalışmanın evreni sadece İstanbul ilindeki üniversite öğrencilerini kapsamaktadır. Yapılacak bundan sonraki çalışmalar da daha geniş kapsamlı araştırmalar yapılması ve araştırma yerinin değiştirilerek örneklem grubunun daha geniş tutulması konuya dair daha kapsamlı bir bilgiyi sunabilir. Bu çalışma çocukluk çağı travmalarının erken dönem uyumsuz şemalar ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Bu veriden yola çıkarak çocuk yetiştiren ailelere çocukları travmatik yaşantılardan korumaya yönelik toplumsal bilinçlendirme çalışmalarının yapılmasının bu bireylerin daha sonraki yaşantılarını daha az problemlili yaşamalarına katkı sunacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmaların yapılmasının hem bireysel hem toplumsal faydalar sağlayacağı söylenebilir. Bu çalışmada veri toplama araçları olarak bireylerin yazılı olarak cevaplandıkları ölçek seti kullanılmış olup sonuçlar bireylerin sundukları veriler ile sınırlıdır. Bireysel görüşmelerin ve gözlem yöntemlerinin de kullanılarak yapılacak farklı çalışmaların da yapılmasının elde edilen sonuçların genellenebilmesine ve daha yüksek düzeyde bilimsel nitelik kazandırmasına katkı sunacağı düşünülebilir. Bu çalışmada erken dönem uyumsuz şemalar ile çocukluk çağı travmaları değişkenleri arasındaki ilişki incelenmiş olup çalışma bu değişkenlerle sınırlı tutulmuştur. Bu iki değişkenin bireylerin yaşamları üzerindeki etkisi göz önünde bulundurulduğunda ilişkili olabilecekleri farklı psikolojik dinamiklerinde dahil edildiği araştırmaların yapılması literatürün zenginleşmesi adına faydalı olacaktır. Yapılan incelemelerde ülkemizde uyum bozucu şemalar konusunda yeterli araştırma ve yerli kaynak olmadığını görmüş olup, özellikle bu alanda daha çok araştırma yapılması ve kaynak üretilmesi ülkemizde şema terapinin öğrenilip, uygulanması açısından son derece önem arz ettiği gibi, bu çalışma da bundan sonraki çalışmalara bu anlamda hem kaynak olması hem de yol gösterici olması bakımından önemli olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Akduman, G. ve Cantürk, G. (2004). Ebeveynlerin Duygusal İstismar Olarak Kabul Edilen Davranışları. *Adli Psikiyatri Dergisi*, 1.2: 13-18.
- Aktepe, E. (2009). Çocukluk çağı cinsel istismarı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2009, 1.2: 95-119.
- Alexander, P. (2003). C. Parent-child role reversal: Development of a measure and test of an Attachment theory model. *Journal of Systemic Therapies*, 22.2: 31-44.
- Alfasfos, L. (2009). The early maladaptive schemas and their correlations with the psychiatric symptoms and the personality accentuations for palestinian students. Unpublished doctoral dissertation. Hamburg University, Hamburg, Germany.
- Alfasfos, L. (2010). "The early maladaptive schemas and their correlations with the psychiatric symptoms and the personality accentuations for palestinian students."
- Allen, B. ve Lauterbach, Dean. (2007). Personality characteristics of adult survivors of childhood trauma. *Journal of Traumatic Stress: Official Publication of The International Society for Traumatic Stress Studies*, 20.4: 587-595.
- APA (2014). *DSM-5 Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı* (1. Baskı; E. Köroğlu, Çev.). Ankara: HYB Yayınları.
- Aral, N. ve Gürsoy, F. (2001). Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151.5: 27-54.
- Aust, S., et al. (2013). The role of early emotional neglect in alexithymia. *Psychological trauma: theory, research, practice, and policy*, 5.3: 225.
- Bahar, G. Savaş, Haluk A. Bahar, A. (2009). Çocuk istismarı ve ihmali: bir gözden geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4.12: 51-65
- Belsky, Jay. (1980). Child maltreatment: An ecological integration. *American psychologist*, 35.4: 320.

- Bilir, Ş. (1991). 4–12 Yaşları Arasında 16.100 Çocukta Örselenme Durumları İle İlgili Bir İnceleme, Çocuk istismarı ve ihmali, çocukların kötü muameleden korunması, 1991.
- Bilir, Ş., et al. (1991). 4-12 yaşları arasında 16100 çocukta örselenme durumları ile ilgili bir inceleme. *Çocuk istismarı ve ihmali, çocukların kötü muameleden korunması*, 1.
- Bornstein, B.H. Kaplan, D. L.; Perry, A.R. (2007). Child abuse in the eyes of the beholder: Lay perceptions of child sexual and physical abuse. *Child Abuse & Neglect*, 31.4: 375-391.
- Bostancı, N., et al. (2006). Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmalarının depresif belirtileri üzerine etkisi. *Yeni Sempozyum Dergisi*, 2006, 44.2: 100-106.
- Brown, G. R. ve Anderson, B. (1991). Psychiatric morbidity in adult inpatients with childhood histories of sexual and physical abuse. *American journal of Psychiatry*, 148.1: 55-61.
- Browne, C. Winkelman, C. (2007). The effect of childhood trauma on later psychological adjustment. *Journal of Interpersonal Violence*, 22.6: 684-697.
- Burgess, A. W. Hartman, Carol R.; Clements, Pt. (1995). Biology of memory and childhood trauma. *Journal of Psychosocial Nursing and Mental Health Services*, 33.3: 16-26.
- Carr, S.N. and Francis, Andrew JP. (2010). Do early maladaptive schemas mediate the relationship between childhood experiences and avoidant personality disorder features? A preliminary investigation in a non-clinical sample. *Cognitive therapy and research*, 34.4: 343-358.
- Christine, H. ve Charles N. (2001). The role of childhood trauma in the neurobiology of mood and anxiety disorders: preclinical and clinical studies, *Biological psychiatry*, 49(12), s.1023-1039.
- Chu, J.A., et al. (1999). Memories of childhood abuse: Dissociation, amnesia, and corroboration. *American Journal of Psychiatry*, 156.5: 749-755.
- Cicchetti, D. Rizley, R. (1981). Developmental perspectives on the etiology, intergenerational transmission, and sequelae of child maltreatment. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 1981.11: 31-55.

- Corey, G. Ergene, T. (2008). *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuram ve uygulamaları*. Mentis yayıncılık.
- Çakır, Z. (2007). Antisosyal Kişilik Bozukluğunda Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, Algılanan Ebeveynlik Stilleri ve Şema Sürdürücü Başa Çıkma Davranışları Arasındaki İlişkiler: Şema Terapi Modeli Çerçevesinde Bir İnceleme, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Çalışkan, B. (2017). The relationship between early maladaptive schemas, perceived maternal parenting style, emotion regulation difficulties and psychological well-being. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çalışkan, B. (2017). *Relationship between early maladaptive schemas, perceived maternal parenting style, emotion regulation difficulties and psychological well-being*. MS thesis. Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Davis, J.L.; Petretic, P. A. (2000). The impact of child sexual abuse on adult interpersonal functioning: A review and synthesis of the empirical literature. *Aggression and violent behavior*, 5.3: 291-328.
- Ding, H., et al. (2017). Moderating and mediating effects of resilience between childhood trauma and depressive symptoms in Chinese children. *Journal of affective disorders*, 2017, 211: 130-135.
- Dinleyici, M. ve Dağlı, F. (2016). Duygusal İhmal, İstismar Ve Çocuk Hekiminin Rolü/Emotional Abuse, Neglect And The Role Of Pediatrician. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 38.2: 18-27.
- Doerner W. ve Steven L. (2015). *Victimology*, Routledge, s.505.
- Ellason J. ve Ross C. (1997). Childhood trauma and psychiatric symptoms, *Psychological Reports*, 80(2), s.447-450.
- Gateway, C. (2013). What is child abuse and neglect? Recognizing the signs and symptoms.
- Glaser, D. (2002). Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment): A conceptual framework. *Child abuse & neglect*, 26.6-7: 697-714.

- Gök, A. C. (2012). Associated Factors of Psychological Well-Being: Early Maladaptive Schemas, Schema Coping Processes and Parenting Styles. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Güler, K. ve Gümüş, Z. (2018). Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Yordayıcısı Olarak Çocukluk Çağı Travmalarının İncelenmesi, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(81), s.379-398
- Güler, N., et al. (2002). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihtmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 24.3: 128-134.
- Hashemian, S., et al. (2015). Relationship between early maladaptive schemas and sexual satisfaction in working women in Mashhad Ferdowsi University and Shiraz University, Iran. *Journal of Fundamentals of Mental Health*, 17.4: 192-196.
- Herman, JL. (2007). *Travma ve İyileşme: şiddetin sonuçları ev içi istismardan siyasi teröre*. Yayıncılık.
- Jacobi, G. et al. (2010). Child abuse and neglect: diagnosis and management. *Deutsches Arzteblatt International*, 107.13: 231.
- Joseph B., Zucker, KJ, Hood, JE., Costa, GA., Akman, D. and Cassavia, E. (1992). A review of the long-term effects of child sexual abuse, *Child abuse & neglect*, 16(1), s.101-118.
- Jovev, M. and Jackson, H.J. (2004). Early maladaptive schemas in personality disordered individuals. *Journal of personality disorders*, 18.5: 467-478.
- Kapçı, K. ve Hamamcı, Z. (2010). Aile işlevi ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişki: Erken dönem uyum bozucu şemaların aracı rolü, *Klinik Psikiyatri*, 13(3), s.127-136.
- Kaplan S. (2010). *The child as social person. Childs and parents*, Routledge, New York,
- Kaplan, S. (2002). Physical abuse and neglect. In:Lewis M(editor) *Child and Adolescent Psychiatry, A Comprehensive Textbook*. 2nd ed. Baltimore Williams&Wilkins. s.1208-1215.

- Kaplan, S.J., Pelcovitz, D., Labruna, V. (1999). Child And Adolescent Abuse and neglect research: A review of the past 10 years. Part I: Physical and emotional abuse and neglect. *Journal-American Academy Of Child And Adolescent Psychiatry*, 38: 1214-1222.
- Kara, B., Biçer, Ü., Gökalp, A.S. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47.2: 140-51.
- Karadeniz, E. (2005). Üniversite giriş sınavına hazırlanan lise son sınıf öğrencileri ve velilerinin kaygı düzeyleri, baş etme yolları ve denetim odağı arasındaki ilişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kelly, J.B. (2003). Parents with Enduring Child Disputes: Multiple Pathways to Enduring Disputes1. *Journal of Family Studies*, 9.1: 37-50.
- Kepenççi, Y.K. (2001). Hukuksal açıdan çocuk istismarı ve ihmali, *Katkı Pediatri Dergisi*, 22, s.262-275.
- Konuş, B. (2019). Madde bağımlılığı tedavisi gören bireylerde çocukluk çağı travmalarının erken dönem uyumsuz şemalar üzerine etkisi: Öz şefkatin aracı rolü üzerine bir inceleme. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Lumley, M.N., Harkness, K.L. (2007). Specificity in the relations among childhood adversity, early maladaptive schemas, and symptom profiles in adolescent depression. *Cognit Ther Res*, (31), 639-657.
- Martin, A., Volkmar, F.R.; Lewis, M. (ed.). (2007). *Lewis's child and adolescent psychiatry: a comprehensive textbook*. Lippincott Williams & Wilkins.
- Nordahl, H.M., Holthe, H. And Haugum, Ja. (2005). Early maladaptive schemas in patients with or without personality disorders: Does schema modification predict symptomatic relief?. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 12.2: 142-149.
- Ovayolu, N., Uçan, Ö. ve Serindağ, S. (2007). Çocuklarda cinsel istismar ve etkileri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2.4: 13-22.

- Örsel, S., Karadağ, H., Karaoğlan Kahiloğulları A., Akgün Aktaş E. (2011). Psikiyatri hastalarında çocukluk çağı travmalarının sıklığı ve psikopatoloji ile ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12(2), 130-136.
- Özbaş, A. A., Sayın, A., ve Coşar, B. (2012). Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerde sınav öncesi anksiyete düzeyi ile erken dönem uyumsuz şema ilişkilerinin incelenmesi. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 81-89
- Polat, O. (2001). *Çocuk ve Şiddet*, Der Yayınları; İstanbul, s.138-150
- Polat, O. (2007). *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı*; 1 Tanımlar, Seçkin Yayın Evi, Ankara, s.142-167
- Rada, S. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları İle Sosyal Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki: Türkiye ve Belçika Karşılaştırması. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Rafaeli, E. Bernstein, Dp. And Young, J. (2001). *Schema therapy: Distinctive features*. Routledge.
- Rafaeli, E.; Bernstein, D.; Young, J. (2013). *Şema Terapi Ayırıcı Özellikleri* (2. b.). A. Karaosmanoğlu, N. Azizlerli, Dü, and M. Şaşıoğlu, Çev.) İstanbul: Psikonet Yayınları.
- Renner, F., et al. (2012). Early maladaptive schemas in depressed patients: Stability and relation with depressive symptoms over the course of treatment. *Journal of affective disorders*, 2012, 136.3: 581-590.
- Rose, SJ., Meezan, W. (1995). Child neglect: A study of the perceptions of mothers and child welfare workers. *Children and Youth Services Review*, 17.4: 471-486.
- Runyan, D. (2002). Child abuse and neglect by parents and other caregivers. *World report on violence and health*.
- Sadock, B. J. Sadock, V A. (2011). *Kaplan and Sadock's synopsis of psychiatry: Behavioral sciences/clinical psychiatry*. Lippincott Williams & Wilkins.
- Sarıtaş-Atalar, D. Gençöz, T. (2015). Anne ret algısı ile psikolojik sorunlar arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26.1: 40-47.

- Saygılı, G. (2014). Erken Döneme İlişkin Gelişimsel Etmenler ile Psikolojik İyilik Hali Arasındaki İlişkide Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Aracı Rolünün İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Scannapieco, M., et al. (2005). *Understanding child maltreatment: An ecological and developmental perspective*. Oxford University Press on Demand.
- Sezgin U, (1998). Prostitution in Five Countries: Violence and Post- Traumatic Stress Disorder, *Feminism Psychology*, 8(4), 1998, s.405-426.
- Soygüt, G. and Çakır, Z. (2009). Ebeveynlik Biçimleri ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkilerde Kişilerarası Şemaların Aracı Rolü: Şema Odaklı Bir Bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi* 20.2 (2009).
- Soygüt, G. Karaosmanoğlu, A. Cakır, Z. (2003). Assessment of early maladaptive schemas: A psychometric study of the Turkish Young Schema Questionnaire-Short Form-3. *Turkish Journal of Psychiatry*, 2003, s.144-152.
- Specht, M., Chapman E. And Celluci, T. (2009). Schemas and borderline personality disorder symptoms in incarcerated women, *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 40(2), s.256-264.
- Şahiner, Ü. M., et al. (2001). Tıbbi açıdan çocuk istismarı. *Katkı Pediatri Dergisi*, 22.5: 276-285.
- Şar, V. Zoroğlu, S. Ve Öztürk, M. (2001). Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları/Probable results of childhood abuse and neglect. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2.2 (2001): 69.
- Şar, V., Öztürk, E. Ve İkikardeş, E. (2012). Validity and reliability of the Turkish version of Childhood Trauma Questionnaire, *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences*, 32(4), s.1054
- Şar, V., Öztürk, E. And İkikardeş. E. (2012). Çocukluk çağı ruhsal travma ölçeğinin Türkçe uyarlamasının geçerlilik ve güvenilirliği. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences* 32.4 1054-1063.

- Şimşek, F. Ulukol, B. Bıngöler, B. (2004). Çocuk istismarına disiplin penceresinden bakış. *Adli Bilimler Dergisi*, 3.1: 47-52.
- Taner, Y. ve Gökler, B. (2004). Çocuk istismarı ve ihlali: psikiyatrik yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35, s.82-86.
- Terr, L.C. (1995). *Childhood traumas, Psycho-traumatology*. Springer, Boston, MA, s.301-320.
- Terr, L.C. (2003). Childhood traumas: An outline and overview. *Focus*, 1(3), s.322-334.
- Terr, Lenore C. (1984). Chowchilla revisited: the effects of psychic trauma four years after a school-bus kidnapping. *Annual Progress in Child Psychiatry & Child Development*, 1984.
- Tezel, F. K., Kışlak, T. Ş. ve Boysan, M. (2015). Relationships between Childhood Traumatic Experiences, Early Maladaptive Schemas and Interpersonal Styles. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 52(3), 226-232.
- Thimm, Jens C. (2010). "Relationships between early maladaptive schemas and psychosocial developmental task resolution." *Clinical Psychology & Psychotherapy: An International Journal of Theory & Practice* 17.3, 219-230.
- Topbaş, M. (2004). İnsanlığın büyük bir ayıbı: Çocuk istismarı. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 3.4: 76-80.
- Topçu, S. (2009). *Silinmeyen izler: çocuk, genç ve engellilerin istismar ve ihmali*. Phoenix Yayınevi.
- Trıncas, R. et al. (2014). Specific dysphoric symptoms are predicted by early maladaptive schemas. *The scientific world journal*, 2014, 2014.
- Turhan, E. Sangün, Ö. İnandı, T. (2006). Birinci basamakta çocuk istismarı ve önlenmesi.
- Van Der Kolk, B. A. (2005). Developmental Trauma Disorder *Psychiatric Annals*.
- Van Der Kolk, B. A.; Greenberg, M. S. (1987). The psychobiology of the trauma response: Developmental issues in the psychobiology of attachment and separation. *Psychological Trauma, American Psychiatric Press, Washington, DC*, 63-87.

- Wolfe, David A. (1999). *Child abuse: Implications for child development and psychopathology*. Sage Publications.
- Wright, MOD, Crawford, E. Del, C, D. (2009). Childhood emotional maltreatment and later psychological distress among college students: The mediating role of maladaptive schemas. *Child abuse & neglect*, 33.1: 59-68.
- Wright, M. Crawford E. and Castillo D.. vd., (2009). Childhood emotional maltreatment and later psychological distress among college students: The mediating role of maladaptive schemas, *Child abuse & neglect*, 33(1), 2009, s.59-68.
- Yalçın, SB., Ak M., Kavaklı, M. ve Kesici, Ş. (2018). *Mutluluğun önündeki engel: Erken dönem uyumsuz şemalar*. JCBPR 2018; 7(1):7-13
- Yanık, D.H. (2015). Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Mizah Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Okan Üniversitesi: İstanbul.
- Yanık, M. ve Özmen, M. (2002). Psikiyatri poliklinigine basvuran hastalarda çocukluk çağı kötüye kullanım/ihmal yasantıları ile intihar, kendine fiziksel zarar verme ve dissosiyatif belirtiler arasındaki ilişki/The relationship of childhood abuse/neglect to suicide, selfmutilative behavior, and dissociative experience in the psychiatry outpatients. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 3.3: 140.
- Yaşar, T. ve Gören, S. (2007). Çocuk istismarı ve ihmali, *Dicle Tıp Dergisi*, 34(1), s.70-74.
- Yıkılmaz, M. (2016). Üniversite öğrencilerinde varoluşsal kaygı: erken dönem uyum bozucu şemalar, kontrol odağı ve travma sonrası gelişimin yordayıcılığı.
- Yiğit, İ. ve Erden, G. (2015). Çocukluk Çağı İstismar Yaşantıları ile Genel Psikolojik Sağlık Arasındaki İlişki Erken Dönem Uyum Bozucu Şemaların Aracı Rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*. 30(75), 47-59.
- Young, J E. (1999). *Cognitive therapy for personality disorders: A schema-focused approach*. Professional Resource Press/Professional Resource Exchange,
- Young, J. E., Kloska, JS and Weishaar, ME. (2003). *Schema therapy: A practitioner's guide*. New York: The Guilford Press, s.103-350.

Yurdakök, K. ve İnce Osman T. (2010). Duygusal istismar ve ihmal, *Katkı Pediatri Dergisi*, 32(4), s.423-433.

Zeytinoğlu, S. (1991). Sağlık, sosyal hizmet, hukuk ve eğitim alanlarında çalışanların Türkiye’de çocuk istismarı ve ihmali sorunu ile ilgili görüşleri. *Çocuk İstismarı ve İhmali*, 147-161.

Zoroğlu, S., Şar, V. Ve Öztürk, MB. (2001). Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2(2), s.69.

EKLER

EK-A: Kişisel Bilgi Formu

Sayın katılımcılar;

Aşağıda sizi tanımamıza yönelik bazı sorular bulunmaktadır. Sorulara içtenlikle cevap vermeniz araştırmanın güvenilirliği açısından önem taşımaktadır. Test üzerinde kimliğinizi belirten herhangi bir soru bulunmamaktadır. Bu nedenle her soru için mümkün olduğunuzca samimi bir şekilde size uyan cevabı işaretleyiniz. Lütfen her maddeyi cevaplandığınızdan emin olun. Katılımınız için teşekkür ederim.

Çalışmaya katılmayı onaylıyorum. Evet Hayır

1. Kaç yaşındasınız?

18-21 22-25 26-29 30-39 40 ve üzeri

2. Cinsiyetiniz? Erkek Kadın

3. Çalışma durumunuz nedir? () Çalışmıyorum () Çalışıyorum

4. Maddi gelirinizden memnun musunuz? Evet Hayır

5. Bilinen bir rahatsızlığınız var mı (bedensel ya da tıbbi)? Evet Hayır

6. Herhangi bir dine inanır mısınız? Evet Hayır

7. Annenizin eğitim durumu nedir?

Okur-yazar değil Okur -yazar İlkokul mezunu Ortaokul
 mezunu Lise mezunu Üniversite mezunu Yüksek lisans ve üzeri

8. Babanızın eğitim durumu nedir?

Okur-yazar değil Okur -yazar İlkokul mezunu Ortaokul
 mezunu Lise mezunu Üniversite mezunu Yüksek lisans ve üzeri

9. Eğitim durumunuz nedir?

Üniversite 1. Sınıf Üniversite 2. Sınıf Üniversite 3. Sınıf
 Üniversite 4. Sınıf Yüksek Lisans Doktora

10. Medeni haliniz? Evli Bekar Diğer.....

11. Eşinizin eğitim durumu nedir?

Okur-yazar değil Okur -yazar İlkokul mezunu Ortaokul
 mezunu Lise mezunu Üniversite mezunu Yüksek lisans(Uzman statüsü) ve
üzeri

12. Anneniz yaşıyor mu? Evet Hayır ise (Ölüm Yılı... ..)

13. Babanız yaşıyor mu? Evet Hayır ise (Ölüm Yılı... ..)

14. Babanızın bilinen bir rahatsızlığı var mı (bedensel ya da tıbbi)?

Evet Hayır

15. Annenizin bilinen bir rahatsızlığı var mı (bedensel ya da tıbbi)?

Evet Hayır

16. Ailenizden hiç şiddet gördünüz mü? Evet Hayır

17. Herhangi bir kaza veya yaralanma olayı yaşadınız mı? Evet Hayır

EK-B: Young Şema Ölçeği

Yönerge: Aşağıda, kişilerin kendilerini tanımlarken kullandıkları ifadeler sıralanmıştır. Lütfen her bir ifadeyi okuyun ve sizi ne kadar iyi tanımladığına karar verin. Emin olamadığımız sorularda neyin doğru olabileceğinden çok, sizin **duygusal olarak** ne hissettiğinize dayanarak cevap verin. Bir kaç soru, anne babanızla ilişkiniz hakkındadır. Eğer biri veya her ikisi şu anda yaşamıyorlarsa, bu soruları o veya onlar hayatta iken ilişkinizi göz önüne alarak cevaplandırın. 1 den 6'ya kadar olan seçeneklerden sizi tanımlayan en yüksek şıkkı seçerek her sorudan önce yer alan boşluğa yazın.

Derecelendirme:

- 1- Benim için tamamıyla yanlış
- 2- Benim için büyük ölçüde yanlış
- 3- Bana uyan tarafı uymayan tarafından biraz fazla
- 4- Benim için orta derecede doğru
- 5- Benim için çoğunlukla doğru
- 6- Beni mükemmel şekilde tanımlıyor

1- _____ Bana bakan, benimle zaman geçiren, başıma gelen olaylarla gerçekten ilgilenen kimsen olmadı.

2- _____ Beni terk edeceklerinden korktuğum için yakın olduğum insanların peşini bırakmam.

3- _____ İnsanların beni kullandıklarını hissediyorum

4- _____ Uyumsuzum.

5- _____ Beğendiğim hiçbir erkek/kadın, kusurlarımı görürse beni sevmez.

6- _____ İş (veya okul) hayatımda neredeyse hiçbir şeyi diğer insanlar kadar iyi yapamıyorum

7- _____ Günlük yaşamımı tek başıma idare edebilme becerisine sahip olduğumu hissetmiyorum.

8- _____ Kötü bir şey olacağı duygusundan kurtulamıyorum.

9- _____ Anne babamdan ayrılmayı, bağımsız hareket edebilmeyi, yaşlılarım kadar, başaramadım.

10- _____ Eğer istediğimi yaparsam, başımı derde sokarım diye düşünürüm.

11- _____ Genellikle yakınlarıma ilgi gösteren ve bakan ben olurum.

12- _____ Olumlu duygularımı diğerlerine göstermekten utanırım (sevdiğimi, önemseddiğimi göstermek gibi).

13- _____ Yaptığım çoğu şeyde en iyi olmalıyım; ikinci olmayı kabullenemem.

14. _____ Diğer insanlardan bir şeyler istediğimde bana “hayır” denilmesini çok zor kabullenirim.

15. _____ Kendimi sıradan ve sıkıcı işleri yapmaya zorlayamam.
16. _____ Paramın olması ve önemli insanlar tanıyarak beni değerli yapar.
17. _____ Her şey yolunda gidiyor görünse bile, bunun bozulacağını hissederim.
18. _____ Eğer bir yanlış yaparsam, cezalandırılmayı hak ederim.
19. _____ Çevremde bana sıcaklık, koruma ve duygusal yakınlık gösteren kimsem yok.
20. _____ Diğer insanlara o kadar muhtacım ki onları kaybedeceğim diye çok endişeleniyorum.
21. _____ İnsanlara karşı tedbiri elden bırakmam yoksa bana kasıtlı olarak zarar vereceklerini hissederim.
22. _____ Temel olarak diğer insanlardan farklıyım.
23. _____ Gerçek beni tanırlarsa beğendiğim hiç kimse bana yakın olmak istemez.
24. _____ İşleri halletmede son derece yetersizim.
25. _____ Gündelik işlerde kendimi başkalarına bağımlı biri olarak görüyorum.
26. _____ Her an bir felaket (doğal, adli, mali veya tıbbi) olabilir diye hissediyorum.
27. _____ Annem, babam ve ben birbirimizin hayatı ve sorunlarıyla aşırı ilgili olmaya eğilimliyiz.
28. _____ Diğer insanların isteklerine uymaktan başka yolum yokmuş gibi hissediyorum; eğer böyle yapmazsam bir şekilde beni reddederler veya intikam alırlar.
29. _____ Başkalarını kendimden daha fazla düşündüğüm için ben iyi bir insanım.
30. _____ Duygularımı diğerlerine açmayı utanç verici bulurum.
31. _____ En iyisini yapmalıyım, “yeterince iyi” ile yetinemem.
32. _____ Ben özel biriyim ve diğer insanlar için konulmuş olan kısıtlamaları veya sınırları kabul etmek zorunda değilim.
33. _____ Eğer hedefime ulaşamazsam kolaylıkla yılgınlığa düşer ve vazgeçerim.
34. _____ Başkalarının da farkında olduğu başarılar benim için en değerlisidir.
35. _____ İyi bir şey olursa, bunu kötü bir şeyin izleyeceğinden endişe ederim.
36. _____ Eğer yanlış yaparsam, bunun özürü yoktur.
37. _____ Birisi için özel olduğumu hiç hissetmedim.
38. _____ Yakınlarımdan beni terk edeceği ya da ayrılacağından endişe duyarım
39. _____ Herhangi bir anda birileri beni aldatmaya kalkışabilir.
40. _____ Bir yere ait değilim, yalnızım.
41. _____ Başkalarının sevgisine, ilgisine ve saygısına değer bir insan değilim.
42. _____ İş ve başarı alanlarında birçok insan benden daha yeterli.

43. _____ Annem, babam ve ben özel hayatımız birbirimizden saklarsak, birbirimizi aldatmış hisseder veya suçluluk duyarız
44. _____ İlişkilerimde, diğer kişinin yönlendirici olmasına izin veririm.
45. _____ Yakınlarımla o kadar meşgulüm ki kendime çok az zaman kalıyor.
46. _____ İnsanlarla beraberken içten ve cana yakın olmak benim için zordur.
47. _____ Tüm sorumluluklarımı yerine getirmek zorundayım.
48. _____ İstedığimi yapmaktan alıkonulmaktan veya kısıtlanmaktan nefret ederim.
49. _____ Uzun vadeli amaçlara ulaşabilmek için şu andaki zevklerimden fedakarlık etmekte zorlanırım
50. _____ Başkalarından yoğun bir ilgi görmezsem kendimi daha az önemli hissederim.
51. _____ Yeterince dikkatli olmazsanız, neredeyse her zaman bir şeyler ters gider.
52. _____ Eğer işimi doğru yapmazsam sonuçlara katlanmam gerekir.
53. _____ Beni gerçekten dinleyen, anlayan veya benim gerçek ihtiyaçlarımı ve duygularımı önemseyen kimsem olmadı.
54. _____ Önem verdiğim birisinin benden uzaklaştığını sezersem çok kötü hissederim.
55. _____ Diğer insanların niyetleriyle ilgili oldukça şüpheciyimdir.
56. _____ Kendimi diğer insanlara uzak veya kopmuş hissediyorum.
57. _____ Kendimi sevilebilecek biri gibi hissetmiyorum.
58. _____ İş (okul) hayatımda diğer insanlar kadar yetenekli değilim.
59. _____ Gündelik işler için benim kararlarıma güvenilemez.
60. _____ Tüm paramı kaybedip çok fakir veya zavallı duruma düşmekten endişe duyarım.
61. _____ Çoğunlukla annem ve babamın benimle iç içe yaşadığını hissediyorum- Benim kendime ait bir hayatım yok.
62. _____ Kendim için ne istediğimi bilmediğim için daima benim adımdı diğer insanların karar vermesine izin veririm.
63. _____ Ben hep başkalarının sorunlarını dinleyen kişi oldum.
64. _____ Kendimi o kadar kontrol ederim ki insanlar beni duygusuz veya hissiz bulurlar.
65. _____ Başarmak ve bir şeyler yapmak için sürekli bir baskı altındayım.
66. _____ Diğer insanların uyduğu kurallara ve geleneklere uymak zorunda olmadığımı hissediyorum.
67. _____ Doğru ile yanlış birbirinden ayırmakta zorlanırım.
68. _____ Fiziksel bir saldırıya uğramaktan endişe duyarım.

69. _____ Benim yararına olduğunu bilsem bile hoşuma gitmeyen şeyleri yapmaya kendimi zorlayamam.
70. _____ Bir toplantıda fikrimi söylediğimde veya bir topluluğa tanıtıldığımda onaylanılmayı ve takdir görmeyi isterim.
71. _____ Ne kadar çok çalışırsam çalışayım, maddi olarak iflas edeceğimden ve neredeyse her şeyimi kaybedeceğimden endişe ederim.
72. _____ Neden yanlış yaptığının önemi yoktur; eğer hata yaptıysam sonucuna da katlanmam gerekir.
73. _____ Hayatımda ne yapacağımı bilmediğim zamanlarda uygun bir öneride bulunacak veya beni yönlendirecek kimsem olmadı.
74. _____ İnsanların beni terk edeceği endişesiyle bazen onları kendimden uzaklaştırırım.
75. _____ Genellikle insanların asıl veya art niyetlerini araştırırım.
76. _____ Kendimi hep grupların dışında hissedirim.
77. _____ Kabul edilemeyecek pek çok özelliğim yüzünden insanlara kendimi açamıyorum veya beni tam olarak tanımalarına izin vermiyorum.
78. _____ İş (okul) hayatımda diğer insanlar kadar zeki değilim.
79. _____ Ortaya çıkan gündelik sorunları çözebilme konusunda kendime güvenmiyorum.
80. _____ Bir doktor tarafından herhangi bir ciddi hastalık bulunmamasına rağmen bende ciddi bir hastalığın gelişmekte olduğu endişesine kapılıyorum.
81. _____ Sık sık annemden babamdan ya da eşimden ayrı bir kimliğimin olmadığını hissediyorum.
82. _____ Haklarıma saygı duyulmasını ve duygularımın hesaba katılmasını istemekte çok zorlanıyorum.
83. _____ Başkaları beni, diğerleri için çok, kendim için az şey yapan biri olarak görüyorlar.
84. _____ Diğerleri beni duygusal olarak soğuk bulurlar.
85. _____ Kendimi sorumluluktan kolayca sıyıramıyorum veya hatalarım için gerekçe bulamıyorum.
86. _____ Benim yaptıklarımın, diğer insanların katkılarından daha önemli olduğunu hissediyorum.
87. _____ Kararlarıma nadiren sadık kalabilirim.
88. _____ Bir dolu övgüler ve iltifat almam kendimi değerli birisi olarak hissetmemi sağlar.
89. _____ Yanlış bir kararın bir felakete yol açabileceğinden endişe ederim.
90. _____ Ben cezalandırılmayı hak eden kötü bir insanım.

EK-C: Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği

Bu sorular çocukluğunuzda ve ilk gençliğinizde (20 yaşından önce) başınıza gelmiş olabilecek bazı olaylar hakkındadır. Her bir soru için sizin durumunuza uyan rakamı daire içerisine alarak işaretleyiniz. Sorulardan bazıları özel yaşamınızla ilgilidir; lütfen elinizden geldiğince gerçeğe uygun yanıt veriniz. Yanıtlarınız gizli tutulacaktır. Çocukluğumda ya da ilk gençliğimde...

1. Evde yeterli yemek olmadığından aç kalırdım.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

2. Benim bakımı ve güvenliğimi üstlenen birinin olduğunu biliyordum.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

3. Ailedekiler bana “salak”, “beceriksiz” ya da “tipsiz” gibi sıfatlarla seslenirlerdi.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

4. Anne ve babam ailelerine bakamayacak kadar sıklıkla sarhoş olur ya da uyuşturucu alırlardı.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

5. Ailemde önemli ve özel biri olduğum duygusunu hissetmeme yardımcı olan biri vardı.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

6. Yırtık, sökkük ya da kirli giysiler içerisinde dolaşmak zorunda kalırdım.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

7. Sevdiğimi hissediyordum.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

8. Anne ve babamın benim doğmuş olmamı istemediklerini düşünüyordum.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

9. Ailemden birisi bana öyle kötü vurmuştu ki doktora ya da hastaneye gitmem gerekmişti.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

10. Ailemde başka türlü olmasını istediğim bir şey yoktu.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

11. Ailedekiler bana o kadar şiddetle vuruyorlardı ki vücudumda morartı ya da sıyrıklar oluyordu.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

12. Kayış, sopa, kordon ya da başka sert bir cisimle vurularak cezalandırılıyordum.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

13. Ailedekiler birbirlerine ilgi gösterirlerdi.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

14. Ailemdelikler bana kırıcı ya da saldırganca sözler söylerlerdi.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

15. Vücutça kötüye kullanılmış olduğuma (dövülme, itilip kakılma vb.) inanıyorum.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

16. Çocukluğum mükemmeldi.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

17. Bana o kadar kötü vuruluyor ya da dövülüyordum ki öğretmen, komşu ya da bir doktorun bunu fark ettiği oluyordu.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

18. Ailemde birisi benden nefret ederdi.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

19. Ailemdelikler kendilerini birbirlerine yakın hissedereklerdi.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

20. Birisi bana cinsel amaçla dokundu ya da kendisine dokunmamı istedi.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

21. Kendisi ile cinsel temas kurmadığım takdirde beni yaralamakla ya da benim hakkımda yalanlar söylemekle tehdit eden birisi vardı.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

22. Benim ailem dünyanın en iyisiydi.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

23. Birisi beni cinsel şeyler yapmaya ya da cinsel şeylere bakmaya zorladı.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

24. Birisi bana cinsel tacizde bulundu.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

25. Duygusal bakımdan kötüye kullanılmış olduğuma (hakaret, aşağılama vb.) inanıyorum.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

26. İhtiyacım olduğunda beni doktora götüreceği birisi vardı.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

27. Cinsel bakımdan kötüye kullanılmış olduğuma inanıyorum.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

28. Ailem benim için bir güç ve destek kaynağı idi.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

